

Community
of Democracies

AMCDP

AUSTRALIA-MYANMAR
CONSTITUTIONAL DEMOCRACY PROJECT

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီ
နည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ
ယဉ်ကျေးမှု တည်ဆောက်ရေး

Community
of Democracies

AMCDP

AUSTRALIA-MYANMAR
CONSTITUTIONAL DEMOCRACY PROJECT

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီ
နည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ
ယဉ်ကျေးမှု တည်ဆောက်ရေး

This publication was prepared by a consortium of constitutional scholars from a range of Australian universities as part of the Australia-Myanmar Constitutional Democracy Project, in cooperation with the Community of Democracies. It was funded by the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Korea.

For more information, please contact:

The Community of Democracies

al. Ujazdowskie 41

00-540 Warsaw, Poland

Tel: + 48 22 375 90 00

First published online in August 2018.

Online versions of this book are available at: https://community-democracies.org/?page_id=78 and <http://www.law.unsw.edu.au/news/2015/07/australia-myanmar-constitutional-democracy-project-workshops>

Design: Elina Solomon

All images in this publication are from the public domain and royalty-free, unless otherwise stated.

မာတိကာ

အမှာစာ	7
၁။ ဒီမိုကရေစီအတွက် လိုအပ်သော အားကောင်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ	9
၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်နှင့် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ အယူအဆ	11
၃။ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ	15
၄။ ဖက်ဒရယ်စနစ်နှင့် တိုင်းရင်းသား၊ ဘာသာရေး လူနည်းစုများ	23
၅။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် တရားစီရင်ရေး	29
၆။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံး၏ အခန်းကဏ္ဍ	37
၇။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်နှင့် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး	43
၈။ ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ယဉ်ကျေးမှု တည်ဆောက်ရေး - ကန့်သတ်ချက်နှင့် အခွင့်အလမ်းများ	47

DEMOCRACY

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်အရ ဒီမိုကရေစီ၏ အခြေခံမူ နှင့် အယူအဆများအနက် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြေအနေနှင့် အကိုက်ညီဆုံး အချက်များအား အထူးအလေးပေးလျက် ဤစာအုပ်ငယ်တွင် မိတ်ဆက် ရှင်းလင်းတင်ပြထားသည်။ ဩစတြေးလျ တက္ကသိုလ်များမှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပညာရှင်အုပ်စုသည် မိမိတို့အဖွဲ့က တည်ထောင်ပြီး လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်နေသည့် ဩစတြေးလျ-မြန်မာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီမိုကရေစီ စီမံကိန်း (AMCDP) ၏ အစီအစဉ်တစ်ခုအဖြစ် ဤစာအုပ်ငယ်ကို ပြုစုထားခြင်းဖြစ်သည်။

AMCDP သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်အရ ဒီမိုကရေစီ၏ အခြေခံမူများ၊ အလေ့အကျင့်များ ဆိုင်ရာ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများကို ၂၀၁၃ ခုနှစ်မှစတင်၍ မြန်မာနိုင်ငံ၌ ကျင်းပလျက်ရှိသည်။ ၂၀၁၈ ခုနှစ် အထိ ရန်ကုန်၊ မန္တလေး၊ နေပြည်တော်၊ မြစ်ကြီးနားနှင့် တောင်ကြီး မြို့ကြီးများတွင် အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲ ၁၀ ကြိမ် ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်မှစတင်၍ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများကို Community of Democracies (CoD) နှင့် ပူးတွဲကျင်းပခဲ့ကာ ကိုရီးယားသမ္မတနိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာန က ငွေကြေးထောက်ပံ့ ကူညီခဲ့သည်။

၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင်ကျင်းပသည့် ပထမဆုံး အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲသို့ အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ် (အန်အယ်ဒီ) ခေါင်းဆောင်၊ ယခု နိုင်ငံတော်အတိုင်ပင်ခံပုဂ္ဂိုလ် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်အပါအဝင် တရား စီရင်ရေး၊ နိုင်ငံရေးနှင့် ပညာရှင်အသိုင်းအဝိုင်းမှ ထိပ်တန်းပုဂ္ဂိုလ်များ တက်ရောက်ခဲ့သည်။ ယင်းအလုပ်ရုံ ဆွေးနွေးပွဲကို ပြည်သူ့လွှတ်တော် ဥက္ကဋ္ဌ သူရဦးရွှေမန်း၊ ပြည်ထောင်စုရှေ့နေချုပ် ဒေါက်တာထွန်းရှိန်နှင့် ပြည်ထောင်စု တရားရုံးချုပ် ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ် ဦးမြသိန်းတို့က အကူအညီပေးခဲ့သည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ် မေလ တွင် ကျင်းပခဲ့သည့် အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲသည် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း အထိုက်အလျောက် လူသိများလာသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ နိုင်ငံရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးတို့နှင့် သက်ဆိုင်သော ကိစ္စရပ်များ ကို အဖွဲ့အမျိုးမျိုးက ပါဝင်ဆွေးနွေးခဲ့ကြပြီး ယခင်ကမရှိခဲ့ဖူးသည့် နိုင်ငံရေး လှုပ်သားရှားသာမှုကို စတင် ဖန်တီးပေးနိုင်ခဲ့သဖြင့် အဆိုပါ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲကို ချီးကျူးမှုများရှိသည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ် မေလတွင်ကျင်းပခဲ့ သော အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲကို တက်ရောက်ခဲ့သူများနှင့် ထောက်ခံအားပေးသူများ၏ တောင်းဆိုမှု၊ မြန်မာ့ ဒီမို ကရေစီပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် အဓိကကျသော အခြားသူများ၏ မေတ္တာရပ်ခံချက်တို့အပေါ် အခြေခံ၍ အဆိုပါအလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများကို တိုးချဲ့၍ ဆက်လက် ကျင်းပလျက်ရှိသည်။

ယနေ့အထိ ကျင်းပခဲ့သော အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများကို ဒေသခံလူထု သို့မဟုတ် သက်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့ အစည်းများနှင့် တိုင်ပင်၍ စုစည်းကျင်းပခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ရန်ကုန်နှင့် မန္တလေးတွင်ကျင်းပသော အလုပ်ရုံ

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီ နည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ယဉ်ကျေးမှု တည်ဆောက်ရေး

ဆွေးနွေးပွဲများတွင် အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံရေးပါတီများ၊ အစိုးရအရာရှိများ၊ ဥပဒေပညာရှင်များ၊ တက္ကသိုလ် ဆရာ/ဆရာမများ၊ ကျောင်းသားများ စသည့်အလွှာပေါင်းစုံမှ ပါဝင်နိုင်ရေးအတွက် တက်ရောက်မည့် သူများစာရင်းကို ပြည်တွင်းမိတ်ဖက်အဖွဲ့များက ပြုစုသည်။ နေပြည်တော်တွင် ကျင်းပခဲ့သော အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲ ၂ ခုကိုမူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးနှင့် တိုက်ရိုက် ညှိနှိုင်းကျင်းပခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

စီမံကိန်း၏ အဓိက ရည်မှန်းချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ကျင့်သုံးသော ဒီမိုကရေစီစနစ်သို့ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကူးပြောင်းမှုကို ကူညီရန်၊ ယင်းသို့ ကူးပြောင်းဆဲအရေးကြီးသည့်အချိန်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေစနစ်ယဉ်ကျေးမှုနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုတို့ ဖွံ့ဖြိုးရေးကို အထောက်အကူဖြစ်စေရေးအတွက် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ အမျိုးသားအဆင့်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ၏ စွမ်းရည်တိုးတက်လာစေရန်တို့ ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ ရည်မှန်းချက်များဖြင့် AMCDP နှင့် CoD တို့သည် အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများ ၏ အဓိက အာဘော်ကို ဖော်ပြနိုင်သော ယခု စာအုပ်ငယ်ကို ပြုစုခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများကဲ့သို့ ဖြစ်သော်လည်း ယခုစာအုပ်ငယ်ကို စာဖတ်သူ အများအပြားထံ ရောက်ရှိရန် ရည်ရွယ်သည်။ စာအုပ်ငယ်အတွက် အခြေခံထားသည့် အချက်များမှာ အဓိကအကျဆုံး ဖြစ် သော ပြည်သူများကိုယ်တိုင်က အောက်ခြေမှစ၍ တည်ဆောက်ခြင်းမရှိပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ကျင့်သုံးသော ဒီမိုကရေစီသည် ရေရှည်မတည်တံ့နိုင်ဟူသော အချက်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအရ ကျင့်သုံးသော ဒီမိုကရေစီ တည်ဆောက်ရာတွင် မတူကွဲပြားသော အဓိကပါဝင်သူများအကြား ဆွေးနွေးငြင်းခုံမှုနှင့် အလေးအနက် အကျယ်တဝင့် ဟောပြောမှုများမှာ ပဓာနကျသည်ဟူသော အချက်များ ဖြစ်သည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ ရည်မှန်းချက်မှာ အဆိုပါ ဆွေးနွေးပွဲနှင့် ဟောပြောပွဲများကို အားပေးရန်၊ သတင်းအချက်အလက်ပေးရန်နှင့် ပါဝင်ကူညီရန်တို့ ဖြစ်သည်။

ဇွန်လ 2018

ဒီမိုကရေစီအတွက် လိုအပ်သော အားကောင်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ

သီအိုရီအရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်နှင့် ဒီမိုကရေစီတို့အကြား အားပြိုင်မှုရှိသည်။ အကြောင်းရင်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေစနစ်တွင် ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျကျ ဆုံးဖြတ်နိုင်မှုအတိုင်းအတာကို တစ်ခါတစ်ရံ ကန့်သတ်လျက် ရှိသည်ဟု ရှုမြင်နိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ (ဥပမာ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အခွင့်အရေးများကို မချိုးဖောက်ရဟူသော ပြဌာန်းချက်)။ လက်တွေ့တွင်မူ အားကောင်းပြီး အများက လေးစားလိုက်နာသည့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေမရှိဘဲနှင့် ဒီမိုကရေစီကို ကျင့်သုံး၍ မရပေ။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်က ထမ်းဆောင်သည့် အဓိက တာဝန် ၂ ရပ်မှာ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများကို တရားဝင်မှုရှိစေခြင်းနှင့် နိုင်ငံသားတို့၏ အခွင့်အရေးကို အာမခံပေးခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။ အဓိပ္ပာယ်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အာဏာကို တဖက်သတ်ကျင့်သုံးမှုမှ အကာအကွယ်ပေးသည့် တံတိုင်းကြီးဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများမှာ အစဉ်အလာအားဖြင့် လူအများစု၏သဘောတူညီမှုမရဘဲ ပြောင်းလဲ၍မရသဖြင့် (ပုံမှန်အားဖြင့် ဆန္ဒခံယူပွဲများကျင်းပပြီး ပြောင်းလဲသည်။) ယင်းအခြေခံ ဥပဒေများမှာ နိုင်ငံတစ်ခု လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရန်နှင့် နိုင်ငံသားအကျိုးစီးပွား အကာအကွယ်ပေးရန်တို့အတွက် အခြား မရှိ ထူးခြားပြီး အခြေခံကျသော၊ ခန့်မှန်းနိုင်သည့် အဆောက်အအုံတစ်ခု ဖြစ်သည်။

အကူးအပြောင်း လူ့အဖွဲ့အစည်းများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးမှာ အကြမ်းဖက်နည်းဖြင့် ပြောင်းလဲခြင်းမဟုတ်ဘဲ အခြားရွေးချယ်စရာဖြစ်သော ငြိမ်းချမ်းစွာ ပြောင်းလဲနိုင်မည့် နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ ကြားကာလ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ပြောင်းလဲမှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို အလွန်ထိရောက်စွာ လမ်းညွှန်ထိန်းကျောင်း နိုင်သည်။ အစိုးရ အဖွဲ့တစ်ခုမှတစ်ဆင့် ငြိမ်းချမ်းစွာ အာဏာလွှဲပြောင်းစေနိုင်သည်။ လုပ်ငန်းစီမံချက် အစီအစဉ်များ ချမှတ်စေနိုင်သည်။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ ကိုယ်ပိုင်ဝိသေသ လက္ခဏာနှင့် တန်ဖိုးများကို သင်္ကေတ ကိုယ်စားပြု ဖော်ပြပေး နိုင်ပေသည်။

(က) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တင်းကြပ်မှု

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်နှင့် ဒီမိုကရေစီတို့အကြား အားပြိုင်မှု၏ အလယ်ဗဟိုတွင် တင်းကြပ်မှုဆိုင်ရာ မေးခွန်းရှိသည်။ (တင်းကြပ်မှုကို ပြုပြင်ရန် ခက်ခဲမှုဟုလည်း တစ်ခါတစ်ရံခေါ်သည်။) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု သည် ခန့်မှန်း၍မပြီး၊ ၎င်းအကာအကွယ်ပေးထားသည့် အယူအဆများအား အလွဲသုံးစားလုပ်ရန် ကြိုးပမ်းမှုများကို ကြိုကြိုခန့်ခွဲရေးအတွက် လုံလုံလောက်လောက် အားကောင်းရမည်ဖြစ်သဖြင့် တင်းကြပ်မှုရှိရန် လိုသကဲ့သို့ တစ်ချိန် တည်းမှာပင် ပြောင်းလဲမှုလုပ်ငန်းစဉ်များ၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းရှိ နိုင်ငံသားများ၏ အကျိုးစီးပွားများနှင့် လိုက်လျော ညီထွေရှိစေရေးအတွက် ပျော့ပြောင်းမှုရှိရန်လည်း တစ်ခါတစ်ရံလိုအပ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ တင်းကြပ် မှုနှင့် ပျော့ပြောင်းမှု ဒီဂရီအမျိုးမျိုး ကွဲပြားသည်။ လုံးဝပြုပြင်၍ မရသည့် တင်းကြပ်မှု (ဥပမာ ထာဝရ/ မည်သည့်အခါမျှ ဟူသော ပြဌာန်းချက်များ) မှသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တရားရုံးများအား ပြင်ဆင်ခွင့်ပေးသည့် ပိုမိုပျော့ပြောင်း သော ဥပဒေများအထိ အမျိုးမျိုးရှိသည်။

တင်းကြပ်မှုနှင့် ပျော့ပြောင်းမှုအကြား မျှခြေတစ်ခုရှိရန် အရေးကြီးသည်မှာ ထင်ရှားသည်။

“ဝက်သစ်ချပင်နှင့် ကျူရီးပုံပြင်” တွင် တင်းကြပ်သော ဝက်သစ်ချပင်ထက် ပျော့ပြောင်းသော ကျူရီးက ပို၍ခံနိုင်ရည်ရှိသကဲ့သို့ပင် ဖွဲ့စည်း ပုံ အခြေခံဥပဒေသည် မလွဲမရှောင်သာသည့် အပြောင်းအလဲများကို ခံနိုင်ရည်ရှိစေရေးအတွက် ပျော့ပြောင်းမှုရှိရန် အရေးကြီးသည်။ သို့သော် နိုင်ငံရေးဩဇာရှိသူများကို ကစားပွဲ၏ စည်းမျဉ်းအားလိုက်နာစေရန်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြောင်းလဲပြင်ဆင်ရေးကို အားလုံးသဘောတူညီမှုရရှိမှသာ ဆောင်ရွက်စေရန်၊ တင်းကြပ်မှုက ဖိအားပေးမှုများလည်း ရှိသည်။ တင်းကြပ်မှုအကြောင်း စဉ်းစားရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ မည်သည့်အပိုင်းသည် အရေးအကြီးဆုံး အပိုင်းဖြစ်ပြီး မည်သည့်အပိုင်းမှာ သာမန်အပိုင်း ဖြစ်သည်ကို ခွဲခြားရမည်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု၏ အရေးအကြီးဆုံး အပိုင်းများတွင် အာဏာတည်ဆောက်ပုံ (ဘေးတိုက်နှင့် အထက်အောက် နှစ်ခုလုံး) နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေးအတွက် စည်းမျဉ်းသတ်မှတ်ချက်များပါ ဝင်သည်။ အခြားသာမန် ပြဌာန်းချက် အမြောက် အများရှိပြီး ဥပမာ အချို့မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်-

ခ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျမှု တာဝန်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လေးစားထိန်းသိမ်းစေရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲစဉ်ကာလတွင် အားလုံးသဘောတူညီမှုရရှိရန် ကြိုးပမ်းခြင်း၊ ရေရှည်တည်တံ့မှုနှင့် ပြောင်းလဲမှုတို့အကြား မျှခြေတစ်ခုရရှိရန် အလျှော့ အတင်းပြုလုပ် ညှိနှိုင်းခြင်းတို့မှာ အရေးကြီးသည်။ အဖွဲ့အားလုံးမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအောင်မြင်မှုတွင် အကျိုး စီးပွားဖြစ်ထွန်းစေရန် လိုအပ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် အောင်နိုင်သူက အရာရာကို ဆုံးဖြတ်သည့်ပုံစံမျိုးမဟုတ်ဘဲ အားလုံးပါဝင်သဘောတူညီသည့် အပြောင်းအလဲဖြစ်ရပေမည်။ များမကြာမီတွင် အနိုင်ရရန် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသောငြားလည်း အာဏာအပြောင်းအလဲမှာ တစ်ချိန်ချိန်တွင် မလွဲမသွေဖြစ်လာမည်ဖြစ်ကာ ဖွဲ့စည်း ပုံ အခြေခံဥပဒေသည် ရွေးကောက်ပွဲ အောင်နိုင်သူများအတွက်သာမက ရွေးကောက်ပွဲ ရှုံးနိမ့်သူများကိုပါ အကာ အကွယ်ပေးရမည် ဟူသည့်အချက်ကို အဖွဲ့တိုင်းက သတိပြုရပေမည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများတွင် လာ မည့် ရွေးကောက်ပွဲ အမြင်သာမက ရေရှည်အမြင်မျိုး ရှိသင့်သည်။

ထိထိရောက်ရောက်ဖြစ်စေရန်အတွက် ရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှာ လက်တွေ့ကျရမည်ဖြစ်သည်။ အလွန်အမင်း ရည်မှန်းချက် မကြီးစေဘဲ အရေးအကြီးဆုံးဖြစ်သည့် အာဏာခွဲဝေပိုင်းခြားရေးနှင့် အာဏာကန့်သတ်ရေးတို့ကို အခြေခံဦးတည်၍ အလေးပေးရန် လိုသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပေါ် စိတ်အားထက်သန်မှုမှာ အချိန်ကြာမြင့်စွာ တည်မြဲလေ့မရှိသဖြင့် လူထုပါဝင်ရေး၏ စံသတ်မှတ်ချက်များကိုလည်း များစွာမချဲ့ကားသင့်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံရေးဆွဲရေးကို လွှတ်တော်က ထိန်းကျောင်းခြင်းကြောင့် အကျိုးကျေးဇူးများ သေချာပေါက်ရှိပြီး ကတိကဝတ်များကို တစ်ဆင့်စီ တိုး၍ ချဉ်းကပ်ခြင်းက အကျိုးရှိနိုင်သည်။ သို့သော်လုပ်ငန်းစဉ်၏ အဆင့်တစ်ခုခုအရောက်တွင် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုလုံးအနေဖြင့် မဖြစ်မနေ ပါဝင်လာရမည် ဖြစ်သည်။ ဥပမာ အခြေခံဥပဒေအတွက် ခိုင်မာသော တရားဝင်ဖြစ်မှုရရှိရန် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြုသည့် ပြည်လုံးကျွတ် ဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပခြင်းမျိုး ဖြစ်သည်။

J ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်နှင့် တိုက်ရိုက် ဒီမိုကရေစီ အယူအဆ

ရေးသားထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုသည်မှာ အာဏာကိုခွဲခြမ်းပြီး ထိန်းရန် စီစဉ်ရေးဆွဲထားသည့် စာအုပ်ဖြစ်သော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်ဆိုသည်မှာမူ ယင်းဥပဒေတွင် ပါဝင်ပြီး အခြေခံဥပဒေကို သက်ဝင် လှုပ်ရှားစေသော စံသတ်မှတ်ချက်များ၊ အခြေခံမူ၊ အယူအဆများနှင့် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပို၍သက်ဆိုင်သည်။ ယင်း အခြေခံမူ ဥပဒေများတွင် အချုပ်အခြာအာဏာ၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး၊ အာဏာခွဲဝေရေးနှင့် သာတူညီမျှမှုရှိရေးတို့ ပါဝင်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်ဆိုင်ရာ အယူအဆနှင့် လက်တွေ့ကျင့်သုံးပုံ အမျိုးမျိုးရှိသည်။ မကြာခဏ ခွဲခြား လေ့ရှိသည်မှာ နိုင်ငံရေးဗဟိုပြု ဖွဲ့စည်းပုံစနစ်နှင့် ဥပဒေဗဟိုပြု ဖွဲ့စည်းပုံစနစ် ဟူ၍ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးဗဟိုပြု ဖွဲ့စည်းပုံ စနစ်သည် လက်ရှိအာဏာရှိသူများအား နိုင်ငံရေးနည်းလမ်းများအရ တာဝန်ယူစေရမည်ဟူသော အယူအဆဖြစ်သည်။ အဆိုပါ တာဝန်ယူစေသည့် နည်းလမ်းများတွင် လွှတ်တော်၌ ဆွေးနွေးခြင်း၊ လွှတ်တော်၌ မေးခွန်းထုတ်ခြင်း၊ ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပခြင်း၊ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် တာဝန်မှ ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခြင်း၊ လွှတ်တော် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး ကော်မတီက စစ်ဆေးခြင်း စသည်တို့ပါဝင်သည်။ ဤနည်းလမ်းတွင် တရားရုံးများ၏ အခန်းကဏ္ဍကို သတိကြီးစွာ ထားသည်။ နိုင်ငံရေးဗဟိုပြု ဖွဲ့စည်းပုံစနစ်သည် အခွင့်အရေးများကို တရားစီရင်ရေး၏သုံးသပ်မှု လိုအပ်သည်ဟု မယူဆချေ။ အခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့အတွက် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ် အရ ဆောင်ရွက်ခြင်းသာအကောင်းဆုံးဟုဆိုသည်။ နိုင်ငံရေးဗဟိုပြုဖွဲ့စည်းပုံစနစ်၏အတွေးအခေါ်မှာကိုယ်စားပြု အစိုးရ စံနှုန်းအပေါ် အခြေခံတည်ဆောက်ထားသည်။ လူထုက အစိုးရကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်ကြပြီး လွှတ်တော် အမတ်များမှာ ပြည့်သူ့ကိုယ်စားလှယ်များ ဖြစ်သည်ဟူ၍ ယူဆခြင်းဖြစ်သည်။

ဥပဒေဗဟိုပြု ဖွဲ့စည်းပုံစနစ်သည် အာဏာကျင့်သုံးနေသူများမှာ ဥပဒေအရ ကျင့်သုံးခြင်းဖြစ်ပြီး တရားရုံးများ မှတစ်ဆင့် အဓိက တာဝန်ခံရမည်ဟု ယူဆချက်အပေါ် အခြေခံသည်။ ထို့ကြောင့် တရားရုံးများ၊ တရားသူကြီးများမှာ လွတ်လပ်ရန် လိုအပ်သည်။ နိုင်ငံရေးထက် ဥပဒေကို အလေးအနက်ပိုထားသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် နိုင်ငံရေးမှာ ဆင်ခြင်တုံတရားထက် အကျိုးစီးပွားနှင့် စိတ်ဓာတ်မှုများက လွှမ်းမိုးနေသောကြောင့် ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။ ယင်း ချဉ်းကပ်မှုမှာ တစ်ဦးချင်းစီ၏ အခွင့်အရေးများ ကာကွယ်ရေးနှင့် သက်ဆိုင်သည်။ တရားစီရင်ရေး၏ သုံးသပ်မှုသည် ဥပဒေဗဟိုပြုဖွဲ့စည်းပုံအယူအဆကို အခြေခံသော ဥပဒေစနစ်၏ အဓိကအစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်သည်။

နိုင်ငံအများစု၏စနစ်မှာ နိုင်ငံရေးဗဟိုပြုနှင့် ဥပဒေဗဟိုပြု ဖွဲ့စည်းပုံ နှစ်မျိုးစလုံး အရောစနစ် ဖြစ်သည်။ မကြာသေးမီက ကမ္ဘာ့ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏လားရာမှာ တရားစီရင်ရေးနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တရားရုံးများ၏ အခန်းကဏ္ဍတို့ကို အလေးပေးသည့် ဥပဒေဗဟိုပြုဖွဲ့စည်းပုံစနစ်သို့ ဦးတည်နေသည်။ ကမ္ဘာတစ်လွှားရှိ နိုင်ငံအများအပြား၌ အခွင့်အရေးများကာကွယ်ရန်နှင့် တာဝန်ခံမှုရှိစေရန်တို့အတွက် ဥပဒေဗဟိုပြုဖွဲ့စည်းပုံမှာ အဓိကလမ်းကြောင်း ဖြစ်လာနေသည်။

(က) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် တိုက်ရိုက် ဒီမိုကရေစီ

ပြည်သူများကအုပ်ချုပ်သော ဒီမိုကရေစီတွင် အများအားဖြင့် ပြည်သူများက ရွေးချယ်ထားသည့် ရွေးကောက်ခံ ကိုယ်စားလှယ်များပါဝင်သည်။ သို့သော်လည်း အချို့နိုင်ငံရေးအချိန်အခါများ၊ အထူးသဖြင့် အရေးကြီးသည့် ပြဿနာများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရသည့် အခြေအနေများတွင် တိုက်ရိုက် ဒီမိုကရေစီ ယန္တရားက ကိုယ်စားပြုလုပ်ငန်းစဉ်ကို ပြီးပြည့်စုံစေသည်ဟု တစ်စထက်တစ်စ ပို၍ သတိပြုမိလာကြသည်။

တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ အယူအဆမှာ ဒီမိုကရေစီတွင် ပါဝင်သင့်သည့် နိုင်ငံသားများ၏ အခန်းကဏ္ဍနှင့် သက်ဆိုင်သည်။ တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီဆိုသည်မှာ အခြေခံဥပဒေ၊ ဥပဒေပြင်ဆင်ရေး သို့မဟုတ် အစိုးရမူဝါဒ ချမှတ်ရေးကိစ္စများတွင် (မဲပေးခြင်းပုံစံမျိုးမှတစ်ဆင့်) အများပြည်သူကို တိုက်ရိုက်ပါဝင်ခွင့်ပြုသည့် နည်းဥပဒေ၊ ပြဌာန်းချက်များနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဆိုလိုသည်။ ဤအယူအဆ၏ အခြေခံအချက်မှာ အများပြည်သူပါဝင်ခြင်းသည် ပင်ကိုယ် သဘာဝကိုယ်၌က ကောင်းမွန်သည်ဟု ယူဆချက်ဖြစ်သည်။

ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲများသည် ပြည်သူများ တိုက်ရိုက်မဲပေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ် ဥပမာတစ်ခုဖြစ်သည်။ ပြည်လုံးကျွတ် ဆန္ဒခံယူပွဲ သို့မဟုတ် အမျိုးသားအဆင့် စစ်တမ်းများတွင် ဥပဒေအရ၊ နိုင်ငံရေးအရ အရေးကြီးသော၊ အရေးပါသော ရလဒ်များအပေါ် လူအများစု၏ တိုက်ရိုက်ပေးသည့် ဆန္ဒမဲက သက်ရောက်မှုရှိနိုင်သည်။ အများအားဖြင့် ပြည်သူများ၏ အခန်းကဏ္ဍမှာ ပေးထားသည့်အဖြေ နှစ်ခုအနက် တစ်ခုခုကို ရွေးချယ်ရခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းတို့မှာ လက်ခံခြင်း သို့မဟုတ် ပယ်ချခြင်း၊ အတည်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် ပယ်ဖျက်ခြင်းတို့ ဖြစ်နိုင်သည်။ ထို့အတူ ပြည်သူတို့ တင်ပြလာသော အဆုံးအဖြတ်တစ်ခုခု သို့မဟုတ် အဆိုပြုချက် တစ်ခုခုတို့ ဖြစ်နိုင်သည်။ မကြာသေးမီက ပြုလုပ်ခဲ့သည့် နိုင်ငံအဆင့် ပြည်လုံးကျွတ် ဆန္ဒခံယူပွဲ ဥပမာများမှာ ၂၀၁၆ ခုနှစ်က ယူနိုက်တက်ကင်းဒမ်းနိုင်ငံတွင် ကျင်းပခဲ့သော အီးယူမှ ခွဲထွက်ရေး၊ မထွက်ရေး ဆန္ဒခံယူပွဲ (ဘရက်ဇစ်)၊ ၂၀၁၆ ခုနှစ် ကိုလံဘီယာ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် ဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် ၂၀၁၆ ခုနှစ် ထိုင်းနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆန္ဒခံယူပွဲတို့ ဖြစ်သည်။ ပြည်လုံးကျွတ် ဆန္ဒခံယူပွဲ၏ တရားဝင်မှုနှင့် ထိရောက်မှုတို့မှာ ယင်းဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပသည့်အချိန်က နိုင်ငံရေးအခြေအနေများအပေါ် မူတည်လေ့ရှိသည်။

ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲများသည် တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး ယင်းကို ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် ဥပဒေတစ်ခုခုဖြင့် ထိန်းကျောင်းသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်မှုအတွက် မဲပေးခြင်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် အများပြည်သူကိစ္စ၊ နိုင်ငံရေးအရ အရေးပါသော ကိစ္စများအတွက် ပြည်သူ့သဘောထားခံယူရန် မဲပေးခြင်း စသည်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ပြောင်းလဲမှုအတွက် ပြည်လုံး ကျွတ် ဆန္ဒခံယူပွဲများကို ယန္တရားတစ်ခုအဖြစ် ပိုမိုအားထား အသုံးပြုလာကြသည်။ ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်တွင် ပြင်ဆင်ချက် များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ၅% သာလျှင် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ လိုအပ်ခဲ့ရာမှ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ၄၀% အထိ လိုအပ်လာခဲ့သည်။ သို့ဖြစ်၍ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲတစ်ခု၏ အားသာချက်၊ အားနည်းချက်နှစ်ခုလုံးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်

အရေးကြီးသည်။

(ခ) ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲတစ်ခု၏ အားသာချက်များ

ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ၏ အကျိုးကျေးဇူးများတွင် ပူးပေါင်းပါဝင်မှုကို မြှင့်တင်နိုင်ခြင်း၊ အများပြည်သူ၏ အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်မှုကို ဖော်ပြနိုင်ခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် ဥပဒေဆိုင်ရာ ခက်ခဲသည့် ကိစ္စများ အတွက် သာမန်နိုင်ငံသားများကို ဆုံးဖြတ်ခွင့်ပေးနိုင်ခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲသည် အရေးကြီး သော မူဝါဒကိစ္စရပ်များအတွက် သာမန်နိုင်ငံသားများကို သဘောထားထုတ်ဖော်ခွင့်ပေးသည့် စနစ်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေပြင်ဆင်မှုကို တရားဝင်စေရန် နည်းလမ်းတစ်ခုအနေဖြင့် ဆန္ဒခံယူပွဲကို ကျင်းပလေ့ရှိသည်။ ပြည်လုံး ကျွတ် ဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပရေးအတွက် အစိုးရသည် မဲပေးသူများကို အသိပေးရန်၊ သက်ဆိုင်သည့် သတင်းအချက် အလက်များရရှိစေရန် ပြည်သူ့ပညာပေးလှုပ်ရှားမှုများဆောင်ရွက်ကောင်းဆောင်ရွက်မည်။ အဆိုပြုထားသည့်ပြင်ဆင်ချက်အတွက် သတင်းအချက်အလက်များကို အများပြည်သူသို့ မျှဝေရန် လိုအပ်သဖြင့် ယင်းအချက်မှာ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုကို အားပေးနိုင်သည်။ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ မကျင်းပမီအထိ ပြည်သူများမှာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ ပြင်ဆင်မှုလုပ်ငန်းစဉ်၊ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်သည့် အကြောင်းအရာများနှင့် ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်အောင် ဆောင် ရွက်ကြရမည်ဖြစ်သဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် အဓိပ္ပာယ်ရှိရှိ ပူးပေါင်းပါဝင်လာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

(ဂ) ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ၏ အားနည်းချက်များ

ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ နည်းလမ်းအသုံးပြုရာတွင် အားနည်းချက်အချို့ကိုလည်း ဖော်ပြရန်လိုအပ်သည်။ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်သည် သတင်းအချက်အလက်ရရှိသော နိုင်ငံသားများအပေါ် မူတည်နေပြီး၊ အများအားဖြင့် ရှုပ်ထွေး သော ကိစ္စများအတွက် ချင့်ချိန်၍ ဆုံးဖြတ်ချက်ချရန် ဖြစ်သည်။ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲကို မကြာခဏ ကျင်းပလျှင် မဲဆန္ဒ ရှင်များမှာ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို ငြီးငွေ့လာနိုင်သည်။ နိုင်ငံရေးသမားများမှာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချရမည့် တာဝန်ကို ရှောင်ရန် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲကို အသုံးပြုလာနိုင်သည်။ လုံ့ဆော်လှုပ်ရှားမှုများပြုလုပ်ရန် ငွေရှိသူ၊ အရင်းအမြစ်ရှိ သူများက ရလဒ်ကို ဩဇာလွှမ်းမိုးလာနိုင်သည်။ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲသည် တိုးတက်ရေးမူဝါဒများထက် ရှေးရိုးစွဲ မူဝါဒများကို ပိုမိုနှစ်သက်သဘောကျလေ့ရှိပြီး၊ အာဏာရှင်အုပ်ချုပ်သူများက ၎င်းတို့၏ အုပ်ချုပ်မှုကို လူထုက လက်သင့်ခံစေကာ ဒီမိုကရေစီစံနှုန်းများကို အပေါ်ယံ ဟန်ပြန့်သိမ့်သည့်အနေဖြင့် ဆန္ဒခံယူပွဲကို ကြိုးကိုင်ချယ်လှယ် နိုင်သည့် အလားအလာရှိကြောင်း ပညာရှင်အချို့က ဆိုသည်။ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲများမှာ ကုန်ကျစရိတ်ကြီးမား နိုင်သလို လူမှုရေး ပဋိပက္ခများကိုလည်း ပိုမိုဆိုးဝါးလာစေနိုင်သည်။

ထို့အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုလုံးကို အတည်ပြုရန် တင်ပြသည့်အခါ လက်ခံခြင်း၊ လက်မခံခြင်း အဖြေ ၂ မျိုးအနက် တစ်ခုသာရွေးနိုင်သော သဘောသဘာဝမှာ အားနည်းချက်တစ်ခုဖြစ်နိုင်သည်။ လူအတော် များများက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကို သဘောမတူသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် ဥပဒေတစ်ခုလုံးကို ကန့်ကွက်ကြမည်ဖြစ်သည်။ ရလဒ်မှာ လုံးဝ မမျှော်လင့်သော ရလဒ်ဖြစ်သွားနိုင်သည်။ ပြင်ဆင်မည့်အဆိုပြုချက်ကို အာဏာရှိသူများက စည်းမျဉ်းချမှတ်ရေးဆွဲသည့်အခါ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲကို ယင်းအာဏာရှိသူတို့ကပင် အဆုံး အဖြတ် ပေးနေနိုင်သည်။ အချို့ဖြစ်ရပ်များ၊ ဥပမာ ဆူဒန်နှင့် ဇင်ဘာဘွေနိုင်ငံတို့တွင် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ အတွက် မတင်ပြမီ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ

ဥပဒေ မူကြမ်းစာသားကို ပြင်ဆင်မှုများ ရှိခဲ့သည်။ လူထုတွင် လွတ်လပ်စွာ မဲပေး ရွေးချယ်ခွင့်မရှိစဉ် အတိတ်ကာလများကလည်း အာဏာရှင်အစိုးရများသည် ပြည်လုံးကျွတ် ဆန္ဒခံယူပွဲများကို အသုံးချ ခဲ့ကြဖူးသည်။

(ဃ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းကိစ္စများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရန် သို့မဟုတ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် အခွင့်အလမ်းပေါ်လာသည့်အခါ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေပြင်ဆင်မှု လုပ်ငန်းစဉ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအဖြစ် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲကို မည်သို့ ဒီဇိုင်းရေးဆွဲမည်ကို စဉ်းစားလာရနိုင်သည်။ ဖြစ်နိုင်သော ရွေးချယ်စရာ နည်းလမ်းအချို့ရှိသည်။ ယင်းနည်းလမ်းများတွင် အုပ်ချုပ်သူများက အခြေအနေတစ်ရပ်ရပ်အရ ဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပရန် တာဝန်ရှိသည့် မဖြစ်မနေကျင်းပရသော ဆန္ဒခံယူပွဲနှင့် လွှတ်တော် သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်သူတို့၏ သဘောထားအရ ဆောင်ရွက်သည့် ဆန္ဒအလျောက်ကျင်းပသော ဆန္ဒခံယူပွဲတို့ ပါဝင် သည်။

အစိုးရ၏ မည်သည့်အဖွဲ့က ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပရေးကို စတင်ဆောင်ရွက်နိုင်ပြီး ၎င်းအဖွဲ့၏ ဆောင်ရွက်မှုသည် ဥပဒေအရ ချည်နှောင်မှု ရှိ/မရှိ သို့မဟုတ် အကြံပေးသဘောဖြစ်သည် စသည်တို့ကို ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတွင် ဖော်ပြထားရန်လည်း အရေးကြီးသည်။ လူဦးရေ၏ မည်သည့်အချိုးအစားသည် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲတွင် သေချာပေါက်ပါဝင်ရမည်ဟူသော မဲပေးသူအရေအတွက် ခွဲတမ်းစနစ် ပြဌာန်းခြင်းအားဖြင့် တိုက်ရိုက် ဒီမိုကရေစီ အစီအစဉ်များကို အားကောင်းအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် နိုင်ငံသားများသည် နိုင်ငံတော်တွင်သာမက မိမိပြည်နယ်တွင်ပါ ပါဝင်မှု နှစ်မျိုးရှိသည့် အချက်ကဲ့သို့ အခြားလိုအပ်ချက်များလည်း ရှိနိုင်သည်။ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲများကို မကြာခဏကျင်းပခြင်း သို့မဟုတ် အချိန်ကြာမြင့်စွာ မကျင်းပဘဲနေခြင်း စသည့်အခြေအနေများမှ ရှောင်ရှားနိုင်ရန် အချိန်အကန့်အသတ် ပြဌာန်းချက်များမှာလည်း အရေးကြီးသည်။

(င) နိဂုံး

ယခုအခန်း၏ အစပိုင်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်၌ ဥပဒေဖွဲ့စည်းပုံစနစ်နှင့် နိုင်ငံရေးဖွဲ့စည်းပုံစနစ်ဟူ၍ နှစ်မျိုးခွဲခြားလေ့ရှိပြီး တရားရုံးများကို အလေးပေးသည့် ဥပဒေဖွဲ့စည်းပုံစနစ်အပေါ် ပိုမိုအားပေးသည့် လားရာရှိနေကြောင်း ဆွေးနွေးခဲ့သည်။ ထို့အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးတွင် ပြည်သူများပါဝင်ရန် တိုးတက် တောင်းဆိုမှုများ ရှိလာခဲ့သည်။ ထိုမှနေ၍ တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီနှင့် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲကိုအလေးပေးရေးအယူအဆများကြီးထွားလာခဲ့သည်။ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ၏ ဒီဇိုင်းနှင့် ရည်ရွယ်ချက်တို့အပေါ် မူတည်လျက် အားသာချက်၊ အားနည်းချက် နှစ်မျိုးလုံးရှိလင့်ကစား မကြာသေးမီ ဆယ်စုနှစ်များအတွင်း ပြည်လုံးကျွတ် ဆန္ဒခံယူပွဲများ ပိုမို ကျင်းပလာခဲ့ကြသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၁၉၇၃ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၀၈ ခုနှစ်တို့တွင် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ နှစ်ကြိမ် ကျင်းပခဲ့ဖူးသည်။ ဆန္ဒခံယူပွဲသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်နှင့် ဒီမိုကရေစီအားကောင်းရေး သို့မဟုတ် ကျဉ်းမြောင်းစေရေးတို့အတွက် မည်သည့်အတိုင်းအတာအထိ အခန်းကဏ္ဍတစ်ခုမှ ပါဝင်ခဲ့သည်ကို စဉ်းစားရန် အရေးကြီးသည်။ လက်ရှိမြန်မာနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဌာန်းချက်အရ ဖွဲ့စည်းပုံပြင်ဆင်မှု အချို့အတွက် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပရန် လိုအပ်သည်။ ပြည်သူများ၏ အတည်ပြုချက်ကို ရယူခြင်းမှာ တရားဝင်သည်ဟု ယူဆနိုင်ခြင်း ရှိ/မရှိမှာ ဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပသည်အချိန်ရှိ လူမှုရေး၊ နိုင်ငံရေးအခြေအနေများအပေါ် မူတည်သည်။

လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီသည် ဒင်္ဂါးပြားတစ်ချပ်ထဲ၏ ပန်းနှင့် ခေါင်းဖြစ်သည်။ တစ်ခုမရှိဘဲ နောက်တစ်ခု မရှိနိုင်ပေ။ ယနေ့အချိန်တွင် လူ့အခွင့်အရေးနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အာမခံသည့် အတိုင်းအတာနှင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုတို့ တစ်အုပ်နှင့်တစ်အုပ် များစွာကွာခြားကြလင့်ကစား ကမ္ဘာ့နိုင်ငံ အများစု၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် အာမခံချက်များ ပြဌာန်းထားသည်ကို တွေ့နိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အများစုသည် လူတစ်ဦးချင်းစီ၏ အခွင့်အရေးကို အစိုးရ၏ ပင်ရောက်စွက်ဖက်မှုမှ အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ လူနည်းစု သို့မဟုတ် အာဏာလက်မဲ့များအပေါ် လူများစု၏ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်စဉ်များအရ ဖိနှိပ်မှုကို တားဆီးခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ခြင်းအားဖြင့် အုပ်ချုပ်သူများ၏ အာဏာနှင့် ယင်းအာဏာကို ကျင့်သုံးသည့်ပုံစံတို့ကို သတ်မှတ်ထားသည်။ (ကန့်သတ်ထားသည်။) ဖိနှိပ်မှု၊ တော်လှန်ရေးနှင့် နိုင်ငံရေးစနစ်သစ် ပေါ်ထွန်းလာသည့် အချိန်မျိုး၌ နိုင်ငံရေးစာချုပ်စာတမ်းများကို ရေးဆွဲလေ့ရှိသည့်အခါ နိုင်ငံများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ယင်းအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲသူများ၏ နိုင်ငံရေးစနစ်သစ်နှင့် စနစ်ဟောင်းကို ခွဲခြားလိုသော သဘောထားများ ပါဝင်နေလေ့ရှိသည်။ ယခင် ဥပဒေစနစ်ဟောင်းတွင် ဘေးဖယ်ခံထားရသူများ ဥပမာ၊ မူလနေထိုင်သူတိုင်းရင်းသားနှင့် အမျိုးသမီးများ၏ အခွင့်အရေးတို့ကို ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေအသစ်များတွင် ရှင်းလင်းစွာ အကာအကွယ်ပေးထားတတ်ကြသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေအသစ်များသည် ကိုလိုနီခေတ် သခင်များလက်အောက်မှ လွတ်မြောက်ကာစ၊ နိုင်ငံသစ်တွင် နောက် တက်လာမည့် အစိုးရ၏ အာဏာကျင့်သုံးမှုကို ခံတပ်သဖွယ် ကာကွယ်ထားသည့်အရာများဟု တစ်ခါတစ်ရံ ရှုမြင်ကြသည်။ အချို့ဖြစ်ရပ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့များက ကျူးလွန်သော အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများမှ အကာအကွယ်ကို ပြဌာန်းကောင်း ပြဌာန်းထားနိုင်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲနေသည့်အချိန်၌ တိုင်းပြည်တွင်း ဖြစ်ပွားနေသည့် ကိစ္စရပ်များက ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေများတွင် ပါဝင်သော အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အလေးပေးမှု အမျိုးမျိုးအပေါ် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ထင်ဟပ်နေလေ့ရှိသည်။ ဥပမာ ဗိုလ်ချုပ်ကြီးဖရန်ကို၏ ၃၆ နှစ်ကြာ အာဏာရှင်စနစ်အပြီး၌ ရေးဆွဲခဲ့သည့် စပိန်နိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လွတ်လပ်စွာအသင်းများ

ဖွဲ့စည်းခွင့်ပြုထားသော်လည်း လျှို့ဝှက်ဖွဲ့စည်းထားသော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များကို တားမြစ်သည် (ပုဒ်မ ၂၂) ဟူ၍ သတိထားပြီး ပြဌာန်းထားသည်။ လူမျိုးရေး လှုံ့ဆော်မှုအရ အာဏာသိမ်းမှု နှစ်ကြိမ်ဖြစ်ပွားပြီးနောက် ရေးဆွဲခဲ့သည့် ဖီဂျီနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (၁၉၉၇) (စစ်တပ်က ၂၀၀၉ ခုနှစ်တွင် ဖျက်သိမ်းခဲ့သည်) တွင် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်ကို ကြေညာခဲ့သော်လည်း ယခင် နိုင်ငံရေးစနစ် အောက်တွင် အခွင့်အရေးဆုံးရှုံးခဲ့သည်ဟု ယူဆထားကြသည့် တိုင်းရင်းသား ဖီဂျီလူမျိုးနှင့် ရိုတုမန် လူမျိုးများအား အထောက်အကူပြုမည့် ဥပဒေဆိုင်ရာ အပြုသဘော ပြဌာန်းချက်များကိုမူ ဂရုတစိုက် ထည့်သွင်းခဲ့သည်။

(က) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အခွင့်အရေးများ အကြောင်းအရာ

ယေဘုယျအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ အကာအကွယ်ပေးထားသည့် အခွင့်အရေးများမှာ အဓိက ခေါင်းစဉ် ၃ မျိုးရှိသည်။ ပထမဦးစွာ နိုင်ငံရေး ကိုယ်စားလှယ်များ ရွေးချယ်ခွင့်ကို အကာအကွယ်ပေးသည်။ ဒုတိယ အနေဖြင့် လူတစ်ဦးချင်းစီ၏ လွတ်လပ်ခွင့်နှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုပစ္စည်းများတွင် အစိုးရက မတရားသဖြင့် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းကို တားမြစ်သည်။ တတိယအပိုင်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် လူတစ်ဦးချင်း၊ အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ခြင်းအား စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအခွင့်အရေးများ ဆောင်ရွက်ခွင့် ရရှိစေခြင်းအားဖြင့် ၎င်းတို့၏ အလားအလာများကို အောင်မြင်ဖြစ်ထွန်းစေရေး (ပျော်ရွှင်စေရေး) ကူညီရန် နိုင်ငံတော်ကို တာဝန်ပေးအပ်သည်။ ခေတ်သစ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများတွင် အကာအကွယ်ပေးထားသည့် အခွင့်အရေးများမှာ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး စာချုပ် စာတမ်းများ၏ လွှမ်းမိုးမှုများသည်။ အဓိကအားဖြင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးကြေညာစာတမ်း (UDHR)၊ အရပ်သားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာသဘောတူစာချုပ် (ICCPR)၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာသဘောတူစာချုပ် (ICESCR) များ ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံများ၏ တရားရုံး အများအပြားသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အာမခံချက်များကို အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူရာ၌ အဆိုပါ စာချုပ်စာတမ်း များကို အသုံးပြုကြသည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူသည့် ကျင့်ထုံးအနေဖြင့် အသုံးပြုပြီး အခြားအခြေ အနေများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဌာန်းချက်နှင့်အညီ အသုံးပြုသည်။ ဥပမာ စပိန်နိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၀ (၂) တွင် “ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အသိအမှတ်ပြုထားသည့် အခြေခံအခွင့်အရေးနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်များနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ပြဌာန်းချက်များအား အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးကြေညာစာတမ်းနှင့် စပိန်နိုင်ငံက အတည်ပြုထားသည့် နိုင်ငံတကာစာချုပ်များ၊ သဘောတူညီချက်များနှင့်အညီ အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူရမည်” ဟု ပြဌာန်းထား သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အများစုသည် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေး (ဥပမာ နိုင်ငံသားတိုင်းမဲပေးပိုင်ခွင့်၊ လျှို့ဝှက် မဲပေးပိုင်ခွင့်) နှင့် နိုင်ငံသားအခွင့်အရေး (ဥပမာ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်၊ ကျိုးကြောင်းမဆီလျော်ဘဲ ရှာဖွေဖမ်းဆီးခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်၊ ဥပဒေရှေ့မှောက်တွင် သာတူညီမျှမှု) တို့ကို အကာအကွယ်ပေးထားသည်။ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးများမှာမူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် အခြားအခွင့်အရေးများလောက် အထင်အရှားမတွေ့ရဘဲ ယင်းအချက်ကို ထည့်သွင်းထားသည့်အခါ နိုင်ငံတော်က အာမခံခြင်းဆိုသည်ထက် နိုင်ငံတော်က တာဝန်တစ်ရပ်အနေဖြင့် မြှင့်တင်ပေးမည်ဟူသော ရည်မှန်းချက်ဆန်ဆန် စကားလုံးများကို သုံးစွဲလေ့ရှိသည်။ ဥပမာ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးများကို နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများအခန်းတွင်မဟုတ်ဘဲ သီးခြားအခန်းတွင် “နိုင်ငံတော် မူဝါဒဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေ ခံမှုများ” ဟု ဖော်ပြထားသည်။ ယင်းအခြေခံမှုများကမည်သည့်တရားရုံးတွင်မှ အာဏာသက်ရောက်စေရန် အတည်ပြုခွင့်မရှိဟု အခြေခံဥပဒေက ပြဌာန်းထားသော်လည်း “တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်ရေးတွင် အခြေခံရန်နှင့် ယင်းအခြေခံမှုများကို ဥပဒေအဖြစ် ပြဌာန်းရန်မှာ အစိုးရ၏ တာဝန်ဖြစ်သည်” ဟု ဖော်ပြထားသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပါ အခွင့်အရေး များကို တရားစီရင်ရေးက အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူသည့်အခါ တစ်ခါတရံ မူလအခွင့်အရေးပြဌာန်းချက်ကို ပိုမိုချဲ့ထွင်သွားတတ်သည်လည်း ရှိသည်။ ဥပမာ အမေရိကန်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပုဂ္ဂိုလ်ရေး လွတ်လပ်မှုအခွင့်အရေးကို အတိအလင်း ဖော်ပြထားခြင်းမရှိသော်လည်း အမေရိကန် တရားရုံးချုပ်က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အခြားသော ပြဌာန်းချက်များမှနေ၍ အဆိုပါအခွင့်အရေးကို ဆင့်ပွား အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူခဲ့သည်။ ထိုအခွင့်အရေးကို မျိုးဆက်ပြန့်ပွားခြင်းဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များ၌ တစ်ကိုယ်ရည်ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့် ပါဝင်သော နယ်ပယ်များအထိ ချဲ့ထွင်ခဲ့သည်။ ကျော်ကြားသည့်ရိုးနှင့် ဂိတ်အမှုတွင် ယင်းပုဂ္ဂိုလ်ရေး လွတ်လပ်မှုသည် အချို့အခြေအနေများတွင် မိမိကိုယ်ဝန်ကို ဖျက်ချရန် အမျိုးသမီးတစ်ဦး၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ကို အကာအကွယ်ပေးသည်ဟူ၍ စီရင်ခဲ့သည်။ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးများကို တိုက်ရိုက်အသက်ဝင်ခြင်းမှ တားမြစ်ထားသည့်အခါ အိန္ဒိယတရားရုံးများသည် တရားစီရင်ခွင့်နှင့် အကြီးပင်သော နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေး ပြဌာန်းချက်များကို ချဲ့ထွင်အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူခြင်းအားဖြင့် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးများကိုပါ အကြီးပင်စေရန် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ဥပမာ အခမဲ့ မသင်မနေရ ပညာရေးဆောင်ရွက်ပေးရန် နိုင်ငံတော်၏ တာဝန် (နိုင်ငံတော်မူဝါဒဆိုင်ရာ လမ်းညွှန် အခြေခံမူတစ်ခု သာ ဖြစ်သည်) ကို အိန္ဒိယ တရားလွှတ်တော်ချုပ်က ယင်းတာဝန်မှာ အသက်ရှင်သန်ခွင့်က ထပ်မံအာမခံသည့် အခြေခံအခွင့်အရေးတစ်ရပ်ဟု ဆုံးဖြတ်ခဲ့သဖြင့် အဆိုပါအခွင့်အရေးမှာ တရားစီရင်ခွင့်နှင့် အကြီးပင်သွားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၁ ပါ အသက်ရှင်သန်ခွင့်သည် ဂုဏ်သိက္ခာရှိစွာ နေထိုင်ခွင့်၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခွင့်နှင့် ကျန်းမာစွာ ရှင်သန်ခွင့်တို့ပါဝင်သည်ဟု ဆုံးဖြတ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ အလားတူပင် ပါကစ္စတန်နိုင်ငံ တရားရုံးချုပ် ကလည်း ပါကစ္စတန်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အသက်ရှင်သန်ခွင့်တွင် ကျန်းမာသော ပတ်ဝန်းကျင် ရပိုင်ခွင့်လည်း ပါဝင်သည်ဟု ဆုံးဖြတ်ခဲ့ဖူးသည်။

ယနေ့ခေတ် အကောင်းဆုံး ဥပမာတစ်ခုဖြစ်သော တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တရားရုံးက သုံးသပ်နိုင်သည့် ကျယ်ပြန့်သော စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးများကို အာမခံထားသည်။ နိုင်ငံသား အခွင့်အရေးဥပဒေတွင် အာမခံထားသည့် အခွင့်အရေးများ၌ လုံလောက်သော အိမ်ရာအခွင့်အရေး၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု အခွင့်အရေး၊ လုံလောက်သော အစားအစာ၊ ရေ၊ လူမှုဖူလုံရေးနှင့် ပညာရေး အခွင့်အရေးများ ပါဝင်သည်။ နိုင်ငံတော်၏တာဝန်မှာ ယေဘုယျအားဖြင့် ရနိုင်သော အရင်းအမြစ်များအတွင်း၊ ကျိုးကြောင်းဆလျော်သော ဥပဒေပြုရေးနှင့် အခြားနည်းလမ်းများကို အသုံးပြု၍ အခွင့်အရေးများ တိုးတက်ခံစားခွင့်ရရှိရေး ဆောင် ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်ဟု ပြဌာန်းထားသည်။ သို့သော် အတင်းအကြပ်နှင့်ထုတ်ခြင်း၊ အရေးပေါ် ဆေးဝါးကုသခွင့် ငြင်းပယ်ခံရခြင်းများ မဖြစ်စေရေး အာမခံချက်များကို မပြည့်မီသည်များ ရှိသည်။ သက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေနှင့် အစိုးရမူဝါဒတို့မှာ ကျိုးကြောင်းဆီလျော်မှု ရှိ/မရှိ ဆန်းစစ်သည့် စံနှုန်းတစ်ခုကို တောင်အာဖရိက တရားရုံးများက ရေးဆွဲခဲ့သည်။ မျက်မှောက်ခေတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများအပြားသည် အကာအကွယ်ပေးထားသည့် အခွင့်အရေးများ အပေါ် ကန့်သတ်ချက်များ ခွင့်ပြုနိုင်သည့်အချက်ကို ပြဌာန်းထားသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ နိုင်ငံတကာ စာချုပ်များတွင်ပါသော မူဘောင်များကို အသုံးပြုလျက်ချမှတ်သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် မည်သည့်ကန့်သတ်ချက်မဆို တရားဝင် ရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုအတွက် (ဥပမာ အခြားသူများ၏ အခွင့်အရေးနှင့် လွတ်လပ်မှုကို ကာကွယ်ရန်၊ အမျိုးသားလုံခြုံရေးကို အာမခံရန် သို့မဟုတ် အများပြည်သူငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးကို ကာကွယ်ရန်) ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်ကြောင်း သက်သေ ထုရမည်ဖြစ်ကာ ယင်းကိုဥပဒေဖြင့် ပြဌာန်းထားရမည်ဖြစ်ပြီး အခွင့်အရေးအပေါ် ကန့်သတ်ချက်မှာ ကျိုးကြောင်းဆီ လျော်ပြီး အမျိုးအစားညီညွတ်ရမည်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ကန့်သတ်ချက်များကို အတိအကျ ပြဌာန်း မထားသော်ငြားလည်း တရားရုံးများက သက်ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးတစ်ရပ်၏ အဓိပ္ပာယ်၊ အတိုင်းအတာတို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ တရားစီရင်သည့်အခါ အလားတူ ကန့်သတ်ချက်များကို မကြာခဏ သွယ်ဝိုက်ဖော်ပြကြသည်။

(ခ) မြန်မာနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လူ့အခွင့်အရေး

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လူတစ်ဦးချင်းစီနှင့် အုပ်စုလိုက် အခွင့်အရေးများ ပါဝင်သလို တိုက်တွန်းအားပေးချက်များဖြစ်သော “နိုင်ငံတော်သည် ပြည်သူတို့၏ ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေး တိုးတက်စေရေးအတွက် အလေးထားဆောင်ရွက်မည်၊ မိခင်နှင့် ကလေးများ၊ မိဘမဲ့ကလေးများ၊ အိုမင်းမစွမ်း သူများ၊ မသန်စွမ်းသူများကို ကြည့်ရှုစောင့်ရှောက်မည်၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ကာကွယ်မည်” ဟူသော အချက်ကို လည်း ပြဌာန်းထားသည်။ အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခံရ၍ နှစ်နာမှုများအတွက် အစိုးရအား အရေးယူဆောင်ရွက်ရန် သို့မဟုတ် ဆောင်ရွက်ခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ စာချွန်တော်အမိန့်များ ရေးသားခွင့် အာဏာရှိသော ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်က ရေးသားဆောင်ရွက်ပေးမည်ဖြစ်သည်။ စစ်မက်ဖြစ်ပွားနေချိန်၊ တိုင်း တစ်ပါးမှ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ချိန် သို့မဟုတ် ဆူပူသောင်းကျန်းမှုများ ဖြစ်ပေါ်နေချိန်တို့တွင် ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော်ချုပ်သို့ လျှောက်ထားမှုကို ဆိုင်းငံ့ထားမည် ဖြစ်သည်။ ကာကွယ်ရေးတပ်ဖွဲ့ဝင်များ သို့မဟုတ် ငြိမ်းဝပ် ပိပြားရေးနှင့် လုံခြုံရေးတာဝန်ထမ်းဆောင်ရသော တပ်ဖွဲ့ဝင်များအား ယင်းတို့၏တာဝန်ဝတ္တရားများကို ကျေပွန်စွာ ထမ်းဆောင်နိုင်ရေးနှင့် စည်းကမ်းသေဝပ်မှုများ ရှိစေရေးတို့အတွက် ကန့်သတ်ရန် သို့မဟုတ် ဖျက်သိမ်းရန် လိုအပ်သော အခွင့်အရေးများကို ဥပဒေပြဌာန်း၍ ကန့်သတ်ခြင်း သို့မဟုတ် ဖျက်သိမ်းခြင်းပြုရန် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ (၃၈၂) က ခွင့်ပြုထားသည်။

ထိရောက်မှုရှိရန် လူတစ်ဦးချင်းစီသည် တရားလွှတ်တော်ချုပ်သို့ လက်လှမ်းမီရမည်ဖြစ်ကာ ၎င်းတို့အခွင့်အရေးများကို အာဏာသက်ရောက်စေရမည်ဖြစ်သည်။ ဥပဒေဝန်ဆောင်မှုများမှာ တန်ဖိုးသင့်တင့်ကာ အကတိဖြစ်မှု ပျံ့နှံ့ခြင်း မရှိရပေ။ လက်လှမ်းမီသည်ဆိုသည့်တိုင်အောင် အဆောက်အအုံနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း မရေရာမှုများ၊ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအတွင်း အပြိုင်ဖြစ်နေသော အခြေခံမူများ၊ ပြဌာန်းချက်များကြောင့် အခွင့်အရေးခံစားရခြင်းကို ဟန့်တား မူများ

ရှိနေနိုင်သလို နစ်နာမှုများ ပြန်လည်ရရှိခံစားနိုင်သည့် အလားအလာကိုလည်း မရေမရာဖြစ်စေသည်။ အခွင့်အရေးကာကွယ်မှုကို ချဲ့ထွင်အဓိပ္ပာယ်ကောက်သည့် နည်းလမ်းကို တရားလွှတ်တော်ချုပ်က ရွေးချယ်မည် သို့မဟုတ် အခြား အစိုးရမူဝါဒနှင့် ရည်မှန်းချက်များ၏ အဆုံးအဖြတ်ကို ခံယူစေမည်ဆိုသည့် အချက်တို့အပေါ် အများအပြား မူတည်လျက်ရှိသည်။

တရားလွှတ်တော်ချုပ်၏ နည်းလမ်းကို မြန်မာနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အခန်း (၁) တွင်ပြဌာန်းထားသော နိုင်ငံတော်၏ အခြေခံမူများက လမ်းညွှန်သည်။ အခန်း(၁)၊ ပုဒ်မ (၆) တွင် နိုင်ငံတော်သည် (က) ပြည်ထောင်စုမပြိုကွဲရေး၊ (ခ) တိုင်းရင်းသားစည်းလုံးညီညွတ်မှုမပြိုကွဲရေး၊ (ဂ) အချုပ်အခြာ အာဏာတည်တံ့ခိုင်မြဲရေး (ဃ) စစ်မှန်၍ စည်းကမ်း ပြည့်ဝသော ပါတီစုံဒီမိုကရေစီစနစ် ထွန်းကားရေး (င) နိုင်ငံတော်၌ တရားမျှတခြင်း၊ လွတ်လပ်ခြင်းနှင့် ညီမျှခြင်းတည်းဟူသော လောကပါလတရားများ ပိုမိုထွန်းကားရေးနှင့် (စ) နိုင်ငံတော်၏ အမျိုးသားနိုင်ငံရေး ဦးဆောင်မှုအခန်းကဏ္ဍတွင် တပ်မတော်က ပါဝင်ထမ်းဆောင်နိုင်ရေးတို့ကို အစဉ်တစိုက်ဦးတည်သည်ဟူ၍ ပြဌာန်းထားသည်။ ပုဒ်မခွဲ (စ) မှ အပ ယင်းအခြေခံမူများမှာ အပေါ်ယံအမြင်အားဖြင့် လူတစ်ဦးချင်းစီ၏ အခွင့်အရေးနှင့် အကျိုးစီးပွားတို့ကို ကိုယ်စားပြုသည့် တရားစီရင်ဆုံးဖြတ်မှုများအတွက် အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူခွင့်များစွာ ဖန်တီးထားသော မူများမဟုတ်ချေ။ မြန်မာတရားရုံးများမှာ အခြေခံမူနှင့် ရည်မှန်းချက်အမျိုးမျိုးကို မည်သို့ချိန်ဆပြီး မည်သို့ဦးစားပေးမည်၊ အပြိုင်ဖြစ်နေသော အခွင့်အရေးများ၊ အကျိုးစီးပွားများကို တရားရုံးက မည်သို့ချဉ်းကပ်မည်တို့ကို ကျွန်ုပ်တို့မသိရသေးပေ။

အခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၌ နေရာ ၂ နေရာတွင် ဖော်ပြထားသည်။ အခန်း ၁ - နိုင်ငံတော် အခြေခံမူများနှင့် အခန်း ၈ - နိုင်ငံသား၊ နိုင်ငံသားများ၏ မူလအခွင့်အရေးနှင့် တာဝန်များ အခန်းတို့ ဖြစ်သည်။ အခန်း ၁ တွင် ရသင့်ရထိုက်သော အခွင့်အရေးများကို ယေဘုယျ ဖော်ပြထားသည်။ ယင်းအခွင့်အရေးများတွင် ဥပဒေနှင့်အညီ လွတ်လပ်စွာ တရားစီရင်ရေး၊ အမှုများတွင် ဥပဒေအရ ခုခံချေပပိုင်ခွင့်နှင့် အယူခံပိုင်ခွင့်ရှိရေး၊ မည်သည့်ပြစ်မှု ဆိုင်ရာဥပဒေမျှ နောက်ကြောင်းပြန် အာဏာသက်ရောက်မှု မရှိစေရေး၊ လူ့ဂုဏ်သိက္ခာညှိုးနွမ်းသိမ်ငယ်စေသည့် ပြစ်ဒဏ်ပြဌာန်းခွင့် မရှိစေရေးများပါဝင်သည်။ အခန်း ၁ သည် နိုင်ငံသားများအတွက်သာ သီးသန့် အထူး ခွင့်ပြုထားသော အခွင့်အရေးများကိုလည်း အာမခံထားသည်။ ယင်းတို့မှာ တန်းတူညီတူအခွင့်အရေး၊ လွတ်လပ်မှု အခွင့်အရေး၊ တရားမျှတမှုအခွင့်အရေး၊ ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်ခွင့်၊ အမွေဆက်ခံပိုင်ခွင့်၊ မူပိုင်ခွင့်၊ နိုင်ငံရေးပါဝင်ဆောင်ရွက်ခွင့်နှင့် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေး၊ ပြည်သူ့ကိုယ်ကျင့်တရားနှင့် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးတို့နှင့် မဆန့်ကျင်လျှင် လွတ်လပ်စွာယူဆခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာကိုးကွယ်ခွင့်တို့ ဖြစ်သည်။

အခန်း ၈ - နိုင်ငံသား၊ နိုင်ငံသားများ၏ မူလအခွင့်အရေးနှင့် တာဝန်များအခန်းတွင် နောက်ထပ်အခွင့်အရေးများကို ပြဌာန်းထားသည်။ ယင်းတို့တွင် ဥပဒေအကာအကွယ်ကို တန်းတူညီမျှစွာ ရယူပိုင်ခွင့်၊ ဥပဒေနှင့်အညီသာ တရားစီရင် အပြစ်ပေးခွင့်၊ အဆင့်မြင့်တရားရုံးက စီရင်ချက်ကို ပယ်ဖျက်ပြီး ပြန်လည်စစ်ဆေးစေခြင်းမှအပ အမှုအတွက် ထပ်မံစစ်ဆေးမခံရသည့် အခွင့်အရေး၊ ခုခံချေပခွင့်၊ စီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသည့် တရားသူကြီး၏ ချုပ်မိန့်မပါရှိဘဲ ၂၄ နာရီထက် ကျော်လွန်၍ ချုပ်နှောင်ခြင်းမပြုရန် အခွင့်အရေးတို့ ပါဝင်သည်။ အခန်း ၈ သည် ကျေးကျွန်ပြုမှု၊ လူကုန် ကူးမှု၊ အတင်းအကြပ် အလုပ်ခိုင်းစေမှု၊ နိုင်ငံပန်ထမ်းခန့်ထားရာတွင် လူမျိုး၊ ဇာတိ၊ ကိုးကွယ်ရာဘာသာ၊ အမျိုးသား အမျိုးသမီးတို့အပေါ် မူတည်၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းများကို တားမြစ်ထားသည်။ အခန်း ၈ သည် တည်ဆဲဥပဒေနှင့် အညီမှတစ်ပါး အသက်ကျိတ်ဖြစ်စေ၊ ပုဂ္ဂိုလ်ဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုကိုဖြစ်စေ မဆုံးရှုံးစေရေး၊ ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်ခွင့်၊ စီးပွားရေး လုပ်ငန်းလုပ်ကိုင်ရာတွင် ပုဂ္ဂလိက တီထွင်မှု၊ မူပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို အာမခံထားသည်။

အခန်း ၁ ကဲ့သို့ပင် အခန်း ၈ ၌လည်း နိုင်ငံသားများအတွက်သာ သီးသန့်ရည်ရွယ်ပုံရသည့် အခွင့်အရေး အချို့ ပါဝင်သည်။ ယင်းတို့တွင် လူမျိုး၊ ဇာတိ၊ ကိုးကွယ်ရာဘာသာ၊ ရာထူးဌာနန္တရ၊ အဆင့်အတန်း၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီး၊ ဆင်းရဲချမ်းသာတို့အပေါ် မူတည်၍ ခွဲခြားခြင်း၊ အလုပ်ခန့်ထားမှုနှင့် အလုပ်အကိုင်နှင့် ပတ်သက်၍ တူညီသောအခွင့်အရေး၊ လုံခြုံရေး၊ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေး၊ ရပ်ရွာအေးချမ်းသာယာရေး၊ အများပြည်သူအေးချမ်းရေး၊ အကျင့်စာရိတ္တဆိုင်ရာတို့ကို မဆန့်ကျင်ဘဲ လွတ်လပ်စွာပြောဆိုခွင့်၊ စုဝေးခွင့်၊ အသင်းဖွဲ့စည်းခွင့်တို့ကို အာမခံချက်များ ပါဝင်သည်။ ယင်းလွတ်လပ်မှုများကို ကျင့်သုံးရာတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးအချင်းချင်းနှင့် ဘာသာရေးများကို ထိခိုက်နစ်နာမှုမရှိစေရဟု ပြဌာန်းချက်တစ်ခုပါရှိသည်။ နိုင်ငံသားများသည် ပြည်ထောင်စုသမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း မည်သည့်အရပ်၌မဆို ဥပဒေနှင့်အညီ အခြေစိုက်နေထိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ပစ္စည်းဥစ္စာလုံခြုံမှု၊ နေအိမ်ဥပစာလုံခြုံမှု၊ ဆက်သွယ်ရေးဆိုင်ရာ လုံခြုံမှု၊ စာပေ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ အနုပညာ၊ ဓလေ့ထုံးစံ၊ အစဉ်အလာများ လွတ်လပ်စွာဖော်ထုတ်ခွင့်၊ အခြေခံပညာသင်ယူခွင့်၊ သိပ္ပံပညာ သုတေသနနှင့် စူးစမ်းရှာဖွေခွင့်၊ တီထွင်ကြံဆဖော်ထုတ်ရေးသားခွင့်၊ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ကိစ္စများတွင် လွတ်လပ်စွာ သုတေသနပြု ဖော်ထုတ်ဆောင်ရွက်ခွင့်၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု ခံယူခွင့်၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို ပြည်ထောင်စုအတွင်း လွတ်လပ်စွာ လုပ်ကိုင်ခွင့်နှင့် ပြည်တွင်း၌ဖြစ်စေ၊ ပြည်ပ၌ဖြစ်စေ နိုင်ငံတော်၏ စောင့်ရှောက်မှုကို တောင်းခံပိုင်ခွင့်တို့ ပါဝင်သည်။ ပုဒ်မ ၃၈၁ တွင် တိုင်းတစ်ပါးမှ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်ချိန်၊ ဆူပူသောင်းကျန်းမှုဖြစ်နေချိန်နှင့် အရေးပေါ်အခြေအနေများတွင်သာ နိုင်ငံသားများ၏ ရပိုင်ခွင့် နစ်နာချက်အတွက် တောင်းဆိုမှုကို ဆိုင်းငံ့မည်ဟု ပြဌာန်းထားသည်။

နိုင်ငံသားများအား အချို့အခွင့်အရေးများ ကန့်သတ်ထားသည်မှာ သတိထားမိစရာဖြစ်သည်။ တောင်အာဖရိကကဲ့သို့ မျက်မှောက်ခေတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် မဲပေးခွင့်နှင့် နိုင်ငံရေးပါဝင်လှုပ်ရှားခွင့်ကဲ့သို့ သိသာထင်ရှားသော အကြောင်းရင်းများကြောင့် ကန့်သတ်မှုမှအပ နိုင်ငံနယ်နိမိတ်အတွင်းရှိသူ အားလုံးကို အခွင့်အရေးများ အာမခံထားသည်။ မြန်မာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အခန်း ၁ နှင့် အခန်း ၈ တို့တွင်မူ မည်သူမဆို ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မည်သည့် နိုင်ငံသားမဆိုဟူ၍လည်းကောင်း အခွင့်အရေးနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အမျိုးမျိုး ဖော်ပြထားသည်။ အခန်း ၈ ၏ ပထမဆုံး ပုဒ်မ ဖြစ်သော ပုဒ်မ ၃၄၅ တွင် နိုင်ငံသားကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုရာ၌ (က) ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်၏ တိုင်းရင်းသား မိဘနှစ်ပါးမှ မွေးဖွားသူ

(ခ) ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုပြဌာန်းသည့်နေ့တွင် ဥပဒေအရ နိုင်ငံသားဖစ်ပြီးသူဟူ၍ ဖော်ပြထားသည်။ သို့ဖြစ်၍ ကျေးကျွန်ပြုခြင်း၊ လူကုန်ကူးခြင်းတို့မှ အကာအကွယ်ပေးပြီး ရသင့်ရထိုက်သော အခွင့်အရေးများကို မြန်မာပြည်အတွင်းရှိသူ အားလုံးအတွက် ပေးထားသည့်အချိန်တွင် နိုင်ငံသားဖြစ်မှုကို အငြင်းပယ်ခံရသူများမှာ နိုင်ငံသားများအတွက်သာ သီးသန့်ပေးထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အခွင့်အရေးများမှလည်း ငြင်းပယ်ခံနေရသည်။ အထူးသဖြင့် လူမျိုး၊ ဇာတိ၊ ကိုးကွယ်ရာဘာသာ၊ ရာထူးဌာနန္တရ၊ အဆင့်အတန်း၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ အမျိုးသား အမျိုးသမီး၊ ဆင်းရဲချမ်းသာတို့အပေါ် မူတည်၍ ခွဲခြားခြင်းကို တားမြစ်ခြင်း၊ ဘာသာရေး လွတ်လပ်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ ပြောဆိုခွင့်၊ စုဝေးခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ လှုပ်ရှားသွားလာခွင့်၊ ပညာရေးအခွင့်အရေး၊ စီးပွားရေးလုပ်ကိုင်ခွင့် အခွင့်အရေးများကို ငြင်းပယ်ခြင်း ခံနေရခြင်းဖြစ်သည်။ အချုပ်အားဖြင့် ၎င်းတို့မှာ နိုင်ငံရေးအရ အသိအမှတ်ပြုမှု၊ ယုံကြည်မှုနှင့် သက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ ငြင်းပယ်ခံနေရခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ ငြင်းပယ်မှု၏ ရလဒ်အနေဖြင့် နိုင်ငံသားမဟုတ်သည့် အုပ်စုဝင်များကို တမင်ရည်ရွယ်သော အစိုးရ၏ မူဝါဒများ၊ ဥပဒေ၊ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ခြင်းမျိုး ဖြစ်ကောင်းမှ ဖြစ်မည်ဟူသော အချက် ဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဘာသာရေးလွတ်လပ်ခွင့်ကို အထူးအလေးပေး ဖော်ပြသည်။ ကျွန်ုပ်တို့ အမြင်

အရ ယင်းမှာ နိုင်ငံသားများသာ ရပိုင်ခွင့်ရှိသည့် အခွင့်အရေးဖြစ်သည်။ ဘာသာရေးလွတ်လပ်ခွင့်သည် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေး၊ ပြည်သူ့ကိုယ်ကျင့်တရားနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အခြားပြဌာန်းချက်များနှင့် မဆန့်ကျင်ရပေ။ အခြားပြဌာန်းချက်များကို ပုဒ်မ ၃၆၄ တွင် ဖော်ပြထားသည်။ ယင်းပုဒ်မတွင် နိုင်ငံရေးအလို့ငှာ ဘာသာသာသနာကို အလွဲသုံးစား မပြုရဟု ဆိုသည်။ ထို့ပြင် လူမျိုးရေးကြောင့်သော် လည်းကောင်း၊ ဘာသာရေးကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ တစ်ဖက် နှင့် တစ်ဖက်၊ တစ်စိုက်နှင့်တစ်စိုက် မုန်းတီးခြင်း ရန်မှုခြင်း၊ စိတ်ဝမ်းကွဲခြင်းတစ်မျိုးမျိုး ပေါ်ပေါက်လာစေရန် ရည်ရွယ်သော သို့မဟုတ် ပေါ်ပေါက်လာရန် အကြောင်းရှိသော အပြုအမူသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဆန့်ကျင်သည်။ ထိုအပြုအမူမျိုးအတွက် ပြစ်ဒဏ်ပေးနိုင်ရန် ဥပဒေပြဌာန်းနိုင်သည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ (ဆိုလိုသည်မှာ ဘာသာရေး လွတ်လပ်ခွင့်ဟူသော အကြောင်းပြချက်ဖြင့် အများပြည်သူ စည်ပင်ဝပြောရေး၊ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးတို့အတွက် အစိုးရ၏ ဥပဒေပြဌာန်းတားမြစ်ပိုင်ခွင့်ကို ဟန့်တား၍ မရနိုင်ကြောင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ပြဌာန်းထားခြင်းဖြစ်သည်။)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အဓိပ္ပာယ်ကောက်မှု၏ အခြေခံအယူအဆအရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အခွင့်အရေး လွတ်လပ်မှုကို ကန့်သတ်သည့် ဥပဒေများမှာ မိမိပြဌာန်းမှု တရားဝင်ဖြစ်ရန် ရည်ရွယ်ချက် ပြည့်မီရုံမျှသာ အမျိုးကျသော ပြဌာန်းချက် ဖြစ်ရမည်။ အမျိုးအစားကျမှုကို ဆန်းစစ်ရာတွင် တရားလွှတ်တော်ချုပ်က အသုံးပြုသော ချိန်ခွင်လျာညှိသည့် နည်းလမ်းအပေါ် မူတည်သည်။ ဥပမာ ငြိမ်းချမ်းရေး၊ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေး၊ လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ ရည်မှန်းချက်များကို ဘာသာရေး လွတ်လပ်ခွင့်ကဲ့သို့ တန်ဖိုးများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။ အဆုံးတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ စာသားများကို အဓိပ္ပာယ်ဖော်သကဲ့သို့ပင်၊ တရားလွှတ်တော်ချုပ်၏ အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူမှု နည်းလမ်းမှာ အခွင့်အရေးကို လျော့ချသည် သို့မဟုတ် တိုးချဲ့သည်ကို အဆုံးအဖြတ်ပေးမည်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြည်သူများက အတည်ပြုပြီး ၁၀ နှစ်အကြာ ၂၀၁၈ ခုနှစ်အရောက်တွင် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပါ လူ့အခွင့်အရေးပြဌာန်းချက်များနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ယင်း၏အဓိပ္ပာယ်ကောက်မှု နည်းလမ်းကို ထုတ်ဖော်ပြသခြင်း မရှိသေးပေ။

ဖက်ဒရယ်စနစ်

(က) လူမျိုးရေး၊ ဘာသာရေးအရ အုပ်စုကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းရွေးချယ်မှုများ

လူမျိုးရေး၊ ဘာသာရေးအရ အုပ်စုကွဲနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် ငြိမ်းချမ်းရေးကို ဖော်ဆောင်ပြီး ဒီမိုကရေစီကို အားကောင်းစေရန် ရွေးချယ်စရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းအချို့ရှိသည်။ ယင်းတို့မှာ ဖက်ဒရယ်စနစ်၊ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုမရှိသည့် အစိုးရတစ်ခုတည်းစနစ်၊ အာဏာခွဲဝေစနစ် (consociationalism) တို့ ဖြစ်သည်။ အထူးအုပ်စုများအတွက် အနည်းဆုံးအမတ်နေရာကို အာမခံသည့် ကိုယ်စားလှယ်ခွဲတမ်းစနစ်နှင့် အုပ်စုလိုက်အခွင့်အရေးများကို အာမခံသည့် ပြဌာန်းချက်များ (သို့မဟုတ် အုပ်စု ဒိုင်မန်းရှင်းအတိုင်းအတာအရ တစ်ဦးချင်းအခွင့်အရေးများ) က အထက်ပါ ဒီဇိုင်းများကို အားဖြည့်ကူညီပေးသည်။

(ခ) ဖက်ဒရယ်စနစ် ဒီဇိုင်း

အချို့သောအခြေအနေများတွင် လူမျိုးရေးအရ အုပ်စုကွဲများရှိနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများအတွက် ဖက်ဒရယ်စနစ်သည် အောင်မြင်နိုင်သော ဒီဇိုင်းအဖြစ် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လက်ခံထားသည်။ အထူးသဖြင့် ပထဝီအနေအထားအလိုက်လူမျိုး/ဘာသာစကားကွဲပြားမှုများရှိသည့်နိုင်ငံများတွင်အလုပ်ဖြစ်သည်။ (ဥပမာ ဘယ်ဂျီယမ်၊ ဆွစ်ဇာလန်နှင့် ကနေဒါ)။ သဘာဝသယံဇာတထိန်းချုပ်ရေးကို တိုင်းရင်းသားအုပ်စုများက နိုင်ငံရေးအရ တောင်းဆိုမှု များရှိသည့် အခြေအနေမျိုးတွင်လည်း ကောင်းစွာထိရောက်မှုရှိသည်။ ဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် ဗဟိုနှင့် ဒေသများ (ပြည်နယ်/ တိုင်းဒေသကြီးများဟု ခေါ်သည်) အကြား ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာများကို အထက်အောက် ပိုင်းခြားသုံးစွဲသည်။ ပြည်နယ် သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီးအားလုံးတွင် ကိုယ်စားပြုလွှတ်တော်၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် အစိုးရအာဏာများရှိသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ အဆိုပါ ပြည်နယ်များတွင် ကိုယ်ပိုင်အခွန်ကောက်ခံခွင့်များရှိသည့်အတွက် ဗဟိုမှ ရန်ပုံငွေခွဲဝေမှုဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များအောက်တွင် ထိန်းချုပ်ခြင်း မခံကြရပေ။

(ဂ) ထိရောက်သော ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ အခြေခံမူများ

ဖက်ဒရယ်မီဒီယံ ထိရောက်စွာ အလုပ်လုပ်ရေးအတွက် လိုက်နာရမည့် အခြေခံမူ အများအပြားရှိသည်။ ပထမဦးစွာ ဗဟိုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးအစိုးရများအကြား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ အာဏာနှင့် တာဝန်ဆိုင်ရာ ရှင်းလင်းသော သတ်မှတ်ချက်များ မဖြစ်မနေရှိရမည်ဖြစ်သည်။ ဖက်ဒရယ်အစိုးရက ပြည်နယ် သို့မဟုတ် အထူးကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသဆိုင်ရာ ကိစ္စများတွင် ဥပဒေနှင့်မညီဘဲ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်း မပြုနိုင်ရေးအတွက် မမြယ်လှယ်ရေးမူကို လေးစားရန်လည်း အရေးကြီးသည်။

ယင်းကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်များ ရနိုင်သော နည်းလမ်းတစ်ခုမှာ ဘဏ္ဍာငွေပိုင်းခြားအသုံးပြုသည့် မီဒီယံဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်များအား အခွန်ကောက်ခံခွင့် အာဏာပေးအပ်ခြင်း သို့မဟုတ် ရှင်းလင်းသည့် ဘတ်ဂျက်ဖော်မျူလာဖြင့် နိုင်ငံဝင်ငွေထဲမှ ပြည်နယ်များက ဝေစုပေးရန် အာမခံခြင်း နည်းလမ်းများဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။

ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်တွင် လွတ်လပ်မှုကို ထိထိရောက်ရောက်ထိန်းသိမ်းနိုင်ရန် အလို့ငှာ အငြင်းပွားမှု ဖြေရှင်းရာ၌ ကြားနေ တတိယအဖွဲ့ ဒိုင်လူကြီး၊ ပုံမှန်အားဖြင့် တရားစီရင်ခွင့်၊ အာဏာ တိတိကျကျ သတ်မှတ်ထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးကသာ ဆောင်ရွက်စေသင့်သည်။

ဖက်ဒရယ်စနစ်ရှိ ဗဟိုနှင့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးတို့အကြား အာဏာခွဲဝေရာတွင် ဗဟိုက အရံအဆင့်၊ အထောက်အကူပြုအဆင့်ဟူသောမူကို အခြေခံသည်။ ယင်းအခြေခံမူတွင် လူထုနှင့် အနီးဆုံးအလွှာ၌ တာဝန်ထမ်း ဆောင်နိုင်သူများက အာဏာကို ကျင့်သုံးသင့်သည်ဟု ယူဆသည်။ ဖက်ဒရယ်စနစ်အများစုတွင် ဗဟိုအဆင့်က မက်ခရို စီးပွားရေးမူဝါဒများ၊ ဗဟိုဘဏ်၊ ဆိပ်ကမ်း၊ ရထားလမ်း၊ အပေးပြေးလမ်း၊ နိုင်ငံခြားရေး၊ ကုန်သွယ်ရေး၊ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့စသည့် နိုင်ငံ၏ အခြေခံအဆောက်အအုံများအတွက် အဓိက တာဝန်ရှိသည်။ ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသ ကြီး၏ အာဏာများတွင် ပုံမှန်အားဖြင့် လူမှုရေးဝန်ဆောင်မှု (ကျောင်း၊ ဆေးရုံ)၊ ဒေသဆိုင်ရာ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး နှင့် စက်မှုလုပ်ငန်း စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေး၊ မြေငှားရမ်းမှု၊ ဥပဒေစိုးမိုးရေး၊ တရားစီရင်ရေးနှင့် ဒေသန္တရအစိုးရများကို ထိန်းချုပ်သည့် ဥပဒေ ပြဌာန်းခွင့် အာဏာများပါဝင်သည်။

အချုပ်အားဖြင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်မီဒီယံ ထိရောက်စေရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ သဘောတူထား သည့် ပြည်ထောင်စုမှ ခွဲထွက်ခြင်းဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက်များကို မဆန့်ကျင်စေဘဲ နိုင်ငံ၏ စည်းလုံးညီညွတ်မှုကို ထိန်းသိမ်းရန် အဖွဲ့အားလုံး၏ စစ်မှန်သော ကတိကဝတ် လိုအပ်သည်။ ယင်းအခြေအနေနှင့် ပြည့်စုံပါက ဖက်ဒရယ်စနစ်သည် တိုင်းရင်းသားစည်းလုံးညီညွတ်ရေးနှင့် ဘုံရပ်တည်မှု စိတ်ဓာတ်တည်ဆောက်ရန် အထောက်အကူပြုမည် ဖြစ် သည်။

(ဃ) သဘာဝသယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲရေး

တိုင်းရင်းသား၊ ဘာသာရေး သို့မဟုတ် ယဉ်ကျေးမှု လူနည်းစုများက တိုင်းပြည်ဒေသတစ်ခုခုတွင် သဘာဝ သယံဇာတ ထိန်းချုပ်ရေးကို ထပ်တလဲလဲတောင်းဆိုနေသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် ဖက်ဒရယ်စနစ်မှာ အဆင်ပြေသည်။ ပထမဦးစွာ နိုင်ငံအဆင့်အောက် တရားဝင်လွတ်လပ်သော အစိုးရများထဲတွင် ဖက်ဒရယ်စနစ်က သဘာဝ သယံဇာတ ပိုင်ဆိုင်မှုကို အပ်နှင်းထားသည်။ ဤအဆင့်သည်

အလွန်ထူးခြားလေ့ရှိကာ သဘာဝသယံဇာတကို ဒေသခံတို့က ထိန်းချုပ်နိုင်ရေး နိုင်ငံရေးတောင်းဆိုမှု တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို ကျေနပ်မှုရသွားစေနိုင်သည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် နိုင်ငံအဆင့်အောက် အစိုးရများထံတွင် သဘာဝ သယံဇာတပိုင်ဆိုင်မှုကို အပ်နှင်းထားသည့်အတွက် ယင်း သယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် ပင်ငွေခွဲဝေမှုဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာ နည်းလမ်းအများအပြား ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ဥပမာ ပိုမို ဆင်းရဲသည့် ပြည်နယ်များကို ငွေကြေးခွဲဝေပေးရန် ကတိကဝတ်ဖြင့် သဘာဝသယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲမှုကို ပြည်နယ်အဆင့်သို့ အပ်နှင်းနိုင်သည်။ အခြားတစ်ဖက်တွင်လည်း ငွေကြေးအရင်းအနှီးကြီးမားပြီး ကျွမ်းကျင်မှုများ လိုအပ်သော အကြီးစား သဘာဝသယံဇာတ စီမံကိန်းများကိုမူ သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ်/ တိုင်းဒေသကြီးသို့ ပင်ငွေ ခွဲဝေပေးရန်နှင့် တစ်ခုပေးမည့် ကတိကဝတ်ဖြင့် ဗဟိုက ယင်းစီမံကိန်းကို စီမံခန့်ခွဲနိုင်သည်။ အဆိုပါဖြေရှင်းမှုမှာ တိုင်းရင်းသား၊ ဘာသာရေး သို့မဟုတ် ယဉ်ကျေးမှု လူနည်းစုများက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ထောက်ခံလာစေရေး လိုအပ်ချက်ပင် ဖြစ်သည်။

(င) ၂၀၀၈ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ

၂၀၀၈ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဖက်ဒရယ်လက္ခဏာအချို့ ပါဝင်သည်။ ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို ပြည်နယ် ၇ ခု၊ တိုင်းဒေသကြီး ၇ ခုသို့ ခွဲဝေပေးထားသည်။ ထို့အတူ ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ဒေသ ၅ ခု၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ တိုင်း ၁ ခုနှင့် ပြည်ထောင်စုနယ်မြေ ၁ ခုတို့လည်း ပါဝင်သည်။ ယင်းအဆင့် အောက်တွင် ၂၀၀၈ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ခရိုင်၊ မြို့နယ်၊ မြို့၊ ကျေးရွာ၊ ရပ်ကွက်များကို ထပ်မံ ခွဲခြားထားသည်။ ဇယား ၁ တွင် ပြည်ထောင်စု ဥပဒေပြုစာရင်းနှင့် ဇယား ၂ တွင် တိုင်းဒေသကြီး သို့မဟုတ် ပြည်နယ် ဥပဒေပြုစာရင်းတို့ကို ဖော်ပြထားသည်။ သို့ရာတွင် သဘာဝသယံဇာတ ရှာဖွေရေးအပါအဝင် အရေးပါသော အာဏာများကို ပြည်ထောင်စုအဆင့်၌ ချုပ်ကိုင်ထားသည်။

တိုင်းဒေသကြီး သို့မဟုတ် ပြည်နယ်တို့၏ အာဏာများမှာ လွန်စွာ အရေးမပါလှသည့် ကိစ္စများအတွက်သာ ဖြစ်သည်။ ဥပမာ လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး (ဇယား ၂၊ အပိုဒ် ၃(က))၊ ဒေသတွင်း ဆည်မြောင်း (ဇယား ၂၊ အပိုဒ် ၃(င))၊ ရေချို ငါးလုပ်ငန်း (ဇယား ၂၊ အပိုဒ် ၃(စ))၊ ဆားနှင့် ဆားထွက်ပစ္စည်း (ဇယား ၂၊ အပိုဒ် ၄(ခ))၊ တိုင်းဒေသကြီး သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အတွင်း ကျောက်မျက်ရတနာ ဖြတ်တောက်ခြင်း၊ သွေးခြင်း (ဇယား ၂၊ အပိုဒ် ၄(ဂ))နှင့် ကျေးရွာ ထင်းစိုက်ခင်း (ဇယား ၂၊ အပိုဒ် ၄(ဃ)) တို့ ဖြစ်သည်။

နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးသည် "တိုင်းဒေသကြီး၊ ပြည်နယ် သို့မဟုတ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ စီရင်စုတို့က ပြည်ထောင်စုဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ရာတွင် ပြည်ထောင်စုနှင့် တိုင်းဒေသ ကြီး၊ ပြည်နယ် သို့မဟုတ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ စီရင်စုတို့၏ အခွင့်အရေးနှင့် တာဝန်များနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပေါ်ပေါက်သည့် အငြင်းပွားမှုကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း" ဟူသော ပုဒ်မ ၃၂၂ (င) တွင် ပြဌာန်းထားသည့်အတိုင်း ဆုံးဖြတ်ရန် အာဏာရှိ သည်။

တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်များကို ဗဟိုအစိုးရမှ အပ်နှင်းထားသည့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်မှု အတိုင်းအတာကို ကြည့်လျှင် ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ မြန်မာနိုင်ငံသည် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတစ်ခု ဆိုသည်ထက် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းမရှိသော အစိုးရတစ်ခုတည်းစနစ်ဟု ဆိုသည်က ပို၍သင့်တော်သည်။ လက်ရှိ ပြဌာန်းချက်များ အရ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဒေသဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် သဘာဝသယံဇာတအပေါ် ဒေသအလိုက် ထိန်းချုပ်ခွင့်တို့ကို လေးစားလိုက်နာသည့် လုံလောက်သော အာမခံချက်များ ပေးထားခြင်းမရှိချေ။ ယင်းအခြေအနေမျိုးမှာ တည်မြဲသော နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက်တစ်ခု ရရှိနိုင်သည့် အခြေခံကောင်းဖြစ်ဖွယ် မရှိချေ။

(စ) မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်တည်ဆောက်ခြင်း - ဘာတွေ ပြောင်းဖို့ လိုသလဲ

လက်ရှိ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အကန့်အသတ်အတွင်းမှနေ၍ သဘာဝသယံဇာတ ပင်ငွေများကို တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်များသို့ ဥပဒေနှင့်အညီ ပိုမိုခွဲဝေပေးရေးမိဒယ်မှာ ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည်။ ဤနေရာ၌ သတိထားရမည့်အချက်မှာ အတိတ်က ဗဟိုဦးစီးစနစ်၏ ဆိုးမွေကြောင့် တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်တို့မှာ ပိုမိုအရေးပါသည့် အခန်းကဏ္ဍမှပါဝင်ရန် အုပ်ချုပ်ရေးစွမ်းရည် လိုအပ်ချက်များ ရှိနေဆဲဟူသော အချက်ဖြစ်သည်။ ရေတိုကာလတွင် ပင်ငွေကို ထိထိရောက်ရောက် စီမံသုံးစွဲနိုင်ခြင်းမရှိဘဲ သယံဇာတပင်ငွေခွဲဝေပေးပါက ယင်းမှာ အချဉ်းနှီး အကျိုးမဲ့ ဖြစ်နိုင်ပေသည်။

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရန် သို့မဟုတ် အစားထိုးရန် အချိန်ကျလာသည့်အခါ အာဏာ ခွဲဝေမှု (ဇယား ၁ နှင့် ၂)၊ တိုင်းဒေသကြီး၊ ပြည်နယ်နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသရှိ လွှတ်တော်များ၊ အစိုးရများကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပိုမိုပေးအပ်ရေးနှင့် ဖက်ဒရယ်အခြေခံမူများကို အာဏာသက်ရောက်စေရန် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံး၏ အာဏာကို တိုးတက်စေရေးအပိုင်းများကို အလေးပေးပြင်ဆင်ရန် လိုအပ်သည်။

လူနည်းစု အခွင့်အရေးများ

(က) လူနည်းစု အခွင့်အရေးဆိုသည့် အဓိပ္ပာယ်

ကင်မ်လစ်ကာနှင့် နော်မန်တို့က လူနည်းစုအခွင့်အရေးဆိုသည်မှာ ယဉ်ကျေးမှု မတူညီချက်များအတွက် လှုပ်သားရှားသာရှိရန်၊ အုပ်စုများကရှာဖွေသည့် အစိုးရမူဝါဒ၊ ဥပဒေအခွင့်အရေးနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဌာန်းချက်များ ဖြစ်သည်ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ခဲ့သည်။ (မတူကွဲပြား လူ့အဖွဲ့အစည်းများရှိ နိုင်ငံသားဖြစ်မှု၊ ဒဗလျူ ကင်မ်လစ်ကာ နှင့် ဒဗလျူနော်မန်)။ အမှန်စင်စစ်အားဖြင့် လူနည်းစုဆိုသည့် စကားရပ်ကို အဓိပ္ပာယ်သတ်မှတ်ရာတွင် စကားလုံး၏ သဘောသဘာဝကိုယ်၌က ယင်းအုပ်စုအပေါ် ချိုးနှိမ်ပြောဆိုမှု အလွယ်တကူ ဖြစ်သွားနိုင်သဖြင့် သတိထားရန်လိုသည်။ အချို့အုပ်စုများက မိမိကိုယ်မိမိ လူနည်းစုအုပ်စုဟု သတ်မှတ်ကောင်း သတ်မှတ်မည်ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံအများအပြားက လူနည်းစုဟု အဓိပ္ပာယ်သတ်မှတ်သည့် စံနှုန်းများ ပြဌာန်းထားကြသည် (ဥပမာ လူဦးရေ)။ သို့ရာတွင် အုပ်စု အနည်းငယ်သာ လူနည်းစုအဖြစ် တရားဝင်သတ်မှတ်ခံရပါက ယင်းလူဦးရေဖြင့် သတ်မှတ်ချက်မှာ မျှတမှု မရှိနိုင်ပေ။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲသည့်အချိန်မှာ အတိတ်က လူနည်းစုဆိုင်ရာ အဓိပ္ပာယ် သတ်မှတ်သည့် နည်းလမ်းမှဆွဲထွက်၍ ပြင်ဆင်ရန် အခွင့်အလမ်းတစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် လူနည်းစုအတွင်းက လူနည်းစုဟူသော ပြဿနာလည်းရှိသည်။ လူ့အခွင့်အရေးအယူအဆအရ လူနည်းစုအတွင်း ပါဝင်သော လူတစ်ဦးဦးသည် မည်သည့်ခွဲခြားမှုမျှမရှိဘဲ တူညီသောအခြေခံဖြင့် အခြားသူများကဲ့သို့ တူညီသော အခွင့်အရေးများ ခံစားခွင့်ရှိသည်။ သို့ရာတွင် လူတစ်ဦးဦးသည် လူနည်းစုအတွင်း ပါဝင်နေသဖြင့် ၎င်းတို့၏ လူမှုရေးအခြေအနေ ပိုမိုမျှတမှုရှိစေရန် အချို့သီးသန့်အခွင့်အရေးများကို ဥပဒေနှင့်အညီ တောင်းဆိုနိုင်သည်။

(ခ) လူနည်းစု ရှာဖွေသည့် ဥပဒေအခွင့်အရေး အမျိုးအစားသတ်မှတ်ချက်

ဂျေတီ လက်စီ (ကြောက်ရွံ့မှု၏ ဗဟုယဉ်ကျေးမှုဝါဒ၊ အောက်စဖို့တက္ကသိုလ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၇)

၏ အဆိုအရ လူနည်းစုတို့ရှာဖွေသည့် တရားဝင်အခွင့်အရေးကို အမျိုးအစားအနည်းငယ် ခွဲနိုင်သည်။ ယင်းအမျိုးအစားများတွင် ယဉ်ကျေးမှုအလေ့အထကို တားမြစ်ချက်မှ ကင်းလွတ်ခွင့်၊ လူများစုလုပ်သည့် အလုပ်များကို လုပ်နိုင်ရန် အကူအညီ၊ သီးသန့်အုပ်စုများအတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်၊ အခြားအပြင်ဖက်အုပ်စုများကို တားမြစ်ခြင်းအားဖြင့် အုပ်စုတစ်ခုကို အကာအကွယ်ပေးရန် စသည်တို့ ပါဝင်သည်။ ထို့အပြင် အုပ်စုတွင်း စည်းမျဉ်း၊ ဥပဒေပြဌာန်းခြင်း (ဥပမာ ဓလေ့ထုံး တမ်းဥပဒေ)၊ အထူးကိုယ်စားပြုခြင်းနှင့် ကိုယ်စားပြုသင်္ကေတ အသိအမှတ်ပြုခြင်းနည်းများဖြင့်လည်း အဆိုပါ အခွင့်အရေးများကို ရရှိနိုင်သည်။

အထက်ပါအချက်များအတွက် ဥပမာ အများအပြားရှိသည်။ ယဉ်ကျေးမှုအလေ့အထကင်းလွတ်ခွင့် ဥပမာအနေဖြင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိ ပြည်နယ်အချို့တွင် ဆစ်လူမျိုးများမှာ မော်တော်ဆိုင်ကယ်စီးစဉ် ဦးထုပ်ဆောင်းရမည့် သတ်မှတ်ချက်မှ ကင်းလွတ်ခွင့်ရသည်။ ဩစတြေးလျနိုင်ငံ မြောက်ပိုင်းနယ်မြေတွင် ဒေသခံတိုင်းရင်းသားများမှာ အမဲလိုက်ခွင့် ကန့်သတ်ချက်များအနက် အချို့တိရစ္ဆာန်များအတွက် ကင်းလွတ်ခွင့်ရသည်။

လူများစုလုပ်နိုင်သည့်အလုပ်ကို လူနည်းစုက လုပ်နိုင်ရေး အကူအညီပေးရန် ဆိုသည့်အချက်မှာ အချို့နိုင်ငံများတွင် ရွေးကောက်ပွဲ၌ ဘာသာစကားပေါင်းစုံဖြင့် မဲပေးခွင့်ရှိခြင်း၊ တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့အစည်းများကို ရန်ပုံငွေ ထောက်ပံ့ခြင်း၊ အုပ်စုများကို အကူအညီပေးခြင်းများ ပါဝင်သည်။

သီးသန့်အုပ်စုများအတွက် ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်ပေးခြင်းတွင် အနောက်ပါပူဝါ (အင်ဒိုနီးရှား)၊ တီဗက်နှင့် ရှင်ဂျန်း (တရုတ်) နှင့် မြန်မာနိုင်ငံ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသ/ တိုင်းများရှိ အုပ်စုများတွင် ဒေသအလိုက် ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခွင့်အဆင့် အမျိုးမျိုး ပေးအပ်ထားခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။

အခြားအပြင်ဖက်အုပ်စုများကို တားမြစ်ချက်များ သတ်မှတ်ခြင်းအားဖြင့် အုပ်စုတစ်ခုကို အကာအကွယ် ပေးရန်ဟူသောအချက်တွင် ကိုးဘက် (ကနေဒါ) ၌ အင်္ဂလိပ်စကားပြောခြင်းကို ကန့်သတ်ထားခြင်းကို တွေ့နိုင်သည်။ အုပ်စုတွင်း စည်းမျဉ်းများကို နိုင်ငံတော်က ခွင့်ပြုခြင်းမျိုးမှာ အချို့ဘာသာရေးအဖွဲ့များ၌ မိမိဘာသာဝင်အဖြစ်မှ ကြဉ်ထားခြင်း၊ မသင့်တော်သော အပြုအမူအတွက် အားကစား သို့မဟုတ် ရပ်ရွာကလပ်များက ထုတ်ပယ်ခြင်းတို့ကို ခွင့်ပြုထားသည့် ပုံစံများရှိသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် မိသားစုဆိုင်ရာ ဗုဒ္ဓဘာသာ တားမြစ်ချက်၊ စည်းမျဉ်းဥပဒေများမှာ ဓလေ့ထုံးတမ်း ဥပဒေအတွင်း ထည့်သွင်းပြဌာန်းထားသည်။ ထို့အတူ အုပ်စုတစ်ခုကို အထူးကိုယ်စားပြုမှုကို လူနည်းစုအတွက် လွှတ်တော် အမတ်နေရာ ခွဲတမ်းသတ်မှတ်ပေးခြင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တိုင်းရင်းသားရေးရာ ဝန်ကြီးများ ခန့်ထားခြင်းတို့တွင် ဥပမာ အနေဖြင့် တွေ့နိုင်သည်။ လူနည်းစုအုပ်စုများက အသိအမှတ်ပြုမှု ရှာဖွေခြင်းမျိုးကို အစိုးရ၏ တရားဝင်တောင်းပန်မှုမျိုး သို့မဟုတ် ယဉ်ကျေးမှုအရ အရေးပါသောနေ့တွင် အမျိုးသားရုံးပိတ်ရက် သတ်မှတ်ခြင်း စသည့်နည်းလမ်းများဖြင့် ရရှိနိုင်သည်။

(ဂ) နိဂုံး

လူ့အဖွဲ့အစည်းအများအပြားမှာ ဗဟုယဉ်ကျေးမှုပါဒ၏ အခြေခံအချက်များအပေါ် တည်ဆောက်ထားသည်ဟု ဆိုသော်လည်း ယင်းအယူအဆနှင့် လူနည်းစုအခွင့်အရေးအကြား အပြန်အလှန်သက်ရောက်မှုမှာ ရှုပ်ထွေးသည်။ တစ်စုံတစ်ဦးသည် ဗဟုယဉ်ကျေးမှုပါဒနှင့် အမျိုးသားရေးဝါဒတို့အပေါ်

အလေးပေးလွန်းသည့်အခါ အဓိက စိုးရိမ်ရသည့်အချက်မှာ လူမျိုးရေးဗဟုဝါဒ အန္တရာယ်ဖြစ်သည်ဟု လက်ဗီက ဆိုသည်။ ဤနေရာတွင် တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ် သတ်မှတ်ချက်ကို အလေးပေးခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ အားပေးခြင်းများထက် လူ့အဖွဲ့အစည်းအနေဖြင့် အချို့ယဉ်ကျေးမှု အုပ်စုများအပေါ် အစိုးရ၏ အကြမ်းဖက်မှု သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသားများအကြား အကြမ်းဖက်မှု အန္တရာယ်များကို လျော့ချရေးကို သေချာအောင် ဆောင်ရွက်ရန်လိုသည်ဟု အကြံပြုသည်။ ယင်းသီအိုရီကို ကြောက်ရွံ့မှု၏ ဗဟုယဉ်ကျေးမှုဝါဒဟု ခေါ်ဆိုသည်။

လူနည်းစုအခွင့်အရေးအတွက် လူနည်းစုတွင် မည်သူတို့ပါဝင်သည်၊ မည်သည့်အခွင့်အရေးများ ပေးသင့်သည်၊ ယင်းအခွင့်အရေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ အာမခံသင့်/ မခံသင့်တို့ကို ဂရုတစိုက် စဉ်းစားရန်လိုသည်။ ပိုမိုအရေးကြီးသည့်အချက်မှာ ယခင်က အချို့အုပ်စုများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု သမိုင်းရှိသော သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသားများအကြား အကြမ်းဖက်မှုသမိုင်းရှိသော နိုင်ငံများတွင် အနာဂတ်၌ ယင်းအကြမ်းဖက်မှုများ၊ ခွဲခြားမှုများကို ရှောင်ရှားနိုင်ရေး အလေးပေးသင့်သည့် အချက်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်သည့်အချိန်၌ လူနည်းစုအဓိပ္ပာယ်အား အတိတ်က အဓိပ္ပာယ်သတ်မှတ်ထားမှုကို ပြန်လည်ချင့်ချိန်ပြင်ဆင်နိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းရှိနေသည်။

၅ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် တရားစီရင်ရေး

ဥပဒေအတွက် စံနှုန်းများ

ကမ္ဘာတစ်လွှားရှိ နိုင်ငံရေးစနစ်များ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် အမျိုးမျိုးကွဲပြားပြီး အပြိုင်ဖြစ်နေသော တောင်းဆိုချက်များကို ဥပဒေအဖြစ် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ကျင့်သုံးသည့် ဒီမိုကရေစီတွင် အဓိကလွှမ်းမိုးသည့် စံနှုန်းမှာ အများအားဖြင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးဟု ဆိုသည်။ သို့သော် ယင်းမှာ အစိုးရများအတွက် တစ်ခုတည်းသော စံနှုန်းမဟုတ်ချေ။ အချို့စံနှုန်းများမှာ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးဟူသောအချက်ကို လိုက်စားကောင်း လိုက်စားနေနိုင်သည်။ ယင်းအခြားစံနှုန်းများတွင် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးမှာ အချက်တစ်ချက်ဖြစ်သည်။ မြန်မာ့အရေး ကျွမ်းကျင်သော ဩစတြေးလျပညာရှင် နစ်ချီးစ်မန်၏ (တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ဆန့်ကျင်လျက်၊ မြန်မာတရားရုံးများက ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးကို မည်သို့ဆောင်ရွက်နေသည်) ဟူသော စာအုပ်တွင် အဆိုပါ စံနှုန်းနှစ်ခုအတွက် မြန်မာစကားရပ် နှစ်ခုအား ကိုးကားလျက် ခွဲခြားပြသခဲ့သည်။ အဆိုပါ စကားလုံးနှစ်ခုကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် 'rule of law' ဟုသာ ဘာသာပြန်လေ့ရှိသည်။ သို့ရာတွင် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးမှာ 'law and order' ဖြစ်ပြီး တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးသာလျှင် rule of law ဖြစ်ရမည်ဟု သူကဆိုသည်။

(က) ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေး

အချို့အစိုးရများ အထူးသဖြင့် အာဏာရှင်အစိုးရနှင့် ဒီမိုကရေစီမဟုတ်သော အစိုးရများက ဥပဒေကို ဗဟိုအစိုးရ၏ အာဏာအတွက် အထူးသီးသန့်ကျင့်သုံးသည့် ကိရိယာဟု မြင်သည်။ ဥပဒေမှာ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးအတွက် သုံးသည့် နည်းဖြစ်သည်။ အဆိုပါအမြင်အရ

- ဥပဒေစနစ်တွင် ဗဟို၏ အခန်းကဏ္ဍသည် အပေါ်မှနေ၍ အမိန့်ပေးရန်ဖြစ်သည်။ အစိုးရ သို့မဟုတ် အခြားသော မိမိနိုင်ငံသားများ၏ အာဏာအလွဲသုံးစားလုပ်မှုမှ နိုင်ငံသားများကို အကာအကွယ်ပေးရန်မဟုတ်ချေ။
- ဥပဒေမှာ နိုင်ငံသားများကို အကာအကွယ်ပေးရန်ထက် ထိန်းချုပ်ရန် နည်းလမ်းအဖြစ်လည်းကောင်း၊ အာဏာ အလွဲသုံးစားလုပ်မှုကို ကန့်သတ်ရန်ထက် အစိုးရက နိုင်ငံသားများထံ ညွှန်ကြားချက်များကို အတည်ဖြစ်စေရန်လည်းကောင်း၊ အာဏာကို ပြဌာန်းခြင်းသာ ဖြစ်သည်ဟု ယူဆသည်။

သို့ဖြစ်၍

- အုပ်ချုပ်ရေး၊ တပ်မတော်နှင့် လွှတ်တော်ဟူသော အချို့အဖွဲ့အစည်းများမှာ ရှေ့တန်းတွင်ရှိကာ အာဏာရှိသော အဓိကယန္တရား၊ အဖွဲ့အစည်းများကို ထိန်းချုပ်ထားရမည်။ ဥပဒေဆိုသည်မှာ

ထိုသို့ထိန်းချုပ်ရန်အတွက် ကိရိယာတစ်ခု ဖြစ်သည်။

- တရားရုံး၊ ရဲ၊ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးစသည့် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းအားလုံးသည် အစိုးရအတွက် တာဝန်ထမ်းရမည်ဖြစ်ကာ အစိုးရ၏ အမိန့်၊ အမိန့်ပေးလိုက်သည့် လမ်းကြောင်းအဆင့်ဆင့်ကို နာခံရမည်။ တရားသူကြီးများမှာ အုပ်ချုပ်ရေး၏ အဖွဲ့ဝင်များဖြစ်ကာ အခြားအစိုးရအရာရှိများကဲ့သို့ပင် အစိုးရက ညွှန်ကြားသည်။
- အုပ်ချုပ်ရေးမှူး၊ ရဲ၊ တရားသူကြီးစသည့် အများပြည်သူနှင့်ဆိုင်သော အဖွဲ့အစည်းများသည် အစိုးရ၏ မူဝါဒကို အကောင်အထည်ဖော်သည်။ ယင်းတို့မှာ အစိုးရ၏ အာဏာကို ကန့်သတ်ရန်မဟုတ်၊ အစိုးရလုပ်ဆောင်မှု မှာ တရားဝင်/မဝင် အကဲဖြတ်ရန်လည်း မဟုတ်ချေ။

(ခ) တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး

အထက်ဖော်ပြပါ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးနှင့် ကွဲလွဲလျက်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ကျင့်သုံးသည့် ဒီမိုကရေစီနှင့် အဓိက သက်ဆိုင်သည့်စံနှုန်းမှာ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး ဖြစ်သည်။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး၏ အဓိကအချက်မှာ အာဏာကို အလွဲသုံးစားမလုပ်ရေး၊ တစ်ဖက်သတ်၊ အကန့်အသတ်မဲ့ ကျင့်သုံးခြင်းမပြုစေရေး အာမခံရန် ဖြစ်သည်။ ယင်း အာမခံချက်များရှိပြီး ထိထိရောက်ရောက်အလုပ်ဖြစ်ရန်အတွက် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုတွင် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုရှိရမည် ဖြစ်သည်။ ယင်းအာမခံချက်များမရှိလျှင် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုလည်း မရှိနိုင်ပေ။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ထောက်ခံသူများအနေဖြင့် အစိုးရသည် မိမိတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရေးအတွက် အာဏာကို ထိထိရောက်ရောက်ကျင့်သုံးရန်လိုကြောင်း သိရှိသော်လည်း ယင်းအာဏာကို အထိန်းအကွပ်၊ အကန့် အသတ်မရှိ ကျင့်သုံးပါက အန္တရာယ်ရှိသည်ကိုလည်း သိရှိကြသည်။ နိုင်ငံသား၊ အစိုးရများ၊ အရာရှိများ၊ သူဌေး၊ ဆင်းရဲသား၊ အရပ်သား၊ စစ်သားစသည့် လူတိုင်းသည် ချမှတ်ထားသည့် ဥပဒေစည်းမျဉ်းများ၊ ဘောင်သတ်မှတ် ချက်များ၊ မည်သည့်အရာကို ဥပဒေအရ လုပ်နိုင်ပြီး မည်သည့်အရာကို လုပ်ခွင့်မရှိသည်ကို ကန့်သတ်ထားခြင်း၊ စသည့် လိုအပ်သော လုပ်ထုံးလုပ်နည်းသတ်မှတ်ချက်များအား မည်သူမဆိုလိုက်နာပြီး အလုပ်လုပ်မည်ဆိုပါက လူ့အဖွဲ့အစည်းကို အကောင်းဆုံး ဝန်ဆောင်မှုပေးနိုင်မည်ဟု ၎င်းတို့က ယုံကြည်သည်။ လူတစ်ဦးဦး၊ အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ဖွဲ့ကို အကန့်အသတ်မဲ့ အပ်နှင်းထားပါက အန္တရာယ်ရှိသော (တစ်ခါတရံ မထိရောက်ဘဲ ပြောင်းပြန်အကျိုးသက်ရောက်နိုင်သော) အာဏာကို ပိုင်းခြားရန်၊ အပြန်အလှန် ထိန်းကျောင်းရန် နည်းလမ်းများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ဒီမိုကရေစီ၊ အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးရေးနှင့် လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေးတို့ ပါဝင်သည်ဟုသော အချက်ကို ထောက်ခံကြသည်။

ထို့ကြောင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးသည် အာဏာကျင့်သုံးမှုအပေါ် နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေး၊ အဖွဲ့အစည်းများ၏ စိတ်ချရသော ထိန်းချုပ်မှုများ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း ရှိ/မရှိ ဆိုသည့် အချက်အပေါ် မူတည်သည်။ ထိုသို့ တရားဥပဒေ စိုးမိုးမှုရှိပါက

- အစိုးရအရာရှိများ၊ အာဏာရှိသူများက အာဏာအလွဲသုံးစားလုပ်၍ အန္တရာယ်ပြုမှုများမှနေ၍ နိုင်ငံသားများ ကို အကာအကွယ်ပေးနိုင်သည်။
- ဥပဒေက သာမန်ပြည်သူများအား မိမိတို့အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်နိုင်စေမည့် အခွင့်အရေးနှင့် ကုစားမှုများ ပေးအပ်နိုင်မည်။ အာဏာရှိသူများရန်မှပင် ကာကွယ်ပေးနိုင်မည်။
- အများပြည်သူအဖွဲ့အစည်းများသည့် အစိုးရ၏ ဆန္ဒ၊ ဆုံးဖြတ်ချက်၊ အာဏာတို့ကို အသက်ဝင်စေရန်အတွက် အစိုးရယန္တရား၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုမျှသာမဟုတ်ဘဲ သီးသန့်ကျဲပြားသော လုပ်ငန်းတာဝန်များ ရှိလာမည်။ အစိုးရဌာနများသည့် မတူညီသော အာဏာများကျင့်သုံးပြီး အခြားဌာနများ၏ အာဏာကို အပြန်အလှန် ထိန်းကျောင်းနိုင်မည်။

နိုင်ငံဝန်ထမ်း၊ ရဲကဲသို့ ဝန်ထမ်းများမှာ အစိုးရမူဝါဒကို အကောင်အထည်ဖော်ပြီး တရား ရုံးများမှာ ဥပဒေဘောင်အတွင်း၌ အာဏာကို ကျင့်သုံးခြင်း ရှိ/မရှိ စစ်ဆေးသည်။

(ဂ) ဒီမိုကရေစီနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး

ဒီမိုကရေစီသည် အများပြည်သူရေးရာများတွင် နိုင်ငံသားများ ပါဝင်နိုင်မှု အခြေအနေအပေါ် မူတည်သည်။ နိုင်ငံသားများမှာ ပြော၍၊ ရေး၍၊ အသင်းဖွဲ့၍၊ စည်းရုံး၍၊ မဲပေး၍ အများပြည်သူရေးရာတွင် ပါဝင်နိုင်သည်။ ထိုသို့ ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းမှာ နိုင်ငံသားများ အတွက် မက်လုံးနှင့် အခွင့်အလမ်းများ ပေးနိုင်မှုအပေါ် မူတည်သည်။ အပြန်အလှန်အားဖြင့် ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရန် ဘေးကင်းသည်ဟု နိုင်ငံသားများ ခံစားလာကြစေရန် လိုအပ်သည်။ ထို့အပြင် ယင်းမှာ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှု ရှိ/မရှိ တစ်နည်းအားဖြင့် အကြွင်းမဲ့အာဏာကို ကန့်သတ်ထားမှုအပေါ် နိုင်ငံသားများ မှီခိုအားကိုးနိုင်ခြင်း ရှိ/မရှိအပေါ် မူတည်နေပြန်သည်။ သို့ဖြစ်၍ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေအရ ကျင့်သုံးသော ဒီမိုကရေစီအတွက် မရှိမဖြစ် အခြေခံအစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သည်။

(ဃ) အာဏာခွဲဝေသုံးစွဲခြင်း

တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ကျင့်သုံးသော ဒီမိုကရေစီစနစ်တို့ အောင်မြင်ရေးမှာ ဥပဒေ၊ နိုင်ငံရေးနှင့် လူမှုရေးအခြေအနေများ၏ အထောက်အကူဖြစ်မှုအပေါ် များစွာမူတည်သည်။ ဗဟိုအဆင့်တွင် အာဏာအရပ်ရပ်သည် ဥပဒေအရ၊ အဖွဲ့အစည်းအရ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု သီးခြားစီ ဖြစ်နေရမည် ဖြစ်သည်။

- ပထမအချက်။ မဏ္ဍိုင်ကြီးများသည် အာဏာအမျိုးအစားမတူ၊ ကျွမ်းကျင်မှု၊ လေ့ကျင့်မှု၊ စဉ်းစားတွေးခေါ် လုပ်ကိုင်ပုံများ မတူကြချေ။
- ဒုတိယအချက်။ အာဏာမဏ္ဍိုင်ကြီးအားလုံးကို အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့တည်း၊ လူအုပ်စုတစ်ခုတည်းက လက်ဝါးကြီး အုပ်ထားနိုင်ခြင်း မရှိတော့ချေ။ မတူညီသော မဏ္ဍိုင်များအကြား အာဏာကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းစီ ခွဲဝေထားသည်။ မဏ္ဍိုင်တစ်ခုသည် အခြားမဏ္ဍိုင်တစ်ခု၏ အာဏာကျင့်သုံးမှုကို အပြန်အလှန် ထိန်းကျောင်းနိုင်သည်။ သို့မဟုတ်ပါက ထိန်းမနိုင် သိမ်းမရ အခြေအနေ ဖြစ်သွားနိုင်သည်။
- တတိယအချက်။ ထိုသို့ ခွဲထားသဖြင့် မဏ္ဍိုင်တစ်ခုချင်းသည် မိမိလုပ်ရပ်အတွက် အခြားမဏ္ဍိုင်နှင့် နိုင်ငံသား များက မိမိကို တာဝန်ရှိစေနိုင်သည်။

အာဏာခွဲထားရုံနှင့် မလုံလောက်သည်မှာ အမှန်ပင် ဖြစ်သည်။ အဖွဲ့အစည်းများသည် တစ်ဖွဲ့နှင့် တစ်ဖွဲ့ ချိတ်ဆက်ထားမှသာ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ အဖွဲ့အစည်းအလိုက် အထိုက်အလျောက် လွတ်လပ်မှုမရှိပါက အခြားမဏ္ဍိုင်က ကျင့်သုံးသည့် အာဏာကို အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းရန် မဖြစ်နိုင်ပေ။ အဆိုးဆုံးအနေဖြင့် ယင်းမှာ အာဏာရှင်စနစ်တွင် အဆိုးသတ်သွားမည် ဖြစ်သည်။

(င) လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေး

အာဏာခွဲဝေသုံးစွဲရေးသည် ယေဘုယျ အခြေခံမူဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးဖြစ်စေ၊ စီးပွားရေးဖြစ်စေ၊ လူမှုရေး ဖြစ်စေ၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုသည် အာဏာလက်ဝါးကြီးအုပ်မှု၏ ရန်သူဖြစ်သည်။ တရားသူကြီးများမှာ

အထူးအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်နေသဖြင့် လွတ်လပ်သောတရားစီရင်ရေးသည် အာဏာခွဲဝေသုံးစွဲရေး၏ အထူးအရေးကြီးသည့် အစိတ် အပိုင်းဖြစ်သည်။ တရားသူကြီးများ၏ အလုပ်မှာ နိုင်ငံသားများအပါအဝင် အစိုးရ၏ အခြားမဏ္ဍိုင်များသည် ဥပဒေက ပေးထားသည့် အာဏာကို အလွဲသုံးစားမလုပ်စေရေး သေချာစေရမည်ဖြစ်သဖြင့် တရားသူကြီးများမှာ ၎င်းတို့ တရား စီရင်ရမည့်သူများ သို့မဟုတ် အမှု၏ ရလဒ်တွင် အကျိုးခံစားခွင့်ရှိသူတစ်ဦးဦးတို့၏ အကျိုးစီးပွား၊ အမြင်များနှင့် လွတ်လွတ်ကင်းကင်း စီရင်ချက်ချနိုင်ရမည် ဖြစ်သည်။ တရားသူကြီးများမှာ လွတ်လပ်သည်ဟု ပြည်သူများက ယုံကြည်ရန်လည်း အရေးကြီးသည်။

အဓိကအချက်မှာ အကျိုးစီးပွားရှိသည့် အဖွဲ့များ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရေး၊ စစ်ရေး၊ လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးအရ အာဏာကြီးကြီးမားမားရှိသူများနှင့် လွတ်ကင်း၍ တရားသူကြီးများက စီရင်ချက်ချနိုင်ရမည်ဖြစ်ပြီး ထိုသို့ လွတ်လပ်စွာ စီရင်ချက်ချနိုင်ကြောင်း အများက ယုံကြည်နေရမည် ဖြစ်သည်။ တရားသူကြီးများမှာ အမှုတစ်ခုတွင် မည်သူ၏ အကျိုးစီးပွား၊ မည်သည့်အကျိုးစီးပွားများ ရှိနေကြောင်းကို အခြေခံလျက် အတင်းအကြပ် ဆုံးဖြတ်ချက်ချရသည့် အခြေအနေမျိုး၌ မည်သည့်အခါမျှ ရှိမနေသင့်ပေ။ တရားစီရင်ရေးသည် အထက်လူကြီးများ၊ မိမိတို့ စီရင်ရမည့် အဖွဲ့များကို အလုပ်အကျွေးပြုရန်မဟုတ်ဘဲ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို အလုပ်အကျွေးပြုရန်ဖြစ်သည်ဟု ရည်ရွယ်ပါက တရားစီရင်ရေးတစ်ခုလုံးသည် အောက်ပါတို့၏ ဩဇာလွှမ်းမိုးမှု၊ လာဘ်ပေးမှုများမှ လွတ်ကင်းရမည် ဖြစ်သည်-

- အမှုတွင်ပါဝင်သည့် အဖွဲ့များ
- အမှုတွင် အကျိုးစီးပွားရှိသည့် အပြင်လူများ - စီးပွားရေး၊ နိုင်ငံရေး၊ စစ်ရေး၊ တိုင်းရင်းသားရေး စသည်။
- အစိုးရ၏ အခြားမဏ္ဍိုင်များ၊ ဥပမာ အုပ်ချုပ်ရေး၊ တပ်မတော်၊ လုံခြုံရေး။

တရားသူကြီးတစ်ဦးချင်းအနေဖြင့်လည်း အထက်အဖွဲ့ ရာထူးကြီးသော အထက်တရားသူကြီးများ၏ ဖိအားမှ လွတ်ကင်းသင့်သည်။

(စ) လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေး၏ ဥပဒေအခြေအနေများ

အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးရေးအတိုင်းပင် လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေးတွင်လည်း အခြေအနေအများအပြား ရှိသည်။ ဥပဒေက ပြဌာန်းထားသောကြား အာဏာရှိသူများ၊ အာဏာရှိသည့်အဖွဲ့က လျစ်လျူရှုထားလျှင် ယင်းမှာ အောင်မြင်မည်မဟုတ်ပေ။ သို့ရာတွင် အချို့ဥပဒေ/အလေ့အထဆိုင်ရာ အခြေအနေများမှာ အရေးကြီးသည်။ အရေးကြီးသည့် ပြဌာန်းချက် အချို့မှာ အောက်ပါတို့ ဖြစ်သည်-

တရားသူကြီး ခန့်အပ်မှု

- ခန့်အပ်မှုလုပ်ငန်းစဉ်သည် ပွင့်လင်းပြီး ထင်သာမြင်သာရှိရမည်။ တံခါးပိတ်ကျင်းပခြင်း မပြုရ။
- တရားသူကြီး ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုအတွက် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုတည်းတွင် လုံးဝဥသဘုံအာဏာ မရှိသင့်။ ခန့်ထားရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် မတူသောအကျိုးစီးပွားနှင့် အဖွဲ့များပါဝင်ရန် အရေးကြီးသည်။ သို့မှသာ လူတစ်ဦးဦး သို့မဟုတ် အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့က အခြားသူများကို လွှမ်းမိုးကာ အကြွင်းမဲ့အာဏာ ရယူသွားခြင်းမှ ရှောင်လွှဲနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

သက်မွေးအလုပ်

- တရားသူကြီးများ၏ လစာသည် လုံလောက်ပြီး အာမခံချက် ရှိရမည်။ သို့မှသာ တရားသူကြီး

လုပ်လိုသူ ထူးချွန်သည့် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများ ရှိလာနိုင်ပြီး တရားသူကြီးများအနေဖြင့် တရားသူကြီးအလုပ်မှအပ ကျန်အလုပ်ဖြင့် ဝင်ငွေရှာရန် မလိုသည့် အခြေအနေဖြစ်မည်။ မိမိအသက်မွေးလုပ်ငန်းမှာ အခြားသူများ အထူးသဖြင့် အာဏာရှိသူများကို ကျေနပ်အောင်လုပ်ပေးမှ အဆင်ပြေမည်ဟု စိုးရိမ်ကြောင့်ကျစရာ ရှိမည် မဟုတ်ပေ။

- သက်တမ်းမှာ နိုင်ငံရေး သို့မဟုတ် အခြားအနှောင့်အယှက်များမှ လွတ်ကင်းကာ မိမိတို့သက်တမ်း ပမာဏသည် မိမိချမှတ်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ် မူတည်နေမည်လားဟူ၍ တွေ့ပေနေခြင်းမရှိအောင် သက်တမ်းကာလ အလုံအလောက် ရှိသင့်သည်။
- ရာထူးတိုးမြှင့်ခြင်းကို အများပြည်သူ သိရှိသည့် စည်းမျဉ်း၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်သင့် သည်။

ရာထူးမှ ထုတ်ပယ်ခြင်း

- ရာထူးမှ ထုတ်ပယ်ရန်မှာ ခက်ခဲမည်။ အလွန်ထင်ရှားပြီး အလွန်မလျော်ကန်သည့် အပြုအမူအတွက်သာလျှင် ဖြစ်နိုင်မည်။

ငွေအင်အားအရင်းအမြစ်

- ဖြားယောင်းမှုများကို တားဆီးနိုင်ရန် အလုံအလောက် ပံ့ပိုးသင့်သည်။ ဩဇာလွှမ်းမိုးလိုသော အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ တည်းမှမဟုတ်ဘဲ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင် သို့မဟုတ် တရားသူကြီးများ စသည်ဖြင့် ရောနှောနေသည့် အဖွဲ့များက ခွဲဝေပေးသင့်သည်။

(ဆ) တရားစီရင်ရေး၏ ကျွမ်းကျင်မှုနှင့် တာဝန်ခံမှု

တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးသည် လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေးအပေါ်မူတည်သည်။ သို့သော် တရားစီရင်ရေး စနစ်နှင့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော အဖွဲ့အစည်းတို့ကဲ့သို့ တခြားအခြေအနေများမှာလည်း အရေးကြီးသည်။ တရားစီရင်ရေး အကြောင်းပြောဆိုပါက လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေးမှာ အလွန်အရေးကြီးသော်လည်း ယင်းတစ်ခုတည်းနှင့် မလုံလောက်ပေ။ တရားသူကြီးများ လွတ်လွတ်လပ်လပ်ရှိသော်လည်း ကျွမ်းကျင်မှုမရှိဘဲ ဖြစ်နေနိုင်သည်။ အကျင့် ပျက်ခြစားနိုင်သည်။ ကိုယ်ကျိုးစီးပွားရှာကောင်းရှာနိုင်သည်။ ယင်းအခြေအနေများကို ရှောင်ရှားရန်အတွက် အောက်ပါ ပြဌာန်းချက်များ လိုအပ်သည်-

- ဥပဒေအရည်အချင်းသာမက လုပ်ငန်းနှင့်ဆိုင်ပြီး အထူးလိုအပ်သော ကျင့်ဝတ်များကိုပါ အထူးပြု သင်ကြားပေးသည့် ဥပဒေလေ့ကျင့်သင်ကြားမှု
- လက်တွေ့ ဥပဒေကျွမ်းကျင်မှု
- တရားခွင့် ထုချေမှု၊ သက်သေများအတွက် တုံ့ပြန်နိုင်မှု
- ဥပဒေလုပ်ငန်းကို ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်း၊ နှောင့်ယှက်ခြင်းတို့မှ အကာအကွယ်ပေးထားမှု
- ဥပဒေကျင့်သုံးရာတွင် ရဲ့ အကျဉ်းစခန်းအဖွဲ့အစည်းများ စသည်တို့၏ ထိရောက်၊ မှန်ကန်ပြီး စည်းကမ်းလိုက်နာကျင့်သုံးမှု။

တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို အခိုင်အမာယုံကြည်သည့် အစိုးရနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းသည် အဆိုပါအချက်အားလုံး ကို တန်ဖိုးထားပြီး ဆောင်ရွက်ကြမည်ဖြစ်သည်။ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးကို အဓိက စိတ်ဝင်စားလျှင်မူကား ယင်းအချက်များကို လျစ်လျူရှုဖွယ်ရှိသည်။

(ဇ) ၂၀၀၈ မြန်မာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေး

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အထက်ဖော်ပြပါ အချက် ၂ ချက်လုံး တွေ့ရှိရသည်။ အမှန်အားဖြင့် တရားစီရင်ရေးမှာ လွတ်လပ်စွာ ရှိသင့်/မရှိသင့်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ အလွန်ခြားနားသော အမြင်နှစ်ခုကို တွေ့ရသည်။ တစ်ဖက်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၁၁ (က) ၌ ဥပဒေပြုရေးအာဏာ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် တရားစီရင်ရေးအာဏာတို့ကို တတ်နိုင်သမျှ ပိုင်းခြားသုံးစွဲရန်နှင့် အချင်းချင်းအပြန်အလှန် ထိန်းကျောင်းမည်ဟု ပြဌာန်းထားသည်။ ယင်းပြဌာန်းချက်သည် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအတွက် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သော အာဏာခွဲဝေသုံးစွဲရေးကို အားပေးထားပုံရသည်။ ထို့အပြင် ပုဒ်မ ၁၉ သည်လည်း လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေးကို ထောက်ခံသည်ဟု ယူဆနိုင်သည်။ ပုဒ်မ ၁၉ တွင် တရားစီရင်ရေးမူများအဖြစ် (က) ဥပဒေနှင့်အညီ လွတ်လပ်စွာ တရားစီရင်ရေး (ခ) ဥပဒေအရ ကန့်သတ်ချက်များမှအပ ပြည်သူ့ရှေ့မှောက်တွင် တရားစီရင်ရေး (ဂ) အမှုများတွင် ဥပဒေအရ ခုခံချေပခွင့်နှင့် အယူခံပိုင်ခွင့်ရရှိရေးဟု ပြဌာန်းထားသည်။

အခြားတစ်ဖက်တွင်လည်း တရားသူကြီးခန့်ထားမှုတွင် သမ္မတ၏ အာဏာမှာ ကြီးမားလွန်းလှပြီး (ဥပမာ ပုဒ်မ ၂၉၉၊ ၃၀၈) တပ်မတော်နှင့် တပ်မတော်ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ်တို့မှာ စစ်တပ်နှင့်ပတ်သက်သည့် တရားစီရင်ရေးတွင် အခြားတရားစီရင်ရေး အားလုံးအပေါ် လွှမ်းမိုးသည့်ဆိုသည့်အချက်မှာ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးထက် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေး အယူအဆဖက်ကို ပို၍ညွှန်ပြနေသည်။ အခြားကမ္ဘာ့နိုင်ငံများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်လျှင်လည်း မြန်မာနိုင်ငံရှိ စစ်တပ်မှာ လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုလုံးတွင် အလွန်အားကောင်းသည် အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်လျက်ရှိနေသည်မှာ အမှန်ပင် ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အစိုးရ၏ မဏ္ဍိုင်များတွင်လည်းကောင်း၊ ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ် ဝန်ထမ်းများအထဲတွင်လည်းကောင်း၊ အရပ်ဖက်တရားရုံးများတွင်လည်းကောင်း စစ်တပ်က ပါဝင်နေကြသည်။

ထို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ တရားစီရင်ရေးသည် အဆင်မြင့်နိုင်ငံရေး၊ စစ်ရေးအာဏာပိုင်များလက်အောက်မှ လွတ်လွတ်လပ်လပ် ရှိသင့်/ မရှိသင့်ဆိုသည့် အမြင်များတွင် အလွန်ကွဲပြားခြားနားပြီး ဆန့်ကျင်ဖက်ဟု ဆိုနိုင်သော အမြင် ၂ ခု ရှိနေသည်။ ယင်းမှာ အလွန်ကြီးမားသည့် အခက်အခဲများဖြစ်စေနိုင်သည်မှာ အံ့ဩစရာမဟုတ်ပေ။ ထို့အတူ မြန်မာအစိုးရနှင့် ဥပဒေစနစ်ကို လေ့လာခဲ့သည့် ပညာရှင်များကလည်း မြန်မာအုပ်စိုးသူများအသိုင်းအဝိုင်းတွင် ဆယ်စုနှစ်ပေါင်းများစွာစိုးမိုးနေခဲ့သည့် အမြင်မှာ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးသာ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြသည်။ အဆိုပါ အယူအဆကို တရားရုံးများအပါဝင် အစိုးရယန္တရားတစ်ခုလုံးတွင် စနစ်တကျ သွတ်သွင်းတည်ဆောက်ခဲ့သည်။ စစ်တပ်နှင့် အစိုးရကအုပ်စိုးနေသော အုပ်ချုပ်ရေး ယန္တရားတွင် တရားသူကြီးများမှာ လက်အောက်ငယ်သားများ ဖြစ်သည်။ အဖွဲ့အစည်း၊ ပြည်သူ၊ သဘောထား၊ ယုံကြည်မှု၊ စိတ်ဝင်စားမှုတို့မှာ နေ့ချင်းညချင်း ပြောင်းလဲခြင်းမရှိပေ။ အထူးသဖြင့် ယခင် အယူအဆ၏ဟောင်းတွင် အကျိုးစီးပွားရှိနေသည့် အရေးပါသော ပုဂ္ဂိုလ်များရှိနေသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် ဖြစ်သည်။

(ဈ) စာအုပ်ထဲက ဥပဒေ၊ လက်တွေ့ ဥပဒေနှင့် ရှင်သန်နေဆဲ ဥပဒေ

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရွေးကောက်ခံအစိုးရသည် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို အခိုင်အမာယုံကြည်ကြောင်း ပြောကြားသည်။ သို့ဖြစ်၍ အဆိုပါ တရားဥပဒေစံနှုန်းနှင့် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးစံနှုန်းတို့အကြား အားပြိုင်မှုများကို သတိပြုမိသင့်သည်။ ယင်းလွန်ဆွဲမှုများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ ဖယ်ရှားနိုင်ရန် ထိုသို့ ပြင်ဆင်နိုင်သည့် (ပြင်ဆင်သင့်သည့်) ပြဌာန်းချက်များ ရှိနေသည်။ ထို့အတူ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအပေါ် ယုံကြည်မှုကို တရားဝင် ပိုမို ရှင်းလင်းစွာ ပြသနိုင်ရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် အခြားဥပဒေများတွင်

အသစ်ထည့်သွင်းသင့်သော ပြဌာန်းချက်များလည်း ရှိသည်။

သို့ရာတွင် ရေးထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဥပဒေများမှာ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း အမှန်တကယ် ဖြစ်ပျက်နေသည်များကို အကန့်အသတ်နှင့်သာ ပြောပြနိုင်ကြသည်။ နိုင်ငံတိုင်းတွင် စာအုပ်ထဲကဥပဒေ (ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၊ ပြဌာန်းဥပဒေများ၊ တရားရုံးစီရင်ချက်များတွင် ရေးသားထားချက်များ) နှင့် လက်တွေ့ဥပဒေ (လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း အမှန်တကယ် ကျင့်သုံးနေသည့် ဥပဒေ) တို့အကြား ကွာခြားချက် အမြဲတစေရှိသည်။ ထို့အပြင် ဥပဒေ လက်လှမ်းမမီသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်း၊ နေရာနှင့် အခြေအနေများတွင် အာဏာကို အမှန်တကယ် မည်သို့ကျင့်သုံးနေသည်ကို အဆိုပါ စာအုပ်ထဲက ဥပဒေနှင့် လက်တွေ့ဥပဒေ နှစ်မျိုးလုံးက ပြောမပြနိုင်ကြချေ။ စာအုပ်များသည် လက်တွေ့ဖြစ်နေသည်ကို ဖော်ထုတ်နိုင်ခြင်းမရှိ။ သို့ဖြစ်၍ အမှန်တကယ်ဖြစ်ပျက်နေသည့် လူမှုအခြေအနေများကို သိရန် လိုအပ်သည်။

တရားစီရင်ရေး၏ မှန်ကန်မှု၊ လုပ်ငန်းတာဝန်ကျေပွန်မှုနှင့် လွတ်လပ်မှုတို့ကို စစ်ဆေးရန်မှာ အမှန်တကယ် အားဖြင့် တရားဝင် စာအုပ်စာတမ်းများမဟုတ်ဘဲ လက်တွေ့ကျင့်သုံးမှု၊ လူတို့ဆောင်ရွက်မှုနှင့် လူတို့၏ နိစ္စရူပဘဝတွင် တရားရုံးများအပါအဝင် အစိုးရဌာနများနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံရသည့် အချိန်များ၌ တွေ့ကြုံခံစားရမှုများ ဖြစ်သည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍတွင် မကြာသေးမီနှစ်များအတွင်းက အရေးကြီးသော ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ (ဥပမာ အောက်တွင် ဖော်ပြထားသော အခန်း ၆ ကို ရှုပါ။) သို့ရာတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ကျင့်သုံးနေသည့် လက်တွေ့ဥပဒေကို ကျွန်ုပ်တို့ မေးစမ်းကြည့်သည့်အခါ အောက်ပါအချက်များကို အခိုင်အမာတွေ့ရှိရသည်-

- တရားရုံးများတွင် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်နှင့် တပ်မတော်မှ ဆက်လက် ဩဇာလွှမ်းမိုးနေခြင်း
- ဝေဖန်ဆန့်ကျင်သူများကို အရေးယူရန် တရားရုံးများကို နိုင်ငံရေးအရ အသုံးပြုနေခြင်း
- တရားသူကြီးများ၊ တရားရုံးဝန်ထမ်းများအတွက် တရားမဝင်ငွေတောင်းခံမှုများကဲ့သို့ စနစ်တကျ လာဘ်ပေး လာဘ်ယူမှုများ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရှိနေသည်ဟု စွပ်စွဲချက်များ
- အမှုတင်ပြရန် သို့မဟုတ် တရားရုံးစစ်ဆေးမှုကို မျက်မြင်တွေ့ရရန် တရားရုံးများသို့ အများပြည်သူ လက်လှမ်းမီမှုမရှိခြင်း
- ရှေ့နေများကို လက်လှမ်းမမီခြင်း သို့မဟုတ် နောက်ကျစွာ အကူအညီရရှိခြင်း
- တရားရုံးလာသူများအား အစိုးရအရာရှိများက အာဏာအလွဲသုံးစားလုပ်ခြင်း၊ ခြိမ်းခြောက်ခြင်း
- တရားသူကြီးများ၏ စွမ်းရည်မရှိမှု၊ နှောင့်နှေးမှုနှင့် မကျွမ်းကျင်မှု
- တရားစီရင်ရေး ရှေ့မှောက်မှ လူများ၊ အဖွဲ့များကို တရားစီရင်ရေးက ဂရုမစိုက်ခြင်း
- နိုင်ငံသားများက တရားရုံးများအပေါ် ယုံကြည်မှု ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ကင်းမဲ့နေခြင်း

အဆိုးဝါးဆုံးသော အဆိုပါဖြစ်ရပ်အများအပြားမှာ မတော်တဆ တိုက်ဆိုင်နေခြင်းမျိုး ဖြစ်ဖွယ်မရှိပေ။ အချိန် ကြာမြင့်စွာကတည်းကပင် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးထက် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးကို လိုလားသည့် အရိုးစွဲနေမှု၊ ယင်းလိုလားမှုကို နိုင်ငံရေး၊ တရားစီရင်ရေးနှင့် လူမှုရေးအလေ့အထများ၊ မျှော်လင့်ချက်များတွင် ထည့်သွင်းတည်ဆောက်ထားမှု စသည့် အခြေအနေများနှင့် အကျွမ်းတဝင်ဖြစ်လျက်ရှိကာ အပြောင်းအလဲ၊ အလှုပ်အခတ်ဆိုသည်မှာ လွယ်ကူခြင်း မရှိပေ။

ယင်းအချက်များကို စာအုပ်ထဲတွင် တွေ့ရလေ့မရှိဘဲ လူမှုကွန်ယက်များတွင်သာ စိမ့်ဝင်လျက်ရှိသည်။ အဖွဲ့အစည်းများတွင် နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်း အမြစ်တွယ်နေသော အလွတ်သဘောနားလည်မှု၊ ထုံးတမ်းစဉ်လာ၊ လုပ်ရိုးလုပ်စဉ်နှင့် မျှော်လင့်ချက်တို့ကို ရှာဖွေဖော်ထုတ်၍ ဥပဒေအတွင်း သွတ်သွင်းရန် မလွယ်ကူလှချေ။

တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးသည် ကောင်းစွာ အကာအကွယ်ရနေသည့်အခါ ယင်းလုပ်ရိုးလုပ်စဉ်များမှာ နောက်ကွယ်မှ အခြေခံမှုများကို အထောက်အကူပြုကာ အားကောင်းခိုင်မာစေမည်ဖြစ်သည်။ ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးက အုပ်ချုပ်မှု မျှော်လင့်ချက်များကို ဘောင်ခတ်အကျဉ်းချထားသည့်အခါတွင်မူ ယင်းမျှော်လင့်ချက်များကို ဥပဒေထဲတွင် စာလုံးပေါင်းပြရန်ပင် ခက်ခဲလာသည်။ သို့သော် တရားဝင်ရေးထားသည့် ဥပဒေသများကို ပြင်ဆင်ပြီးချိန်တွင်ပင်လျှင် အဆိုပါ အလွတ်သဘော နားလည်မှု အယူအဆများ၏ ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုမှာ အရေးပါနေဆဲဖြစ်သည်။

စာအုပ်ထဲကဥပဒေ၊ လက်တွေ့ဥပဒေ၊ ရှင်သန်နေသည့် ဥပဒေများအကြား ကွာခြားချက်များကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ သို့မဟုတ် ဥပဒေပြဌာန်းချက်ကို ပြင်ဆင်လိုက်ရုံဖြင့် ပြဿနာအားလုံးကို လုံလောက်စွာ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်မည်ကား မဟုတ်ပေ။ ယင်းကိစ္စများကို ကိုင်တွယ်ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် ငြိမ်ဝပ် ပိပြားရေးတို့၏ မတူညီသော စဉ်းစားတွေးခေါ်ပုံ၊ ၎င်းအယူအဆနှစ်ခု၏ မတူညီသည့် လားရာများကို နားလည်ရန်လိုသည်။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို နှစ်ခြိုက်သူများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ရွေးချယ်မှုတွင် ခက်ခဲသည့် နိုင်ငံရေး၊ အကျိုး စီးပွားများ၊ စိတ်ပါဝင်စားမှု၊ အားပေးထောက်ခံမှုနှင့် အားမပေးဘဲ ကန့်ကွက်မှုများ ပါဝင်သည်ကို လက်ခံရမည် ဖြစ် သည်။

လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေးနှင့် တာဝန်ခံမှုသည် အစိုးရအတွက် ကောင်းမွန်ကြောင်းကို အစိုးရက လက်ခံလာအောင် စည်းရုံးရန်လိုသည်။ ဥပမာ အစိုးရအပေါ် ယုံကြည်မှုတိုးကာ လူများ၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်တိုးတက်လာခြင်း၊ ကုန်ကျစရိတ်နည်းနည်းနှင့် လိုက်နာဆောင်ရွက်စေနိုင်ခြင်း၊ လူမှုရေးစီမံချက်များကို အားပေးကူညီနိုင်ခြင်း၊ အရေးကြီးသော သတင်းအချက်အလက်များကို နိုင်ငံသားများသာမက အစိုးရခေါင်းဆောင်များအတွက်ပါ ရရှိနိုင်ခြင်း၊ မသိနားမလည်၍ဖြစ်စေ၊ တမင်မကောင်းကြံစည်၍ဖြစ်စေ ကျူးလွန်မည့် တန်ဖိုးကြီးသော အမှားများကို ရှောင်ရှားနိုင်ခြင်း စသည့်အချက်များဖြစ်သည်။

လွတ်လပ်မှုနှင့် တာဝန်ခံမှုကို နှောင့်ယှက်ဖျက်ဆီးခြင်းအတွက် ပေးဆပ်ရမည့် တန်ဖိုးကို မြှင့်ထားရန် လိုသည်။ ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် နည်းလမ်းဥပမာများမှာ အဖွဲ့အစည်းအလိုက် အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းခြင်း၊ လွတ်လပ်သည့်မီဒီယာ၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့များ၊ စိတ်ဝင်စားသည့်အဖွဲ့များ၊ ရှေ့နေများဖြင့် ထိန်းကျောင်းခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ လွတ်လပ်မှုနှင့် တာဝန်ခံမှုကိုလိုလားပြီး ပူးပေါင်းလိုသူများကို စည်းရုံးအားပေးရမည်။ အဆိုပါပုဂ္ဂိုလ်များတွင် မိမိတို့အတွက် ဥပဒေကို အလုပ်ဖြစ်စေလိုသူများ၊ ၎င်းတို့အားကိုးနိုင်သည့် စနစ်တစ်ခုအလိုရှိသည့် လုပ်ငန်းရှင်များ၊ မိမိနိုင်ငံအတွက် စိတ်ချ၊ အားကိုးရပြီး မှန်ကန်ထိရောက်သည့် နိုင်ငံရေးစနစ်ကို အိပ်မက်မက်နေသော နိုင်ငံရေးဩဇာရှိသူများ စသည်တို့ ပါဝင်သည်။ ယင်းအိပ်မက်ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ခက်ခဲသော်လည်း အောင်မြင်ပါက အလွန်တန်ဖိုးကြီးမားလှသည်။

(က) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ တရားရုံးများ၏ လုပ်ငန်းတာဝန်

၁၉၈၉ ခုနှစ်မှစတင်၍ နိုင်ငံအချို့တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ရေးဆွဲပြဌာန်းကာ တရားစီရင်ရေးကို အကြီးအကျယ် တိုးချဲ့အားဖြည့်လာကြသည်။ ထိုအခါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တရားရုံးအချို့သည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးစနစ်တွင် အင်အားကြီးသော ဩဇာတိက္ကမ ရှိသောအဖွဲ့များ ဖြစ်လာကြသည်။ ၎င်းတို့၏အခန်းကဏ္ဍမှာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်၏အခြေခံဥပဒေသများကိုအာဏာသက်ရောက်စေရင်း၊ နိုင်ငံရေးပါတီများ၏ အခြေခံ အကျိုးစီးပွားကို လေးစားပြီး လွတ်လပ်၍ တရားမျှတသော ယှဉ်ပြိုင်မှုရှိသည့် နိုင်ငံရေးတံခါးဖွင့်ဝါဒကို အာမခံရင်း၊ သီးခြားလွတ်လပ်သော ဒိုင်လူကြီးအဖြစ် နိုင်ငံရေးပဋိပက္ခများ၌ ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ပေးရန် ဖြစ်သည်။ အချို့ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံးများသည် ဒီမိုကရေစီကူးပြောင်းရေးလုပ်ငန်းများနှင့် နီးကပ်စွာ ဆက်စပ်နေပြီး ယင်းတရားရုံး များ၏ အောင်မြင်မှုသည် ဒီမိုကရေစီ၏ အောင်မြင်မှုပင်ဖြစ်သည်။ အကောင်းဆုံးဖြစ်စဉ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံးများသည် နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေး၊ စီးပွားရေးတိုးတက်မှု၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီ တောင့်တင်းခိုင်မာအားကောင်းရေးတို့ကို ပံ့ပိုးကူညီပေးသည် (ဥပမာ အင်ဒိုနီးရှား)။ အဆိုးဆုံးဖြစ်ရပ်၌မူ ယင်းတရားရုံးများသည် နိုင်ငံရေး၏ ဝါးမျိုခြင်းခံရကာ တစ်ဖက်တည်းကို ကိုယ်စားပြုလာသလို အခြားတစ်ဖက်အတွက် အတိုက်အခံဖြစ်လာသည် (ဥပမာ ထိုင်းနိုင်ငံ)။ အခြားဖြစ်စဉ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားရုံးမှာ အလွန်အားနည်းပြီး အာဏာကင်းမဲ့နေခြင်းကြောင့် အပြောင်းအလဲ လုပ်နိုင်စွမ်းမရှိသည့် အခြေအနေမျိုးကိုလည်း တွေ့ရသည်။

(ခ) ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတရားရုံးများအောင်မြင်မှုကို အဆုံးအဖြတ်ပေးသည့်အချက်များ

ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတရားရုံးများသည် ဒီမိုကရေစီကူးပြောင်းမှုတွင် အပြုသဘောအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခြင်း ရှိ/မရှိကို အဆုံးအဖြတ်ပေးသော အချက်များစွာရှိသည်။ ယင်းတို့တွင် နောက်ခံ နိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ အဖွဲ့အစည်း/အလေ့အကျင့် (အင်စတီကျူးရှင်း) ဆိုင်ရာ အခြေအနေများ ပါဝင်သည်။ (ဥပမာ - တိုင်းပြည်တွင် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှု ရှိ/မရှိ၊ လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေးကို လေးစားသော နိုင်ငံရေးယဉ်ကျေးမှု ရှိ/မရှိ၊ ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ ယှဉ်ပြိုင်နိုင်စွမ်း၊ တရားသူကြီး ခန့်ထားမှုလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် တရားသူကြီးများ

ထုတ်ပယ်သည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်း၊ ဒီမိုကရေစီသို့ ပြောင်းလဲလာရာ၌ တရားရုံးများကို လူထုထောက်ခံမှု ရှိ/မရှိ စသည်တို့ဖြစ်သည်။။ ထို့အပြင် တရားသူကြီးများကိုယ်တိုင်က အခြေအမြင်ရှိရှိနှင့် စည်းစနစ်တကျ ဆုံးဖြတ်စီရင်ခြင်း၊ တရားရုံး၏ အခန်းကဏ္ဍကို မီဒီယာအား ရှင်းပြခြင်း စသည့်နည်းလမ်းများဖြင့် အများပြည်သူထောက်ခံမှုကို တည်ဆောက်ကာ တရားရုံး၏ အောင်မြင်မှုကို အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ထိန်းကျောင်းနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

(ဂ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းကိစ္စတွင် တရားသူကြီးခန့်ထားရာ၌ ထူးချွန်ပြီး စွမ်းရည်ပြည့်ဝရုံသာမက လွတ်လပ်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်သည်ဟု ယူဆရသူများကို အသေအချာ ရွေးချယ်ရန်လိုအပ်သည်။ တရားရုံးများ၏ လွတ်လပ်မှုကို အကာအကွယ်ပေးရာတွင် တရားရုံးအတွက်စရိတ်နှင့် ငွေကြေးရင်းမြစ်ပမာဏတစ်ခုကို အာမခံခြင်း၊ တရားသူကြီးရာထူးသက်တမ်းကို အာမခံခြင်း (ဥပမာ သက်တမ်းရည် သို့မဟုတ် ဘဝတစ်သက်တာ ခန့်ထားမှု) နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတရားရုံးအား မိမိကိုယ်ပိုင်ဘတ်ဂျက်ကို စီမံခန့်ခွဲစေခြင်း စသည့်နည်းလမ်းများဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင် သည်။ တချိန်တည်းမှာပင် ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျကျ တာဝန်ခံမှုမှာ အရေးကြီးသဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားရုံးများမှာ နိုင်ငံရေးထိန်းချုပ်မှုမှ လုံးဝလွတ်လပ်နေ၍လည်း မရချေ။ အကောင်းဆုံးမှာ ဒီမိုကရေစီ အလွဲသုံးစားလုပ် မှုကို နိုင်ငံရေးအရ ကြားနေပြီး ထိန်းကျောင်းနိုင်မည့် အားကောင်းသော အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ဖြစ်ရန် လုံလောက်သော လွတ်လပ်မှုရှိရမည်ဖြစ်သလို ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံရေး၏ ကျန်းမာရေးကို လှိုက်စားဖျက်ဆီးနိုင်သည့် တရားသူကြီးများက အုပ်ချုပ်သော အစိုးရမျိုး မဖြစ်စေရန်လည်းလိုသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတရားရုံးများမှာ လွတ် လပ်မှုနှင့် ဩဇာလွှမ်းမိုးလွန်းမှုအကြား မှန်ကန်သည့် မျှခြေရရှိရန် ဖြစ်သည်။ (ဥပမာ ထိုင်းနိုင်ငံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားရုံးသည် အလွန်တန်ခိုးထားပြီး နိုင်ငံရေးတွင် ဘက်လိုက်မှုရှိသည်ဟု မြင်ကြသည်။)

(ဃ) တရားသူကြီးခန့်ထားမှု

အောင်မြင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားရုံး (ဥပမာ အင်ဒိုနီးရှား၊ ကိုလံဘီယာ၊ တောင်အာဖရိက) များတွင် ဥပဒေကျွမ်းကျင်မှု၊ နိုင်ငံရေးစိတ်ချယုံကြည်ရမှုနှင့် သံခင်းတမန်ခင်းပါးနပ်မှု အရည်အချင်းများ ပေါင်းစပ်ထားသည့် တရားသူကြီးများကို ခန့်ထားသည်။ တရားရုံးကို အစိုးရထောက်ခံသူများ သို့မဟုတ် အစိုးရဆန့်ကျင်သူများနှင့်ချည်း ဖွဲ့စည်းထားခြင်းမှာ အဓိပ္ပာယ်မရှိချေ။ တရားသူကြီးများသည် လူမှုရေး၊ နိုင်ငံရေးနောက်ခံမျိုးစုံ၊ လူမျိုး၊ ဒေသမျိုးစုံနှင့် ယောက်ျား၊ မိန်းမအလွှာမျိုးစုံမှ ဖြစ်ရပေမည်။ ယနေ့ခေတ် နိုင်ငံအများစုတွင် အမြဲတမ်းကော်မရှင် (အမျိုးသား တရားစီရင်ရေး လုပ်ငန်းကော်မရှင် NJSC ဟုခေါ်သည်) က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားသူကြီး ခန့်ထားရေးကို စီမံခန့်ခွဲသည်။ NJSC တွင် လွှတ်တော်အမတ်များ (မဲရရှိသည့် ပမာဏအမျိုးအစားနှင့်အညီ အဓိက နိုင်ငံရေးပါတီကြီးများ၊ တိုင်းပြည်၏ ဒေသအမျိုးမျိုးမှ ကိုယ်စားလှယ်များ) နှင့် ဥပဒေပညာရှင်များ (လက်ရှိ တရားသူကြီး၊ ရှေ့နေ၊ တက္ကသိုလ် ဥပဒေပါမောက္ခများ) ရောနှော၍ ပါဝင်သင့်သည်။ NJSC ၏ လုပ်ငန်းမှာ အမည်စာရင်းဖိတ်ခေါ်ခြင်း၊ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများအား တွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်း၊ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်သို့ အမည်စာရင်းတစ်ခု ထောက်ခံတင်ပြခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။ ထို့နောက် အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင် (ပုံမှန်အားဖြင့် သမ္မတ) က NJSC က အဆိုပြုသည့် စာရင်းထဲမှ တရား သူကြီးများကို ခန့်ထားသည် သို့မဟုတ် အမည်စာရင်းများ ထပ်မံတောင်းခံသည်။ အင်ဒိုနီးရှား၏စနစ်မှာ ယင်းသို့ မဟုတ်ပေ။ သမ္မတ၊ လွှတ်တော်နှင့် တရားလွှတ်တော်ချုပ်တို့က သက်တမ်းတိုးနိုင်သော ၅ နှစ်သက်တမ်းအတွက် တရားသူကြီး ၃ ဦးစီခန့်ထားသည်။

(င) အထူးတရားရုံး သို့မဟုတ် တရားလွှတ်တော်ချုပ်

လက်ရှိဖွဲ့စည်းထားသည့် တရားလွှတ်တော်ချုပ်ကို အယုံအကြည်မရှိသည့်အခါ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တရားရုံးဆိုသည်မှာ လွတ်လပ်စွာလုပ်ကိုင်နိုင်ရေး အထူးပြဌာန်းချက်များ လိုအပ်သည့် နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်သည်ဟု ရှုမြင်သည့်အခါမျိုးတွင် အထူးတရားရုံးကို တည်ထောင်သည်။ ယင်းပုံစံမှာ ဥရောပ သို့မဟုတ် တရားမဥပဒေမီဒီယံပုံစံဖြစ်ကာ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံတွင် အတော်အတန်အောင်မြင်စွာ ကျင့်သုံးလျက်ရှိသည်။ အခြားတစ်နည်းမှာ တရားလွှတ်တော်ချုပ်ထံတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားစီရင်ခွင့်ကို အပ်နှင်းခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းပုံစံကို အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုနှင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံတို့တွင် ကျင့်သုံးလျက်ရှိကာ အဆိုပါစနစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းမှာ တရားရုံး၏ တရားစီရင်ခွင့်များအနက် တစ်ခုဖြစ်သည်။ ဒုတိယမီဒီယံ၏ အားသာချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေမှအပ ကျန်ဥပဒေအစိတ်အပိုင်းများတွင် တရားရုံးက တရားဝင်မှု တည်ဆောက်နိုင်ခြင်း ဖြစ် သည်။

(စ) တရားစီရင်ရေး သုံးသပ်မှု အာဏာအမျိုးအစားများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ခုံရုံးသည် တရားစီရင်ရေးသုံးသပ်မှု အာဏာနှစ်မျိုးကို ကျင့်သုံးသည်။ အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုဆိုင်ရာ အာဏာနှင့် ဖက်ဒရယ်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအာဏာတို့ ဖြစ်သည်။ အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုဆိုင်ရာ တရားစီရင်ရေးအာဏာတွင် လွှတ်တော်ရှိ လူများစုအနိုင်ရပါတီကပင် လေးစားလိုက်နာရမည့် အခြေခံနိုင်ငံရေး စံနှုန်းများကို အာမခံပေးသည်။ ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းတကျ ရွေးကောက်ခံထားရသော လူများစု၏ စိုးရိမ်မှုများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားသည့် နည်းလမ်းဖြင့် အာဏာကို ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်နိုင်သည်။ (ဥပမာ ကန့်သတ်ချက်ပုဒ်မများ)။ ဖက်ဒရယ်စနစ်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအာဏာမှာ ယေဘုယျအားဖြင့် အငြင်းပွားစရာပိုနည်းသည်ဟု မှတ်ယူကြသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ပြဿနာမှာ ဘာသာရပ်ကျွမ်းကျင်မှုနှင့် ပို၍သက်ဆိုင်ပြီး ဖက်ဒရယ်အစိုးရနှင့် ပြည်နယ်များအကြား အငြင်းပွားမှုကို ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ကြားနေ၊ သီးခြားအဖွဲ့က ခိုင်အဖြစ် ဆုံးဖြတ်ပေးရန် လိုအပ်သည့်အချက်မှာ ထင်ရှားသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားရုံးသည် ၎င်း၏ ဖက်ဒရယ် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအာဏာကိုသုံး၍ အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုဆိုင်ရာ သုံးသပ်မှုများတွင် မိမိအတွက် လိုအပ်သော တရားဝင်မှုကို တည်ဆောက်ယူနိုင်သည်။ အာဏာနှစ်မျိုးလုံးသည် တိုင်းရင်းသား လူနည်းစု အကျိုးစီးပွားကို အာမခံရမည်။ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အာဏာသည် လူတစ်ဦးချင်းစီ၏ ဘာသာရေးလွတ်လပ်မှု၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဘာသာစကားစသည့် အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ပေးခြင်းအားဖြင့် အုပ်စုအခွင့်အရေးကို သွယ်ဝိုက်ကာကွယ်ပေးခြင်းဖြစ်သည်။ ဖက်ဒရယ်စနစ်လုပ်ထုံး လုပ်နည်းအာဏာမှာ မူဝါဒအရ သတ်မှတ်ထားသည့် ဒေသများတွင် ပြည်နယ်များ၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်မှုကို အကာအကွယ်ပေးသည်။

(ဆ) လူထုထောက်ခံမှု၏ အရေးပါမှု

ယေဘုယျအားဖြင့် လူထုထောက်ခံမှု ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရရှိသည့်အခါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားရုံးများ မှာ အောင်မြင်ကြသည်။ လူထုထောက်ခံမှုက တရားရုံးများကို နိုင်ငံရေးတိုက်ခိုက်မှုမှ ကာကွယ်ပေးသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေတရားရုံးများကို လူထုထောက်ခံမှုရရန် လိုအပ်ချက်များရှိသည်။ ဥပမာ ဖွဲ့စည်းပုံရေးဆွဲခြင်း သို့မဟုတ် ပြုပြင်ခြင်းလုပ်ငန်းများတွင် လူထုပါဝင်ခြင်း (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှာ မိမိတို့ ပါဝင်သက်ဆိုင်သည့် ကိုယ်ပိုင်ဖြစ်သည်ဟူသော အမြင်တည်ဆောက်ရန်)၊ တရားရုံးဝင်ခွင့်ကို ရက်ရက်ရောရော ခွင့်ပြုခြင်း (တိုင်ကြားမှုများလုပ်ရန် လွယ်ကူစေခြင်း၊ လူထုစိတ်ဝင်စားသည့်

တရားခွင့်ကို ကြည့်ရှုနိုင်ခြင်းများ အပါအဝင်)၊ အန်ဂျီအို၊ ရှေ့နေအဖွဲ့နှင့် တရားသူကြီးများကိုယ်တိုင်က တရားရုံးလုပ်ငန်းများကို လူသိများအောင်ပြုလုပ်ပြီး တရားရုံးမှာ သာမန်လူများနှင့် သက်ဆိုင်သည်ကို ပြသခြင်း၊ တရားရုံး စီရင်ချက်များကို ရှင်းလင်း၊ လွယ်ကူသည့် ဘာသာစကားဖြင့် ရေးသားပြီး အများပြည်သူ ဖတ်ရှုနိုင်ရေးစီစဉ်ခြင်း၊ လွတ်လပ်သော မီဒီယာက စီရင်ချက်များကို အစီရင်ခံခြင်း၊ လူထုဆွေးနွေးပွဲများ ကျင်းပပေးခြင်းအားဖြင့် တရားရုံးလုပ်ငန်းများကို အထောက်အကူပြုခြင်းနှင့် လူထု၏ ဝေဖန်မှုကို လက်မခံဘဲ မနေသင့်ဘဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေစံနှုန်းများအကြောင်း ပြောဆိုဆွေးနွေးမှုတွင် လူထုနှင့်အတူ ပါဝင်ဆွေးနွေးခြင်းတို့ဖြစ်သည်။

(ဇ) ၂၀၀၈ မြန်မာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံး

၂၀၀၈ မြန်မာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၃၂၀ မှ ၃၃၆ တွင် အဖွဲ့ဝင် ၉ ဦးပါ နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံးဖွဲ့စည်းရန် ပြဌာန်းထားသည်။ နိုင်ငံတော်သမ္မတသည် မိမိရွေးချယ်ထားသည့် အဖွဲ့ဝင်သုံးဦး၊ ပြည်သူ့လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌက ရွေးချယ်ထားသည့် အဖွဲ့ဝင်သုံးဦးနှင့် အမျိုးသားလွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌက ရွေးချယ်ထားသည့် အဖွဲ့ဝင်သုံးဦး စုစုပေါင်းကိုးဦး၏ အမည်စာရင်းကို ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်သို့ တင်သွင်းလျက် သဘောတူညီချက်ရယူရမည်။ (ပုဒ်မ ၃၂၁၊ ၃၂၇-၃၂၉)။ နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံး၏ ဆုံးဖြတ်ချက်သည် အပြီးအပြတ် အတည်ဖြစ်သည်။ (ပုဒ်မ ၃၂၄)။ ဖက်ဒရယ်စနစ် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ သုံးသပ်ခွင့် (တာဝန်ထင်ရှားသည်) နှင့် အခွင့်အရေး သုံးသပ်မှုအာဏာများရှိသည်။ (လူတစ်ဦးချင်းစီက တင်ပြနိုင်သည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းမရှိသောကြောင့် အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုဆိုင်ရာ အာဏာမှာမရှင်းလင်း - ပုဒ်မ ၃၂၂)။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုကို အခြားတရားရုံးတစ်ခုခု (ပုဒ်မ ၃၂၃)၊ သို့မဟုတ် သမ္မတ၊ လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌများ၊ တရားသူကြီးချုပ်နှင့် (ဖော်ပြမထားသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအပေါ် မူတည်လျက်) အခြားနိုင်ငံရေးရာထူးရှိသူများက တင်ပြနိုင်သည်။ (ပုဒ်မ ၃၂၅-၂၆)။ တရားသူကြီး၏ အရည်အချင်းများတွင် တရားစီရင်ရေးအတွေ့အကြုံ၊ ယခင် နိုင်ငံရေးအတွေ့အကြုံ (လက်ရှိတာဝန် ထမ်းဆောင်ဆဲမဟုတ်)၊ နိုင်ငံရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် လုံခြုံရေး အမြင်ရှိသူ၊ နိုင်ငံတော်နှင့် နိုင်ငံသားများအပေါ် သစ္စာရှိသူ စသည်တို့ပါဝင်သည် (ပုဒ်မ ၃၃၃)။ တရားသူကြီးများကို စွပ်စွဲပြစ်တင်သည့် အကြောင်းရင်းများမှာ ကျယ်ပြန့်ပြီး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းမှာ ရှိရင်းသည်။ (စွပ်စွဲပြစ်တင်မှုကို သမ္မတ သို့မဟုတ် လွှတ်တော်တစ်ရပ်ရပ်၏ ၂၅% က စတင်ဆောင်ရွက်နိုင်ပြီး အရေးယူရန် လွှတ်တော်မဲစုစုပေါင်း၏ ၃ ပုံ ၂ ပုံ ထောက်ခံမှု လိုအပ်သည် (ပုဒ်မ ၃၃၄)။ ခုံရုံးတရားသူကြီး သက်တမ်းမှာ ၅ နှစ်ဖြစ်သည်။ (ပုဒ်မ ၃၃၅)

(ဈ) မြန်မာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး၏ ယနေ့အထိ စွမ်းဆောင်မှု

မြန်မာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် ယခုအချိန်အထိ ဒီမိုကရေစီပြောင်းလဲရေးတွင် အရေးကြီးသည့် အခန်းမှ ပါဝင်ခြင်းမရှိသေးပေ။ ဆုံးဖြတ်ချက် အနည်းငယ်သာ ချမှတ်ထားပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ် အသက် ဝင်ရေးအတွက် အဓိကအခန်းမှ ပါဝင်ခြင်း မရှိသေးကြောင်း တွေ့ရသည်။ လွှတ်တော်ကော်မတီများသည် ပြည်ထောင်စုအဆင့် အဖွဲ့များမဟုတ်ဟူ၍ ၂၀၁၂ ခုနှစ်၊ မတ်လတွင် ဆုံးဖြတ်ကြေညာပြီးနောက်ပိုင်း စွပ်စွဲပြစ်တင်ရန် ခြိမ်းခြောက်မှုကြောင့် ၂၀၁၂ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် ခုံရုံးတရားသူကြီး ၉ ဦးလုံး နုတ်ထွက်သွားခဲ့သည်။ ခုံရုံးသည် ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေစာသားနှင့် ရည်ရွယ်ချက်တို့ကို အခြေခံ၍ ယင်းဆုံးဖြတ်ချက်ကို ချမှတ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပဒေ စကားရပ် စစ်စစ်အရ ယင်းမှာ လုံးဝ ခုခံကာကွယ်နိုင်သော ဆုံးဖြတ်ချက်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့် လွှတ်တော်၏ ဆန့်ကျင်မှုအင်အားကို ခုံရုံးက ထည့်တွက်ခဲ့ခြင်းမရှိချေ။ ခုံရုံးအသစ်ကို ၂၀၁၃ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင်

ခန့်အပ်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာခုံရုံးသည် အထိုက်အလျောက် အရေအတွက် နည်း သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုသာ ချမှတ်ခဲ့သည်။

(ည) မြန်မာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး၏ အခက်အခဲများတွင် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် နိုင်ငံတကာ အကောင်းဆုံး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအကြား ကွာခြားမှုကြောင့် တွေ့ကြုံရသည့် အခက်အခဲများက အတိုင်းအတာ မည်မျှအထိ ပါဝင်နေသနည်း။

မြန်မာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် နိုင်ငံတကာအကောင်းဆုံး အလေ့အကျင့်များနှင့် လွှဲချော်ပြီး မကိုက်ညီမှုများမှာ တရားသူကြီးခန့်ထားသည့် အမျိုးသားတရားရေး လုပ်ငန်းကော်မရှင်မရှိခြင်း၊ တရားသူကြီးခန့်ထားမှုတွင် လူနည်းစုပါတိ၏ အခန်းကဏ္ဍဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက်မရှိခြင်း၊ ဥပဒေက ပေးအပ်ထားသောတာဝန်များမကျေပွန်မှုဆိုသည့်ပြဌာန်းချက်ကဲ့သို့အလွန်ကျယ်ပြန့်ပြီး မွေဒီဌာန်မကျသော စွပ်စွဲပြစ်တင်နိုင်သည့် အကြောင်းရင်းများရှိနေခြင်း၊ စွပ်စွဲပြစ်တင်ခြင်းမဟုတ်ဘဲ တရားစီရင်ရေးတာဝန်ခံမှုကို ပြဌာန်းထားချက်မရှိခြင်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ခုံရုံးကို ပြည်သူများက တိုက်ရိုက်ဝင်ရောက် ဆက်သွယ်ခွင့် သို့မဟုတ် လူထုထောက်ခံမှုတည်ဆောက်နိုင်မည့် အခြားအခွင့်အလမ်းများမရှိခြင်း၊ ပုံမှန် ၅ နှစ် သက်တမ်းသည် (၇ နှစ်မှ ၁၂ နှစ်အထိရှိသော) နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများနှင့်နှိုင်းယှဉ်လျှင် နည်းနေခြင်း စသည်တို့ ဖြစ်သည်။

(ဋ) မြန်မာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ခုံရုံး၏ စွမ်းဆောင်မှုအတွက် ရှင်းလင်းချက်

မြန်မာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ခုံရုံး၏ စွမ်းဆောင်မှုအတွက် ဖြစ်နိုင်သော အကြောင်းရင်းအချို့မှာ ခုံရုံးထံသို့ ယနေ့အထိ အမှုများစွာ မတင်ပြသောကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။ မြန်မာဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေယဉ်ကျေးမှုမှာ ဩစတြေးလျအပါအဝင် အခြားဖွဲ့စည်းပုံများကဲ့သို့ပင် အငြင်းပွားဖွယ်ရာမေးခွန်းများ အတွက် တရားသူကြီးများကို ဆုံးဖြတ်ခွင့်အာဏာပေးရန် မထောက်ခံချေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံးသည် လက်ရှိအချိန်တွင် သီးခြားလွတ်လပ်သော အထောက်အပံ့လည်း မရှိချေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မေးခွန်းများကိုသာ အဆုံးအဖြတ်ပေးနေပြီး ပုံမှန် တရားမမှုစီရင်ချက်များကို သီးခြားလွတ်လပ်စွာချမှတ်၍ နာမည်ကောင်း တည်ဆောက်နိုင်ခြင်းလည်း မရှိချေ။ (ဥပမာ အမေရိကန် တရားလွှတ်တော်ချုပ်နှင့် ဩစတြေးလျတရား လွှတ်တော်တို့ကဲ့သို့ မဟုတ်)။ တရားသူကြီးခန့်ထားရာနှင့် ခုံရုံးတွင် တရားစစ်ဆေးမှုများတွင် လူထုပါဝင်မှုမရှိသဖြင့် ခုံရုံးအတွက် လူထုထောက်ခံမှု တိုးတက်ရေး ဆောင်ရွက်ရန် ခက်ခဲသည်။ ယင်းအခြေအနေများက ခုံရုံးအား လွတ်လပ်သော တရားစီရင်ရေးထက် နိုင်ငံရေးဆရာ ရွေးချယ်ရသည့် အနေအထားကိုသာ ရောက်ရှိစေလျက်ရှိသည်။

၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်နှင့် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်နှင့် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးတို့မှာ အပြန်အလှန်အားပေးပြီး အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်နေကြသည်။ ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးမှာ လုပ်ရပ်တစ်ခုမျှသာမဟုတ်ဘဲ လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ယင်းလုပ်ငန်း စဉ်ကို အဖွဲ့အစည်း/အလေ့အထ (အင်စတီကျူးရှင်း) ဆိုင်ရာ အားကောင်းသော ဒီဇိုင်းက အားဖြည့်ကူညီပေးလေ့ ရှိသည်။

ဆူပူအကြမ်းဖက်မှု၊ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုနှင့် ကာလကြာရှည် ပဋိပက္ခများ ဖြစ်ပွားပြီးနောက် ဒီမိုကရေစီ နည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ နိုင်ငံရေးစနစ် တည်ဆောက်ရန်အတွက် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးမှာ မရှိမဖြစ် လိုအပ်ချက်ဖြစ်သည်။ ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ကိုင်တွယ်ဆောင်ရွက်ရသည့် အခြေခံပြဿနာ အချို့မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်-

- (က) ဆက်ဆံရေး ပြန်လည်တည်ဆောက်ခြင်း
 - (ခ) အတိတ်ကို လက်ခံလာခြင်း
 - (ဂ) အပြောင်းအလဲ လုပ်ငန်းစဉ် (အလုံးစုံ၊ ဗဟုဝါဒ၊ ရေရှည်)
 - (ဃ) အတိတ်ကို အသိအမှတ်ပြု၊ အမှတ်ရ၊ သင်ခန်းစာယူခြင်းနှင့်
 - (င) အဖွဲ့အစည်း/အလေ့အထ (အင်စတီကျူးရှင်း) များ တည်ဆောက်ခြင်းတို့ဖြစ်သည်။
- (က) ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်

ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် ပေါင်းစပ်ထားသည့် တရားစီရင်ရေးပုံစံသုံးခုအပေါ် မူတည်သည်။ အက်ခတ်တရားစီရင်ရေး၊ အုပ်ချုပ်မှုတရားစီရင်ရေးနှင့် ပြန်လည်ထိန်းသိမ်းမှု တရားစီရင်ရေးတို့ ဖြစ်သည်။ ပထမပုံစံ ၂ ခုမှာ အပြစ်ကျူးလွန်သူအခြေပြုပုံစံဖြစ်ကာ တတိယတစ်ခုမှာမူ အကျူးလွန်ခံရသူအခြေပြု ပုံစံဖြစ်သည်။

(ခ) ပန်လည်သင့်မြတ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဒဏ်ခတ် တရားစီရင်ရေး၏ အခန်းကဏ္ဍ

ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဒဏ်ခတ် တရားစီရင်ရေးမှာ အရေးကြီးသော တာဝန်အများအပြား ထမ်းဆောင်နိုင်သည်။ ၎င်းတို့တွင် အောက်ပါအချက်များ ပါဝင်သည်-

- ၁။ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးကလွဲစားချေမှုကို ရှောင်ရှားရန်
- ၂။ ကျန်လွှဲအဖွဲ့အစည်းအတွက် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများ အာဏာပြန်ရလာခြင်းမှ ကာကွယ်ရန်
- ၃။ အကျူးလွန်ခံသူများအတွက် ကျင့်ဝတ်နှင့် ဥပဒေဝတ္တရားများကို ဖြည့်ဆည်းရန်
- ၄။ ပြစ်ဒဏ်မှ လွတ်ကင်းနေသည့် သံသရာကို ချိုးဖျက်ရန်
- ၅။ ဒီမိုကရေစီကူးပြောင်းခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် တရားဝင်မှုကို အားကောင်းလာစေရန်နှင့်
- ၆။ အပြစ်နှင့်တာဝန်ကို ခွဲခြားသတ်မှတ်ပေးရန်

ဒဏ်ခတ် တရားစီရင်ရေး အလေ့အထ ပုံစံများမှာ နိုင်ငံအလိုက် ကွဲပြားသည်။ သို့သော် အများစုတွင် မိမိနိုင်ငံ နည်းလမ်းနှင့် နိုင်ငံတကာနည်းလမ်းများ ရောနှောပါဝင်နေသည်။ နိုင်ငံအလိုက်နည်းလမ်းများကို ပြည်တွင်းခုံရုံးနှင့် တရားစီရင်ရေးမှတစ်ဆင့် ဆောင်ရွက်သည်။ နိုင်ငံတကာနည်းလမ်းများတွင် နိုင်ငံတကာခုံရုံး၊ အထူးနှင့် သီးခြားခုံရုံး၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ တရားစီရင်ရေးနှင့်ဆိုင်သော စစ်ဆေးမှုများ၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ရာဇဝတ်တရားရုံးကဲ့သို့ ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့များ ပါဝင်သည်။

သို့ရာတွင် ဒဏ်ခတ် တရားစီရင်ရေးမှာ အကန့်အသတ်နှင့် အန္တရာယ် အများအပြားရှိသည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် ယင်းပုံစံမှာ အုပ်ချုပ်မှုကို ယိုင်နှုန်းစေကာ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်ကို မတည်မငြိမ် ဖြစ်စေနိုင်သည်။ ပြစ်ဒဏ် စီ ရင်ခြင်းကို ဥပဒေအရ၊ နည်းလမ်းမှန်မှန် မဆောင်ရွက်သည့်အခါ ကွန်ယက်များအကြား ဒီမိုကရေစီကို ထိခိုက်နိုင်ခြေ အလားအလာရှိသည်။ ထို့အပြင် ယခင်အစိုးရက သက်သေများကို ဖျက်ဆီးပစ်ကောင်း ဖျက်ဆီးခဲ့မည်ဖြစ်သဖြင့် ကူးပြောင်းရေးကာလ လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ ရာဇဝတ်မှုတရားစီရင်ရေးကို ထိထိရောက်ရောက် အာဏာသက်ရောက်စေ ရေးမှာ အရင်းအမြစ် အလွန်နည်းပါးနေတတ်သည်။ ဒဏ်ခတ် တရားစစ်ဆေးခြင်းများကြောင့် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး ၏ ကျန်အရေးကြီးသည့် အစိတ်အပိုင်းများမှ အာရုံလွဲသွားစေနိုင်သည်။

(ဂ) ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အုပ်ချုပ်မှု တရားစီရင်ရေး၏ အခန်းကဏ္ဍ

ဖြစ်ရပ်အများအပြားတွင် ယခင်ဖိနှိပ်သော အစိုးရလက်ထက် လုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်ခဲ့သူများ၏ နှောင့်ယှက်မှု ကို ဖယ်ရှားရန်အတွက် အုပ်ချုပ်ရေးနည်းလမ်းများ အသုံးပြုကြသည်။ အဆိုပါနည်းလမ်းများတွင် နိုင်ငံရေးအရ အရည် အချင်းမပြည့်မီကြောင်း သတ်မှတ်ခြင်း၊ သန့်စင်ခြင်း၊ စစ်စ်ခြင်း၊ အတင်းအကြပ် အငြိမ်းစားယူစေခြင်း သို့မဟုတ် အရေးမကြီးသည့် ရာထူးနေရာသို့ ပြောင်းရွှေ့ခြင်းများ ပါဝင်သည်။

(ဃ) လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်

ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် လိုအပ်သော တည်ငြိမ်မှုကို အာမခံနိုင်ရန် လူ့အခွင့်အရေးအကြီးအကျယ် ချိုးဖောက်ခဲ့သူများ၊ ဥပမာ ယခင်အုပ်ချုပ်ရေး အထက်တန်းလွှာအချို့အား လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးရန် လိုအပ်လေ့ရှိ သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ပူးပေါင်းပါဝင်မည်ဟူသော ကတိကပတ်ဖြင့် လဲလှယ်ရန် ယခင်အုပ်ချုပ်သူ များ၏ ဖိအားကြောင့်လည်း လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်းများ

ဆောင်ရွက်ရလေ့ရှိသည်။ ထိုလွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ကို မနှစ်မြို့ဘဲ အက်ခတ်တရားစီရင်ရေးကို ပိုနှစ်သက်သူများ၏ ကန့်ကွက်မှုလည်း ရှိတတ်သည်။ ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်းမှာ တစ်ဖက်သတ်ပေးခြင်း သို့မဟုတ် ညှိနှိုင်း၍ပေးခြင်း ဖြစ်နိုင်သလို အလုံးစုံ လွတ်ငြိမ်းခွင့် သို့မဟုတ် စည်းကမ်းချက်များပါသည့် လွတ်ငြိမ်းခွင့်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။

လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ကို ကန့်သတ်သည့် စည်းကမ်းချက်များတွင် အောက်ပါတို့ ပါဝင်နိုင်သည်-

- ၁။ အကြောင်းအရာအားလုံး ဝန်ခံပြီးမှသာ ပေးအပ်ခြင်း
- ၂။ ပြစ်မှုကျူးလွန်သူ အမျိုးအစားများအနက် အချို့အမျိုးအစားသာ လွတ်ငြိမ်းခွင့်ပေးခြင်း
- ၃။ အချိန်ကာလ အကန့်အသတ်သာ ခွင့်ပြုခြင်း (နှင့်/သို့မဟုတ်)
- ၄။ နိုင်ငံတစ်ခု၏ နိုင်ငံတကာဝတ္တရားအရ ဆောင်ရွက်မှုများ အကြိုးမဝင်ဘဲ ခွင့်ပြုခြင်း

(င) ပြန်လည်ထိန်းသိမ်းမှု တရားစီရင်ရေး

ပြန်လည်ထိန်းသိမ်းမှုတရားစီရင်ရေးသည် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူထက် အကျူးလွန်ခံရသူကို ဦးတည်သည့် တရား စီရင်ရေး ဖြစ်သည်။ ပြဿနာကို ကိုင်တွယ်ရာတွင် သက်ဆိုင်ရာ အသိုင်းအဝိုင်းများ၏ အပြည့်အဝပူးပေါင်းပါဝင်ခြင်း၊ ပဋိပက္ခဖြစ်ရသည့် အကြောင်းရင်းများ ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုကို အဓိပ္ပာယ်သတ်မှတ်ခြင်းတို့ရှိပါက အလုပ်ဖြစ်သော တရားစီရင်ရေး ဖြစ်သည်။ ပြန်လည်ပြင်ဆင်မှု တရားစီရင်ရေး၏ ကောင်းကျိုးများတွင် အောက်ပါတို့ ပါဝင်သည်-

- ၁။ ပြစ်မှုကျူးလွန်သူအား တာဝန်ခံခိုင်းရာတွင် ရပ်ရွာ/လူ့အသိုင်းအဝိုင်းတစ်ခုလုံး ပါဝင်ရန် အားပေးခြင်း
- ၂။ ပြစ်မှုကျူးလွန်သူသည် မိမိလုပ်ရပ်များအတွက် တာဝန်ယူရမည်ကို အလေးအနက်ထားခြင်း
- ၃။ ပြစ်မှုကျူးလွန်သူ၏ အပြုအမူများကို အားပေးခဲ့သည့် လူမှုအခြေအနေများအတွက် ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်း တွင် တာဝန်ရှိသည်ကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း၊ ဤသို့ဖြင့် ရလဒ်မှာ
- ၄။ ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းတစ်ခုလုံးကို အာဏာအပ်နှင်းခြင်း

(စ) အမှန်တရားဖော်ထုတ်ရေး ကော်မရှင်များ

ပြန်လည်ထိန်းသိမ်းမှု တရားစီရင်ရေးမှ ပေါ်ထွက်လာသော အကျော်ကြားဆုံး အဖွဲ့အစည်းများမှာ အမှန် တရားဖော်ထုတ်ရေး ကော်မရှင်များ ဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်။ ၎င်းတို့အနက် အထင်ရှားဆုံးအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့မှာ အသားအရောင် ခွဲခြားသည့် အစိုးရကာလအလွန်တွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ဘုန်းတော်ကြီး ဒတ်စမွန်တူးတူး ဦးဆောင်သည့် တောင်အာဖရိက နိုင်ငံမှ အမှန်တရားနှင့် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးကော်မရှင်ဖြစ်သည်။ ၁၉၇၄ ခုနှစ်မှစ၍ အဆိုပါပုံစံဖြင့် ကော်မရှင်ပေါင်း ၃၀ ကျော်ကို ကမ္ဘာတလွှားတွင် တည်ထောင်ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြသည်။ လုပ်ငန်းလည်ပတ်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် လက္ခဏာများအရ အမှန်တရားဖော်ထုတ်ရေး ကော်မရှင်သည် အချိန် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ယာယီအဖွဲ့အဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်သည်။ ၎င်းတို့မှာ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း တရားစီရင်ရေး ပုံစံမျိုးဖြစ်လေ့ရှိသည်။ တရားစီရင်ရေးနှင့် လွတ်ကင်းနေစေကာမူ တရားရုံးများကဲ့သို့ပင် အာဏာရှိသည်ဟု ဆိုလို သည်။ အာဏာရှင်စနစ်မှ ဒီမိုကရေစီသို့ ကူးပြောင်းသည့် ကာလများတွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ၎င်းအဖွဲ့များသည် အတိတ် ဖြစ်ရပ်များကို အဓိက ကိုင်တွယ်ဆောင်ရွက်သည်။ ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးကောင်းမွန်ရန် ရည်မှန်းလျက် လူ့အခွင့် အရေး စနစ်တကျ ချိုးဖောက်မှုပုံစံများကို

စုံစမ်းစစ်ဆေးကြသည်။ ကော်မရှင်များအား တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးကိစ္စဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲသင့်သည့် အလေ့အထများအပါအဝင် အပြီးသတ်အစီရင်ခံစာ ရေးသား ပြုစုရန် ပုံမှန်အားဖြင့် တာဝန်အပ်နှင်းထားသည်။

အမှန်တရားဖော်ထုတ်ရေး ကော်မရှင်များသည် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ အတိတ်ဖြစ်ရပ်အမှန်တရားကို ဖော်ထုတ်ရန် ကူညီပေးသည့် ယန္တရားဖြစ်သဖြင့် ယေဘုယျအားဖြင့် ကြိုဆိုကြသည်။ တာဝန်ခံမှုအားကောင်းခြင်း၏ အကျိုး ကျေးဇူး၊ ဒုက္ခခံစားခဲ့ရသူများကို အသိအမှတ်ပြုသည့် လူထုယန္တရားတို့ကို ဆောင်ကြဉ်းပေးသည်။ ထို့အတူ လူထု ဆွေးနွေးငြင်းခုံပွဲ၊ နိုင်ငံရေးပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးနှင့် ဖြစ်ထွန်းစ ဝီဒီယိုကရေစီ တောင့်တင်းခိုင်မာရေးတို့အတွက် ဟစ်တိုင်တစ်ခု၊ အားဆေးတစ်ခွက်အဖြစ်လည်း တာဝန်ထမ်းဆောင်သည်။ အမှန်တရားဖော်ထုတ်ရေး ကော်မရှင်များကို အုပ်ချုပ်ရေး သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်မှ ဖွဲ့စည်းနိုင်သလို ငြိမ်းချမ်းရေးစာချုပ် (အစိုးရနှင့် အတိုက်အခံတို့အကြား နိုင်ငံရေးသဘောတူစာချုပ်) အရလည်း ဖွဲ့စည်းနိုင်သည်။ အမှန်တရား ဖော်ထုတ်ရေးကော်မရှင် ဒီဇိုင်းရေးဆွဲရာတွင် အရေးအကြီးအဆုံး အစိတ်အပိုင်းများမှာ လုပ်ပိုင်ခွင့် သတ်မှတ်ခြင်း၊ သင့်တော်သည့် ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင်များ ရွေးချယ်ခြင်း၊ လုပ်ငန်းကို ရေရှည်ဆောင်ရွက်နိုင်စေမည့် လူ၊ ပစ္စည်း အရင်းအမြစ်များ သတ်မှတ်ပေးခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ အခြားအလွန်အရေးကြီးသည့်အချက်မှာ လုပ်ပိုင်ခွင့်တစ်ခု အောက်တွင် ရှင်းလင်းစွာ သတ်မှတ်ထားသော ရည်မှန်းချက်များအတွက် ကော်မရှင်အား တာဝန်ပေးရန် ဖြစ်သည်။ ဥပမာ ၎င်းတို့ စုံစမ်းစစ်ဆေးရမည့် ချိုးဖောက်မှုဆိုင်ရာ အသေးစိတ်သတ်မှတ်ချက်များ၊ အာဏာ၊ အရေးယူ ဆောင်ရွက်မှုနှင့် တွေ့ရှိချက်ကို မည်သို့ ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ရမည် စသည့်အချက်များ ဖြစ်သည်။

(ဆ) လျော်ကြေး၊ နှစ်နာကြေး

ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး၏ နောက်ထပ်အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုမှာ ပြစ်မှုကျူးလွန်သူနှင့် ပြစ်မှုအကျူးလွန်ခံရသူ နှစ်ဦးလုံးကို ဦးတည်ထားသည့် လျော်ကြေး၊ နှစ်နာကြေး လုပ်ငန်းစဉ်ဖြစ်သည်။ ယခင်အစိုးရ၏ ပြစ်မှုများကို နောက် တက်လာသည့် အစိုးရက တာဝန်ယူရန် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဥပဒေနှင့် အမျိုးပြည်တွင်း ဥပဒေများက ပြဌာန်းထား သည်။ လျော်ကြေးနှစ်နာကြေးမှာ လူတစ်ဦးချင်းစီအတွက် ဖြစ်နိုင်သလို အုပ်စုများအတွက်လည်း ဖြစ်နိုင်သည် (ဥပမာ အဖွဲ့လိုက် လျော်ကြေး၊ နှစ်နာကြေး)။ လျော်ကြေး၊ နှစ်နာကြေးတွင် အဓိက နည်းလမ်း ၂ မျိုးရှိသည်- တရားရုံး နည်း လမ်းနှင့် တရားရုံးမဟုတ်သော နည်းလမ်းတို့ ဖြစ်သည်။ တရားရုံးနည်းလမ်းတွင် ကောင်းမွန်စွာ ပုံမှန်လည်ပတ်နေ သော ဥပဒေစနစ်ရှိသည်ဟု ကြိုတင်ယူဆချက်ရှိသည်။ တစ်ဖက်တွင်လည်း တရားရုံးမှာ နှစ်နာသူများကို လျော်ကြေး ပေးရန်ကိစ္စ မသင့်တော်ဟု ယူဆချက်များလည်း ရှိသည်။ ရာဇဝတ်တရားရုံးများတွင် လိုအပ်သော ငွေရေးကြေးရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေး ကျွမ်းကျင်မှုများမရှိသဖြင့် ယင်းတရားရုံးများမှာ နှစ်နာသူများအတွက် လျော်ကြေးပေးရန်ကိစ္စကို ကိုင်တွယ်ရန် သင့်တော်သည့် အဖွဲ့အစည်းများမဟုတ်ကြဟုဆိုသည့် တရားရုံးမဟုတ်သော နည်းလမ်းများအနက် တစ်ခု အဖြစ် အမှန်တရား ဖော်ထုတ်ရေးကော်မရှင်ကို လျော်ကြေး၊ နှစ်နာကြေးကိစ္စ ကိုင်တွယ်ရန် အထူးအဖွဲ့အဖြစ် ဖွဲ့စည်း တာဝန်ပေးနိုင်သည်။ ထို့အတူပင် ရန်ပုံငွေအုပ်ထိန်းမှုအဖွဲ့၊ လျော်ကြေးကော်မရှင်ကဲ့သို့ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများ မှာလည်း နိုင်ငံအလိုက် ယင်းတာဝန်ကို ထိထိရောက်ရောက် ဆောင်ရွက်နိုင်ကြမည် ဖြစ်သည်။

ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ယဉ်ကျေးမှု တည်ဆောက်ရေး - ကန့်သတ်ချက်နှင့် အခွင့်အလမ်းများ

(က) နိဒါန်း

ယခုအပိုင်းတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ယဉ်ကျေးမှုကို မည်သို့ တည်ဆောက်မည်၊ မည်သည့်အရာများ ဆောင်ရွက်နိုင်သည်ကို ဦးစားပေး ဆွေးနွေးမည်ဖြစ်သည်။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ဆက်လက်တည်မြဲနေနိုင်သည့် အချိန်ကာလ၊ မည်သည့်အချိန်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်နိုင်သည့် အလားအလာနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပြောင်းအလဲ အမှန်တကယ်ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းတို့နှင့် သက်ဆိုင်နေသဖြင့် အဖြေမှာ အမျိုးမျိုးကွဲပြားနိုင်သည်။

ယခုလုပ်ငန်းစဉ်တွင် မည်သည့်အဖွဲ့အစည်းများက အဓိကပါဝင်သင့်သည်၊ ၎င်းတို့၏ စွမ်းရည်ကို မည်သို့ မြှင့်တင်မည် ဆိုသည့်အချက်များအတွက်လည်း မေးခွန်းထုတ်ရန်ရှိသည်။ ပါဝင်သင့်သည့် အဖွဲ့အစည်းများမှာ ဥပမာအားဖြင့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက သတ်မှတ်ခဲ့သော နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းများ၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ တရားရုံးနှင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်တို့ ဖြစ်ကြသည်။

(ခ) အဓိပ္ပာယ်သတ်မှတ်ချက်များ

ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ယဉ်ကျေးမှုတည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်သည် နိုင်ငံသားများ၊ နိုင်ငံရေးအာဏာရှိထားသူများအနေဖြင့် အရေးယူခံရမည်ကို စိုးရိမ်၍ သို့မဟုတ် တစ်စုံတစ်ဦးက လုပ်ခိုင်း၍ ဆောင်ရွက်ခြင်းမျိုးမဟုတ်ဘဲ ဒီမိုကရေစီ၏ အခြေခံမူများကို နားလည်၍ မှန်ကန်သော နိုင်ငံရေးကျင့်ဝတ်အဖြစ် လေးစားခံယူလာခြင်းကြောင့် ယင်းဒီမိုကရေစီအခြေခံမူများနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်လာကြခြင်းဖြစ်ရန် လိုအပ်သည်။

အခြားသူများသည်လည်း မိမိဆောင်ရွက်သလို ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဝါဒများနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်မည်ဟု ကျိုးကြောင်းဆီလျော်စွာ မျှော်လင့်လျက်လုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ကြသည့်အခြေအနေတွင် ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ယဉ်ကျေးမှု ဖြစ်တည်သည်။ ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ယဉ်ကျေးမှုဖြစ်တည်လျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် စာရွက်ပေါ်မှ စကားလုံး သပ်သပ်မဟုတ်ဘဲ ပို၍ အဓိပ္ပာယ်ရှိလာသည်။ အများပြည်သူ၏ အသိတရားတွင် စိမ့်ဝင်သွားသော အခြေခံစံနှုန်းများ ဖြစ်လာသည်။

(ဂ) ဒီမိုကရေစီ၏ အနှစ်သာရ

ဒီမိုကရေစီအခြေခံမူအားလုံး၏ နှလုံးသားတွင် မိမိအပေါ် သက်ရောက်မှုရှိမည့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုများ၌ လူတိုင်းပါဝင်ခွင့်ရှိသည်ဟူသော အယူအဆရှိသည်။ အခြေအနေအများစုတွင် ယင်းအဓိက အယူအဆကို ကိုယ်စားပြု ဒီမိုကရေစီဖြင့် အကောင်အထည်ဖော်သည်။ အဓိက မူဝါဒဆုံးချက်များကို မဲအများစုရသူများက ဆုံးဖြတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော် ယင်းသို့ဆုံးဖြတ်ရာတွင် လူနည်းစု၏အခွင့်အရေးကို လေးစားရမည်။ ထို့အတူ လူတစ်ဦးချင်းစီ၏ ဂုဏ်သိက္ခာကိုလည်း လေးစားရမည် (လက်တွေ့တွင်လည်း ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျသော ဆုံးဖြတ်ချက်များအတွက် အဆိုပါ တရားမျှတသော အကန့်အသတ်များ သတ်မှတ်ပေးထားသည်။)

အစိုးရနှင့် ပါတီကို ခွဲခြားခြင်းမှာလည်း အရေးကြီးသည်။ မည်သည့် နိုင်ငံရေးအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့တည်းကမျှ လူ့အဖွဲ့အစည်းအပေါ်တွင် မိမိစိတ်တိုင်းကျအာဏာကို အမြဲတမ်းကျင့်သုံးခွင့်မရှိစေသင့်ပေ။ အစိုးရမူဝါဒများမှာ အများပြည်သူ သာယာဝပြောရေးအတွက် ယာယီသဘောဖြစ်ကာ ပြင်လိုပါက ပြင်ဆင်နိုင်သော မဟာဗျူဟာများသာ ဖြစ်သင့်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ဒီမိုကရေစီဆိုသည်မှာ အကောင်းဆုံး မည်သို့အတူတကွ ယှဉ်တွဲနေထိုင်မည်ကို လေးစားစွာ ဆွေးနွေးပြောဆိုခြင်းဟု ရှုမြင်နိုင်သည်။

(ဃ) မြန်မာနိုင်ငံအတွက် စိန်ခေါ်မှု

ပစ္စုပ္ပန်ကာလ အရှိတရားအတိုင်းကြည့်လျှင် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အားလုံးအတွက် ဥပဒေအခြေခံကို ပေးအပ်ထားသည်။ ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ယဉ်ကျေးမှုအဆင့်သို့ တိုးတက်ရေးအတွက် ယင်းအဖွဲ့အားလုံး၏ စုပေါင်းလုပ်ဆောင်မှု လိုအပ်သည်။ ယင်းအဖွဲ့များမှာ လွှတ်တော်၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ တပ်မတော်နှင့် တရားစီရင်ရေးတို့ ဖြစ်သည်။ ယခုအချိန်တွင် မေးစရာမေးခွန်းမှာ ယင်းအဖွဲ့များကို အသုံးပြု၍ ဒီမိုကရေစီ နည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ယဉ်ကျေးမှုအဆင့်သို့ တိုးတက်အောင် မည်သည့်လက်တွေ့ကျသော အရာများကို ဆောင်ရွက်နိုင်မည်နည်းဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ဤစိန်ခေါ်မှုမှာ မြန်မာနိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံတည်းအတွက် သီးသန့်ဖြစ်နေသည်ကား မဟုတ်ပေ။ ဒီမိုကရေစီ၏ မူရင်းအဓိပ္ပာယ်မှာပင် စိတ်ကူးယဉ်ဆန်သော အဆိုတစ်ရပ်ဖြစ်နေသည်ဟု ရှုမြင်နိုင်ပြီး ရေပန်းစားသည့် အပြောင်းအလဲအတွက် ကြိုးပမ်းနေသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများကို လက်တွေ့ကျကျ အကဲဖြတ်ကြည့်သည့်အခါ ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံ အများစုသည် ဆောင်ရွက်ဆဲ အဆင့်တွင်သာ ရှိသေးသည်ကို တွေ့ရသည်။

(င) တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ ဥပမာ

၁၉၉၄ ခုနှစ်တွင် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံသည် အသားအရောင်ခွဲခြားမှုကို လူမျိုးရေးအခြေခံသော နိုင်ငံတော် မူဝါဒအဖြစ် နှစ်ပေါင်းများစွာ ကျင့်သုံးခဲ့သည့် အစိုးရခေတ်မှ ဒီမိုကရေစီသို့ ကူးပြောင်းခဲ့သည်။ အပြောင်းအလဲကာလ၌ ၁၉၉၆ ခုနှစ်တွင် အပြီးသတ်ရေးဆွဲခဲ့သည့် အလွန်ခေတ်မီသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အခွင့်အရေးများရှိခဲ့သည်။ ယင်းဥပဒေတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ကျင့်သုံးသည့် ဒီမိုကရေစီကို အားပေးသော အဖွဲ့အစည်း၊ အလေ့အထ (အင်စတီကျူးရှင်း) အများအပြား ပြဌာန်းထားသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားရုံး၊ လူထုကာကွယ်ရေးမှူးနှင့် လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင် စသည့်အဖွဲ့များ ဖြစ်သည်။

သို့ရာတွင် မဲစုစုပေါင်း၏ ၇၀% ဖြင့် အနိုင်ရခဲ့သော အာဖရိကအမျိုးသားကွန်ဂရက်ပါတီ (အေအန်စီ)

က နိုင်ငံကို ထာဝရအုပ်ချုပ်ရန် ကြေညာလိုက်သည့်အခါ ပြဿနာများ စတင်ပေါ်ပေါက်လာသည်။ မိမိပါတီကို ထောက်ခံသူများအား ပြည့်နယ်အဖွဲ့များတွင် ဖြန့်ကျက်နေရာချထားခြင်းအားဖြင့် ယင်းအဖွဲ့များသည် ဒီမိုကရေစီကျသော လွတ်လပ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများ ဖြစ်မလာတော့ဘဲ ပါတီ၏ ရုံးခွဲများသဖွယ် ဖြစ်လာကြသည်။ နောက်ဆုံးတွင် အကျင့်ပျက် ခြစားမှု၊ ဆွေမျိုးကောင်းစားရေး၊ ဗီဒီယိုမှားယွင်းသည့်စီမံခန့်ခွဲမှုများ၌ အဆုံးသတ်သွားခဲ့သည်။ နောင်နှစ်ပေါင်း ၂၀ အကြာ၊ ယနေ့အချိန် အရောက်မှသာ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံသည် ယင်းအမှားများကို ပြင်ဆင်နိုင်ရေး စတင်ကြိုးပမ်း လာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

(စ) အန်အယ်ဒီ၏ အခန်းကဏ္ဍ

မြန်မာနိုင်ငံမှ အန်အယ်ဒီသည် တောင်အာဖရိကမှ အေအန်စီနှင့် ဆင်တူသည်။ တစ်မျိုးသားလုံး၏ ဒီမို ကရေစီ လှုပ်ရှားမှုမှသည် တစ်ခက် လူထုထောက်ခံမှုကို ရရှိလာကြသည့် ပါတီများဖြစ်သည်။ ကွာခြားချက်မှာ အန်အယ်ဒီက ထိန်းထိန်းသိမ်းသိမ်းရှိသည်။ တစ်ဖက်တွင် အားကောင်းသော စစ်တပ်အဖွဲ့အစည်းရှိနေပြီး အခြားတစ်ဖက်တွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပိုမိုတောင်းဆိုနေသည့် တိုင်းရင်းသားများရှိသည်။ ယင်းအခြေအနေများကြောင့် အန်အယ်ဒီသည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းပြီး အပေးအယူအလျှော့အတင်းပြုလုပ်ရန် လိုအပ်လျက်ရှိသည်။

တစ်နည်းအားဖြင့် လက်ရှိမြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြေအနေသည် ၁၉၉၀ ပြည့်လွန်နှစ်များက တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ အခြေအနေထက် ပိုကောင်းသည့်အနေအထားတွင် ရှိနေသည်ဟု ဆိုရမည်။ အန်အယ်ဒီအနေဖြင့် (၎င်းတို့ ထိန်းချုပ်ချင်လျှင်ပင်) တစ်နိုင်ငံလုံးကို မထိန်းချုပ်နိုင်သည့်အခါ ထောက်ခံသူများ၏ အမြင်ကို လွှတ်တော်တွင် တင်ပြရသည်။ ဒီမိုကရေစီ အပြည့်အဝရရှိရေး အရှိန်အဟုန်ကို ထိန်းနိုင်ရေးအတွက် တပ်မတော်နှင့် တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့များနှင့် နိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက်များ ရယူရသည်။ ပါတီတွင်းလုပ်ထုံး လုပ်နည်းများကို စီမံခန့်ခွဲရင်း တိုင်းပြည်အတွက် လိုလားသော ဒီမိုကရေစီကို ပုံဖော်နေရသည်။

(ဆ) နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံး၏ အခန်းကဏ္ဍ

အမြဲတမ်းမဟုတ်ဘဲ ရံဖန်ရံခါတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးနှင့် ခုံရုံးများမှာ ဒီမိုကရေစီကူး ပြောင်းရေးတွင် အဓိက အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်နိုင်သည်။ အကြောင်းရင်းမှာ ဒီမိုကရေစီလုပ်ငန်းလည်ပတ်မည့် အခြေခံဥပဒေများကို ပြဌာန်းထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အသက်ဝေစေရေးမှာ အဆိုပါအဖွဲ့အစည်း၏ ပင်မ တာဝန်ဖြစ်နေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ တစ်ဖက်တွင် (လက်ရှိ အာဏာရ လူများစု၏ဆန္ဒကို ကဗျက်ယဗျက် လုပ်နိုင်သည့်အတွက်) ခုံရုံး၏ အခန်းကဏ္ဍမှာ ဒီမိုကရေစီနှင့် ဆန့်ကျင်နေသော်လည်း အခြားတစ်ဖက်တွင်မူ လွတ်လပ်ပြီး ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျကျ ယှဉ်ပြိုင်နိုင်မှု အခြေအနေများကို ထိန်းသိမ်းပေးသော ဒီမိုကရေစီ၏ အရေးအကြီးဆုံး အကွရာ အစိတ်အပိုင်းလည်း ဖြစ်နေသည်။

သီအိုရီအရ လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုတွင် ဒီမိုကရေစီကျန်းမာဖို့ လိုသလောက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေခုံရုံး၏ အခန်းကဏ္ဍ အားကောင်းနေရန်လည်း လိုသည်။ ဒီမိုကရေစီကူးပြောင်းရေးကာလအတွင်း ယင်းအခြေအနေမှာ ပို၍ လိုအပ်သည်။ ဒီမိုကရေစီ ယိုင်နဲ့အားနည်းနေသည့် အချိန်မျိုးတွင် ခုံရုံးသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို တိုက်ခိုက်လာမှုများအား ရဲရဲပုံပုံကာကွယ်ရမည်ဖြစ်သည်။ ဒီမိုကရေစီ ရင့်ကျက်လာသည့်အခါ ခုံရုံးအနေဖြင့် နောက်သို့ဆုတ်ကာ၊ စနစ်ကို ခြိမ်းခြောက်လာသည့်

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီ နည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ယဉ်ကျေးမှု တည်ဆောက်ရေး

အခြေအနေမျိုးရောက်လာသည့် အချိန်မျိုးမှသာ ပြန်လည်ကြားဝင်စွက်ဖက်ရမည့် အနေအထားမျိုးဖြစ်သည်။

(၈) အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၏ အခန်းကဏ္ဍ

ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေး၏ နောက်ထပ်အရေးကြီးသည့်အချက်မှာ ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ယဉ်ကျေးမှုတည်ဆောက်ရေးသည် ဥပဒေများ၊ ဥပဒေအဖွဲ့အစည်းများ ရှိရှိမျှနှင့် တည်ဆောက်၍မရ ဟူသော အချက်ဖြစ်သည်။ အာဏာဖြန့်ဖြူးမှု အပိုင်းပါဝင်သဖြင့် နိုင်ငံရေးကိစ္စတစ်ခုဖြစ်ကာ အကျိုးစီးပွားအမျိုးမျိုး၊ အာဏာကို မည်သို့ဖြန့်ဖြူးသင့်သည်၊ မည်သည့်နေရာတွင် ရှိသင့်သည်ဟူသော အယူအဆအမျိုးမျိုးလည်း ရှိမည် ဖြစ် သည်။

၎င်းတို့အမြင်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားလိမ့်မည်ဟူသော လက်တွေ့ကျသည့် မျှော်လင့်ချက်ဖြင့် စိုးရိမ်ကြောက်ရွံ့စိတ်မရှိဘဲ နိုင်ငံသားများက လက်ခံကျင့်သုံးကြ၊ စည်းရုံးကြ၊ ပြောဆိုလာကြမှသာ ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှုမှာ ရှင်သန်နိုင်မည်ဖြစ်သဖြင့် ယင်းမှာ လူမှုရေးကိစ္စတစ်ခုလည်း ဖြစ်နေသည်။ မှန်ကန်မှုရှိပြီး အစိုးရများ၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းများ နှစ်ခုစလုံးက ယုံကြည်လက်ခံထားသင့်သည့် အချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ဖွဲ့စည်းသည့် အစိုးရမှာ ၎င်းတို့အားလုံးအတွက် ကောင်းသည်ဟူသော အချက်ဖြစ်သည်။ ယင်းသို့ယုံကြည်ရန် အကြောင်းရင်းများ ရှိနိုင်သော်လည်း အစိုးရအဖွဲ့တွင်းရှိ လူများ၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းရှိ လူများကို သဘောပေါက် လက်ခံလာအောင် မဆောင်ရွက်နိုင်ပါက ယင်းတစ်ချက်တည်းနှင့် လုံလောက်မှုမရှိပေ။

(၉) နိုင်ငံရေးယဉ်ကျေးမှု

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီမိုကရေစီသည် အာဏာကို စုစည်းစီစဉ်သည့် နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်သည့်အလျောက် အဆိုပါ နည်းလမ်းမှာ ကျွမ်းကျင်မှုနည်းပညာနှင့် ဥပဒေကိစ္စသပ်သပ်မဟုတ်ဘဲ နိုင်ငံရေးသဘောလည်း ပါနေသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဌာန်းချက်များကို လိုက်နာခြင်းမှာ အားလုံး၏ အကျိုးစီးပွားဖြစ်သည်ကို အာဏာရှိသူများ နားလည်သဘောပေါက်ပါက မိမိတိုင်းပြည်၊ မိမိတို့ကိုယ်တိုင်နှင့် မိမိတို့၏ မိသားစုများအတွက် အကျိုးများမည်ကို သိမြင်လာကြမည် ဖြစ်သည်။ တောင်အာဖရိကနိုင်ငံတွင် ယင်းအချက်မှာ လူဖြူခေါင်းဆောင်များကို နိုင်ငံရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုလုပ်ရန် သဘောတူညီစေခဲ့သည့် အဓိကအကြောင်းရင်းဖြစ်သည်။

နိုင်ငံရေးယဉ်ကျေးမှု၏ နှလုံးသားတွင် တည်ရှိနေသည့် နောက်အချက်တစ်ခုမှာ တရားဝင်မှု ရှိ/မရှိ မေးခွန်း ဖြစ်သည်။ အစိုးရသည် အုပ်ချုပ်ခွင့်ရှိပြီး ယုံကြည်စိတ်ချရသည်ဟု ယုံကြည်သော နိုင်ငံသားများ၏ ထောက်ခံမှုကို ရေရှည်တွင် လိုအပ်လာမည်ဖြစ်သည်။ ယင်းသို့ နိုင်ငံသားများက ယုံကြည်လာသည့် အခါ ပိုမိုသဟဇာတဖြစ်ပြီး၊ ပိုမို ဘေးကင်းလုံခြုံသည့်ဘဝကို နေထိုင်လာနိုင်မည်လည်းဖြစ်သည်။ ထို့အတူ အုပ်ချုပ်သူများအနေဖြင့်လည်း အတင်းအကြပ် လုပ်စရာသိပ်မလိုအပ်ဘဲ စိတ်ချလက်ချနှင့် အုပ်ချုပ်လာနိုင်ကြမည် ဖြစ်သည်။

(၁၀) လူမှုရေးယဉ်ကျေးမှု

ဒီမိုကရေစီယဉ်ကျေးမှု၏ အကျိုးကျေးဇူးများကို နိုင်ငံသားများရရှိနိုင်ရေးအတွက် ပညာပေးလုပ်ငန်းမှာ အလွန်အရေးကြီးသည်။ နိုင်ငံသားများသည်မိမိတို့အတွက်ဒီမိုကရေစီမှာမည်သည့်အဓိပ္ပာယ်ဆောင်သည်ကို

နား လည်နိုင်စွမ်း ရှိလာရမည်ဖြစ်သည်။ အပြောချည်းသပ်သပ် မဟုတ်ဘဲ စစ်မှန်သည့် ဒီမိုကရေစီဟု လူများက မယုံကြည် ကြလျှင် ဒီမိုကရေစီဥပဒေ အစီအမံများကို ပြည်သူတို့က ထောက်ခံကြမည် မဟုတ်ပေ။ ပြည်သူတို့၏ သာမန် လူမှုဘဝများတွင်လည်း ၎င်းတို့အတွက် အကျိုးကျေးဇူးကို မြင်နိုင်ရမည်။ ပြည်သူတို့ လက်တွေ့ကြုံတွေ့ရမည့် ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြောင်းလဲရေးတွင် လူထုပါဝင်မှုပုံစံများဖြင့် စတင်နိုင်သည်။

(၄) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲမှုတွင် လူထု ပါဝင်ပတ်သက်မှု

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရာတွင် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ လူထုပါဝင်မှုသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အသစ် သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်ချက်၏ အနာဂတ်တရားဝင်မှုအတွက် လိုအပ်သည်ဟု ယနေ့ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လက်ခံထားကြသည်။ တိုင်းရင်းသား လူမျိုးများအပါအဝင် စိတ်ဝင်စားသည့်အုပ်စုများ၊ အမျိုးသားညီလာခံ၊ လူထုဆွေးနွေးပွဲ သို့မဟုတ် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ စသည့်ပုံစံများပါဝင်သည်။ လူမျိုးရေးအရ အုပ်စုကွဲပြားနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုသည်မှာ အနာဂတ်အုပ်စုများအကြား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်နိုင်ရေး စိတ်ချရသော မူဘောင်ဖန်တီးပေးခြင်း ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အခြေခံမူများကို လူများစုဆန္ဒအရမဟုတ်ဘဲ အားလုံး ပါဝင်သော နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်အရ အားလုံးတစ်နက် သဘောတူညီမှုဖြင့် အတည်ပြုနိုင်သည်။ လူများစုဝါဒသည် ဒီမိုကရေစီတန်ဖိုးကို ယုတ်လျော့စေနိုင်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရာတွင် အာဏာရရှိထားသော လူများစု သို့မဟုတ် ဩဇာလွှမ်းမိုးသည့် အုပ်စုက ထိန်းချုပ်သည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းထက် အားလုံးပါဝင်ပြီး အားလုံးသဘော တူညီသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေရေးဆွဲရေးမှာ ဒီမိုကရေစီ ရေရှည်ကျန်းမာရေးအတွက် ပိုမိုစိတ်ချရသော နည်းလမ်းဖြစ်သည်။

(၄) နိုင်ငံရေး ဖြေရှင်းချက်တစ်ခုဆီသို့ အရွှေ့

အချုပ်အားဖြင့် အားလုံးပါဝင်သော နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက်တစ်ခုကို ရရှိပြီး ယင်းအဖြေကို အသစ် သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်ထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအတွင်း ထည့်သွင်းနိုင်မှသာလျှင် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးရနိုင်မည် ဖြစ်သည်။ ယင်းသို့သော နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက်မှာလည်း အဖွဲ့အားလုံးက တစ်ဖွဲ့ကိုတစ်ဖွဲ့ လုံလောက်သော ယုံကြည်မှုရှိမှသာ ရရှိနိုင်မည်။ လိုအပ်သည့် ယုံကြည်မှုပုံစံမှာ ရေတိုကာလအတွက် တစ်ဖွဲ့ကိုတစ်ဖွဲ့ အသုံးပြုနေခြင်းမျိုးမဟုတ်ဘဲ ရှုထောင့် စုံလင်လှသော ယုံကြည်မှုပုံစံ ဖြစ်သည်။ ယင်းယုံကြည်မှုတွင် မတူခြားနားမှုကို လေးစားခြင်း၊ ခြယ်လှယ်မှုမရှိ၊ အကြမ်းဖက်မှုမရှိဘဲ အငြင်းပွားမှုကို ဖြေရှင်းရန် ကတိကဝတ်ပြုခြင်း၊ သီးခြားလွတ်လပ်သော ခုံရုံး၏ အဆုံးအဖြတ်ကို ခံယူခြင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရေရှည် စည်ပင်ပြောရေးအတွက် ဘုံ သန္နိဌာန် ချမှတ်ခြင်း စသည့်အချက်များ ပါဝင်သည်။

(၅) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တဖြည်းဖြည်းပြောင်းလဲခြင်း သို့မဟုတ် တစ်ကြိမ်တည်း အပြီးပြောင်းလဲခြင်း

၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံကဲ့သို့ လုပ်ငန်းများမှတစ်ဆင့် လုံလောက်သည့် ယုံကြည်မှုကို တည်ဆောက်ပြီး သည်နှင့်တပြိုင်နက် ပေါ်လာမည့်မေးခွန်းမှာ ရရှိလာသည့် နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက် သို့မဟုတ် အသစ်တွင် မည်သို့ ထည့်သွင်းမည်နည်းဟူသော မေးခွန်းဖြစ်သည်။ ယင်းမေးခွန်းအတွက် အဖြေရှာ ရန် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ မိုဒယ် ၂ ခု ရှိသည်။ ယင်းတို့မှာ တောင်အာဖရိကတွင် ကျင့်သုံးခဲ့သည့် ၂ ဆင့် ရေးဆွဲနည်း ပုံစံနှင့် အင်ဒိုနီးရှား၊ ချီလီတို့တွင် ကျင့်သုံးခဲ့သည့် တဖြည်းဖြည်းပြောင်း လဲခြင်းပုံစံတို့ဖြစ်သည်။

တောင်အာဖရိကဖြစ်စဉ်တွင် အနားယူတော့မည့်လွှတ်တော်က အတည်ပြုခဲ့သော ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတွင် ပါဝင်ရမည့် အခြေခံမူများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ညှိနှိုင်းရေးမှူးများက ပထမဆုံးနှေး သဘောတူကြသည်။ အဆိုပါအခြေခံမူများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်တွင် ထည့်သွင်းကာ ဒီမိုကရက်တစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေညီလာခံက အတည်ပြုပြဌာန်းခဲ့သည်။ ယင်းဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ပါ ပြဌာန်းချက်များသည် သဘောတူထားသည့် အခြေခံမူများနှင့် ကိုက်ညီခြင်း ရှိ/မရှိ သေချာအောင် ဆောင်ရွက်ရမည့်တာဝန်ကို ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံးသို့ အပ်နှင်းခဲ့သည်။

အင်ဒိုနီးရှားသည့် ဒုတိယနည်းလမ်းဖြစ်သော တဖြည်းဖြည်းပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း ပုံစံအတွက် အထိုက် အလျောက် အောင်မြင်သော နမူနာဖြစ်သည်။ ယုံကြည်မှုတည်ဆောက်ပြီးသည့်အခါ အဆင့် ၄ ဆင့်ပါ ပြင်ဆင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ၁၉၉၉-၂၀၀၂ ကာလအတွက် စတင်ရေးဆွဲခဲ့သည်။ ပထမနှင့် ဒုတိယအဆင့်များတွင် အကန့်အသတ်ရှိသော သမ္မတသက်တမ်းနှင့် နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးဥပဒေများကို စတင်မိတ်ဆက်ကာ ပြည်နယ်အလိုက် ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် စစ်တပ်ကို လွှတ်တော်က ထိန်းချုပ်ခွင့်တို့ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ပြဌာန်းသည်။ ထို့နောက် တတိယအဆင့်တွင် သမ္မတကို တိုက်ရိုက်ရွေးချယ်ခြင်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားရုံး၊ တရားစီရင်ရေးကော်မရှင်နှင့် ပြည်နယ်အထက်လွှတ်တော်များ ဖွဲ့စည်းခြင်းတို့အတွက် ပြဌာန်းခဲ့သည်။ နောက်ဆုံးစတုတ္ထအဆင့်တွင်မူ ပြည်သူ့အတိုင်ပင်ခံလွှတ်တော်၏ ပုံစံကို ပြန်လည်ပြင်ဆင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ မူဘောင်ကို တစ်ဖက်က ထိန်းသိမ်းရင်း နောက်ဆုံးတွင် ယင်းအခြေခံဥပဒေကို အခြေခံကျကျ အကြီးစားပြုပြင်ကာ ဒီမိုကရေစီသို့ ကူးပြောင်းခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ လမ်းကြောင်းမှာ မတူကွဲပြားမည်မှာ အမှန်ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် တဖြည်းဖြည်း ပြောင်းလဲခြင်း သည် ထိရောက်ပြီး တာရှည်ခံကြောင်း အင်ဒိုနီးရှားမိုဒယ်က သက်သေထူခဲ့ပြီးလည်းဖြစ်သည်။ ယုံကြည်မှုကို တည်ဆောက်နေသည့် လက်ရှိအဆင့်တွင် မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ၏ မိုဒယ်ပုံစံအတိုင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တဖြည်းဖြည်း ပြင်ဆင်သည့်လမ်းကြောင်းကို လိုက်ခြင်းမှာ ပိုမိုဖြစ်နိုင်ချေ ရှိနေသည်။

Contact Us

The Permanent Secretariat of the Community of Democracies
Al. Ujazdowskie 41, 00-540 Warsaw, Poland

Tel. +48 22 375 90 00

Fax. +48 22 319 56 28

E-mail: info@community-democracies.org

Website: community-democracies.org

Social networks

 facebook.com/CommunityofDemocracies

 twitter.com/CommunityofDem

 youtube.com/user/CommunityDemocracies

 flickr.com/people/communityofdemocracies